

FOLK MAGAZIN

Hová repül a páva?

Foltin Jolán szerzői estje

A magyar zsidók életmódja

Milyen is lehet egy agglegény?

A TARTALOMBÓL:

6. Dongó „saját” népzeneje
Kiss Ferenc
7. Hova repül a páva?
Bencze Lászlóné dr. Mező Judit
10. RÉGIEK SZERELME
Kóka Rozália rovata
12. A kaktuszok földjén
Szigetvári József
15. Találkozásaim Olsvai Imrével
Bodza Klára
16. ELHIVATOTTAK A VÉGEKEN
Bede-Fazekas Zsolt története – I.
Kóka Rozália
20. NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK
24. Egy régi kertben
Novák Ferenc
25. FOTÓGALÉRIA
Rácz Gabriella képei
30. SZÉKI DEKAMERON
Milyen is lehet egy aggregény?
Kocsis Rózi
32. ÉTELEK – HAGYOMÁNYOK
„Ezt adtam néktek eledelül”
Juhász Katalin
35. A Nagyecsed-i Verbunkverseny
Busai Norbert
36. Termő életet élt
Takács András
38. TALLÓZÓ
Egy elveszett nyelv
Borbély Szilárd
42. MAGTÁR
Nyéki Magda versei
44. „Rózsa Sándor felül a nyeregbe”
Kálmán Péter „Cucás”
46. Egy moldvai csángó hegedűs – II.
Lipták Dániel
50. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

„Talán többet tudunk a halálukról, mint az életükről”

Lehetséges-e a zsidó életmódok feltárása a holokauszt után?

Pár éve „Kóstoló a múltból” címmel tette közzé Körner András egy XIX. századi magyar zsidó háziasszony receptjeit és mutatta be konyháját, mindennapjait. A szerző most még nagyobb műre vállalkozott, a magyar zsidók hétköznapijainak rekonstruálását kísérelte meg a Corvina Kiadó „Mindennapi történelem” sorozatában. A zsidósághoz való kötődésének ellentmondásos viszonyát pedig „A vonakodó zsidó” című, a 2B Kulturális és Művészeti Alapítvány által publikált könyvében tárgyalja. Az Egyesült Államokban élő szerző Budapestre e két könyvének bemutatójára érkezett. (Népszabadság, 2013. november 30.)

– A vidéki és város lakó zsidók életmódjának, megélhetésének szisztematikus, hét éven át tartó lerombolása, a magyar zsidóság háromnegyedének meggyilkolása után hetven évvel miképpen lehetséges a zsidóság életmódjainak rekonstruálása?

– Bár a „Kóstoló a múltból” szakácskönyvként is hasznos, a könyv célja egy, a XIX. század második és XX. század első felében élt zsidó nő és családja életmódjának érzékeltes bemutatása volt, amelyben a receptek, a nő levelei, lakásuk alaprajza, szokásaik leírása életmódjuk dokumentumaként szerepel. Míg a „Kóstoló” egy nőről és családjáról szól, a „Hogyan éltek? A magyar zsidók hétköznapi élete, 1867–1940” című új kötetem megkísérli a magyar zsidóság nagyon sokszínű, de tipikus életmódját nagyszámú korabeli fotó és azokat értelmező szöveg segítségével bemutatni. Mindkét kötet életmódokról szól, míg az első egy mikrokozmoszról, a mostani a sokféle életmód makrokozmoszáról: miként éltek a zsidók a kiűzés és 1940 között. E nem túl vastag kötet alkalmatlan a rengeteg eltérő életmód összes fő aspektusának részletes ábrázolására, így most csak a zsidók mindennapi életének fizikai körülményeivel – a külsejükkel, lakóhelyükkel és kenyérkereső tevékenységükkel – foglalkoztam. S még e téma valamennyire átfogó jellegű bemutatása is majdnem 250 képet igényelt.

Mély meggyőződése, hogy a magyar zsidóság túlnyomó többségének brutális elpusztítása – s velük együtt az általuk képviselt életmód eltűnése – nemcsak a zsidók tragédiája, hanem az egész magyar társadalomé. Nehéz feladat a tragikusan eltűnt életmódokat érzékeltetni. A holokauszt pusztításain és a rengeteg meggyilkolt család fényképgyűjteményének elkallódásán kívül ennek más okai is vannak. A XIX. században és a XX. elején nem készült rendszeres, a magyar zsidóság teljes spektrumát bemu-

tató fotódokumentáció: erre sem a zsidók, sem a néprajzosok, sem a képeslapok, sem a fotóművészek nem vállalkoztak. Bár némelyikük csinált vagy csináltatott néhány felvételt, de jellemző módon az egyetlen, száznál is több képből álló sorozatot a Berlinből érkező Roman Vishniac, egy orosz származású fotóművész készítette, de ő is csak Pótzsony és Kárpátalja vidékéről, a szegény ortodox és hászid zsidókról, az asszimiláltakról nem. A könyv képanyagát és az életmódok leírásának adatait rengeteg különböző helyről – múzeumokból, archívumokból, magángyűjtőktől, s még sok más forrásból – kellett összegyűjtenem. Kicsit olyan volt ez a munka, mint amikor egy elpusztult szobor vagy freskó ásatásánál megtalált darabkákból kísérlék meg az eredeti művet

Címlap: „Fölszállott a páva” – Karakas Regina és Fényi Máté gömöri csárdása (fotó: Nagy Zoltán, MTVA)

rekonstruálni. A magyar zsidókról az utóbbi évtizedekben megjelent művek legtöbbször az üldöztetésük és meggyilkolásuk tragikumával foglalkozik, mert hihetetlen, hogy a XX. században ilyesmi Európa-szerte előfordulhatott, s fontos dokumentálni az örület lefolyását. Ez ahhoz az eredményhez vezetett, hogy talán többet tudunk a haláluk körülményeiről, mint az életükről. Én e könyvben arra koncentráltam, miként éltek az emberek a még ép, a szörnyűségekkel még nem érintett közösségükben, s ezért a határvonal 1940, a vészidőszakot közvetlenül megelőző idő.

– *Kevésbé ismert a közvélemény előtt a zsidóság tagoltsága. Milyen jellemzőik alapján mutatja be őket?*

– Könyvem témája a magyar zsidók sokfélesége. Nyilvánvaló, hogy az északkeleti megyék házsid földművesei, a falvak kocsmárosai, a kisvárosok kereskedői, a vidékek

terményfelvásárlói, illetve a városok asszimilált zsidó patikusai és fényképészei, és a budapesti iparmágnások nagyon különböző körülmények között éltek. Ezt a hihetetlen sokféleséget csak rendszerezetten lehet áttekinthető módon bemutatni. A magyar zsidóságot az ortodoxok és az asszimiláltak közel egyenlő aránya jellemezte. De ezen a két óriás-kategórián belül bemutatom az ortodoxokat, a házsidokat, a csupán kulturálisan asszimiláltakat, a szekulárisokat, sőt a kitérteket is. Ha akaratlanul is, de származása sok kitért zsidó identitásában játszott szerepet, de a társadalom jelentős része is zsidóként gondolt rájuk. Vizsgálom e csoportokon belül azt, hogy miként különbözött az életmód Budapesten, vidéken és a külön kategóriát képező Kárpátalján, s hogy mindez miként alakult a vizsgált, nagyjából hetvenéves idősáv során.

– *Az 1848-tól a millenniumig tartó időszak-*

ban a magyar nyelv vált a zsidóság legtöbb csoportjában dominánssá a jiddis és a német helyett, s a magyar nemzeti eszme harcossá támogatójává lett a magyar zsidóság, amelynek zöme a városokban koncentrálódott.

– Az általam vizsgált 1867 és 1940 közötti korszak több mint kétharmadában, pontosabban 1920-ig Magyarországon az ortodoxok voltak szűk többségben (például 56 % 1880-ban, 52 % 1900-ban), bár ez a tény nem köztudott. Valóban, többségben voltak a városlakók, de nagyon jelentős rurális, falusi zsidóság is létezett. 1910-ben a falusi települések öthatodában éltek zsidók. A magyar zsidóságról alkotott képet elsősorban Budapest és a legtöbb vidéki város túlnyomórészt asszimilált zsidó lakossága formálta. Az asszimiláltak 1920 utáni többsége azért jött létre, mert a legtöbb magyar ortodox a trianoni békeszerződéssel a környező országokhoz csatolt területeken élt. Igyekeztem munkámban nagyjából egyenlő teret adni az ortodoxok és az asszimiláltak bemutatásának.

– *Megragadható-e a zsidóság részletes néprajza, sajátos életmódja, akár tárgykultúrája e források alapján, vagy mindennapjaik, tárgyaik az időben előrehaladva egyre kevésbé tértek el a nem zsidók életmódjától?*

– Az asszimilációnak sok fokozata, fajtája létezett. Sokuknál e folyamat csupán olyan kulturális tényezőkre terjedt ki, mint a viselkedés, az iskoláztatás, és a mindennapi életben használt nyelv; ugyanakkor vallások maradtak, megtartották az ünnepeket és kóser háztartást vezettek. Másoknál az asszimiláció a vallási kötelek lazulásához vezetett, sőt gyakran a teljes szekularizációhoz. Legtöbbjük azonban megmaradt zsidónak, arról nem is szólva, hogy akkoriban a felekezeti hovatartozást hivatalosan számon tartották (szerepelt a születési, házassági és halálügyi anyakönyvekben), s ez pedig még azok önképét is befolyásolta, akik nem voltak vallásosak. Az is tény, hogy a társadalom jelentős része zsidónak tekintette őket, s a környezetük alkotta kép viszont még a vallástalan és asszimilált zsidó származásúakban is akaratlanul tudatosította, hogy mégiscsak zsidók. A magyar zsidók sokféleségének bemutatásakor nem csak azokkal kell foglalkozni, akiknek vallási hovatartozása az öltözetük és szakállviselkedésük alapján már messziről nyilvánvaló, hanem azokkal is, akikről ez nem feltűnő, mert életmódjukra a zsidóság így vagy úgy hatással volt.

– *Ön a bevezetőjében azt jelzi előre, hogy készül e könyv folytatása, amely az „emberek gondolataira, érzelmeire és viselkedésére” összpontosít. Van-e különálló, zsidóság-specifikus gondolkodás, érzelmek és viselkedés?*

– A tervezett második kötetben az olyan

kulturális aspektusokkal szeretnék foglalkozni, mint az önkép, hazafiasság, társadalmi élet (barátságok, klubok, sportegyesületek), vallásgyakorlat, párválasztás, családi élet, ünnepek (a zsidók zsidó és keresztény ünnepeket is ünnepelnek), nyaralás, katonaság. Ez csak néhány aspektus rendszertelen felsorolása. Ezekből válogatni kell és ezt az is befolyásolja, hogy néhány vonás alkalmas a fotókon keresztüli bemutatásra, más pedig nem. Mindebből áttekinthető kötetet formálni sokéves munkát jelent, s tekintve, hogy néhány hét híján hetvenhárom éves vagyok, ki tudja, futja-e majd erre erőmből.

– *Boldog születésnapot! Két évtizede hatalmas vitát váltott ki, amikor az egyik rabbi a magyar modernizációban meghatározó szerepet vivőnek jelentette ki a magyar zsidóságot. Hogyan vélekedik a zsidóság részvételéről a magyar modernizációban?*

– A magyar zsidók az ország modernizációjában valóban fontos, sok területen a lakosságbeli arányukat messze meghaladó szerepet játszottak. Magyarország modern fejlődésében betöltött nagy szerepük az ország általános sajátosságaival, másrészt a magyar zsidók néhány, őket erre alkalmassá tevő vonásával (a viszonylag nagy számukkal, az egész országra kiterjedő elterjedtségük-

kel, és jelentős részüknek az asszimilálódására, a modern iskolázásra való hajlandóságával) volt összefüggésben. De az is tény, hogy más nemzetiségi kisebbségek, elsősorban a németek, valamint a modernizáció XIX. századi kezdeteiben jelentős szerepet játszó görög, szerb és macedón kisebbség és a magyar etnikumuk is részt vettek a modernizációban, bár nem olyan arányban, mint a zsidók. Továbbá a gazdaság némely ágában, például a nehéziparban és az építési vállalkozók között más kisebbségek szerepe nem kevésbé volt jelentős. Példa erre az új bevándorló svájci Ganz Ábrahám, a bajor Mechwart András, a norvég származású Greger sen család és a cseh eredetű Havel Lipót.

– *Őn az Egyesült Államokban él. Onnan mi képpen lehetséges a kutatás, a források összegyűjtése? Ön nem történész, nem a múlt, hanem épületek konstruktöre, építész. Nem tart a szakmai, nem kollegiális kritikáktól?*

– A tény, hogy az Egyesült Államokban élek, hozzájárult ahhoz, hogy nyolc évig tartott, amíg sikerült befejeznem a könyvet. A legnagyobb probléma nem ez volt, hanem a témának megfelelő szerkezet és hangnem megtalálása. Ezen New Yorkban ugyanúgy lehet dolgozni, mint Pesten. Az is segített, hogy első könyvem kapcsán megismerked-

tem néhány kiváló magyar szakemberrel, s a velük – mindenekelőtt Karády Viktorral, Gyáni Gáborral és a kötetet szerkesztő Fenyves Katalinnal – folytatott beszélgetéseim sokat segítettek. Ez a könyv sok tekintetben úttörő vállalkozás, s nyilván akkor is lenne benne kritizálni való, ha történész lennék. A „Kóstolón” és e kötetben dolgozva, az évek alatt rengeteg szakkönyvet olvastam el, s ezekből sokat tanultam. A munkám elsősorban ismeretterjesztő jellegű, nem tudósoknak, hanem az érdeklődő olvasóközönségnek szánt, bár a szakmai visszajelzések is pozitívak.

– *Egy másik könyvkiadónál is jelenik meg éppen kötet: „Egy vonakodó zsidó”, személyes esszégyűjtemény. Mi az üzenete, hogy párhuzamosan két mű jelenik meg két kiadótól egy időben?*

– Míg a Corvina „Mindennapi történelem” sorozatában megjelenő kötet tárgyilagosan mutatja be a magyar zsidók különböző csoportjait, az „Egy vonakodó zsidó” kis kötetem hangsúlyosan szubjektív írások gyűjteménye. Önálló írásokból tevődik össze, de azokat összeköti, hogy mindegyikük a zsidó identitásom alakulásával, és az azt befolyásoló tényezőkkel foglalkozik. A saját vagy családom életéből vett példák szolgálnak az elmélkedő, elemző részek kiindulópontjává. A címben szereplő „vonakodó” szó arra a hosszú, kanyargós útra utal, amely elvezetett a zsidó származásom iránt érzett komplikált, nem egyszer ambivalens érzelmeiktől a zsidó múlt iránti szenvedélyes érdeklődéshez és az erről a témáról írt könyveimhez.

– *A könyv kulcskérdése végül is: mit jelent ateistaként, kereszteliként is zsidónak lenni?*

– Bár soha nem titkoltam zsidó származásomat, életem első felében úgy véltem, ez csupán egy jelentéktelen életrajzi adat, amely kis szerepet játszik identitásomban. Az ambivalencia jellemezte viszonyomat származásomhoz: egyszerre igenlés és távolságtartás igénye. Ebből az ambivalenciától – ha úgy tetszik vonakodástól – jutottam el az utóbbi harminc évben a zsidó hagyományok iránti szenvedélyes érdeklődésig. Ráébredtem, hogy mind az általános értelemben vett zsidó tradíciók, mind az a pesti zsidó polgári környezet, amibe beleszülettem, sokban befolyásolta egyéniségemet, gondolkodásomat. A zsidóság manapság legalább annyira kulturális fogalom, mint vallási. Így nem látok ellentmondást abban, hogy zsidónak érzem magam, pedig nem vagyok vallásos. Igaz, 1944-beli szűkség-kitérésünk óta az okmányaim szerint evangélikus vagyok, de éppen azért, mert zsidónak érzem magam, lényegében mind egy számomra, hogy mi áll az iratokban.

Dombi Gábor

KÉPEK JEGYZÉKE

1. Fiatal ortodox vagy hászid zsidó 1909-ben Máramaroszigeten (ma: Sighetul Marmației Romániában). Nagy Miklós felvétele.
2. André Kertész mamája (a bal oldalon) három ismerősével Teleki téri kóser kávémérése előtt 1917 körül. A kirakatokon héber betűs felirat hirdeti az üzlet kóser jellegét. Kávéháznak csak a legalább 150 négyzetméter alapterületű, 4 méter belmagasságú, 2 biliárdasztallal rendelkező helyet lehetett nevezni, amely – ha akart – 24 órán át nyitva tarthatott. Ha valami hiányzott ebből, akkor a hely csak kávémérés lehetett. A kávémérés árai általában alacsonyabbak voltak az azonos színvonalú kávéházénál. Kertész mama nem vezetett kóser háztartást otthon, de kávémérésében igen, mert azt akarta, hogy a Teleki téren adó-vevő sok vallásos zsidó is betérhessen. André Kertész felvétele.
3. Friedman Ábrahám vegyeskereskedése Huszton (ma: Khust, Ukrajna) 1939 körül. Ezen a képen is valószínűleg az ortodox zsidó bolttulajdonost látjuk környékbeli parasztasszonyok körében. Szöllősy Kálmán felvétele.
4. Lovag dr. Erényi Ullman Sándor (1850–1897), filantróp, politikus, valamint politikai és közgazdasági író, aki vagyonát főleg apjától, a Pesti Kereskedelmi Bank elnökétől örökölte. 1880-ban nemességet kapott és 1884-ben országgyűlési képviselővé választották. Ahogy a képen magát büszkén kihúzza áll, szinte sugárzik róla az elért eredményei és nem utolsósorban pompás ruházata feletti megelégedettség. „Koller tanár utódai”-nak felvétele.
5. Kohn Sámuel (1841–1920) neológ rabbi 1875 körül készült fényképe. A zsidók elmagyarosodásának lelkes híve volt, aki mint a Dohány utcai zsinagóga főrabijának elsőként prédikált ott magyarul. Részt vett a Rabbiképző létrehozásában, ahol később tanított is. Ő teremtette meg a magyar zsidó történetírást, de munkájában túlhangsúlyozta az ősidőkre visszanyúló közös zsidó–magyar történelmet, pontosabban azt az ábrándot, hogy a kazároktól a honfoglaláson keresztül a jelenig folyamatosan létezett magyar zsidó élet. Erdélyi Mór „osztrák császári és magyar királyi udvari fényképész” felvétele.
6. Körner András nagyanyjáról, Berger Editről 1894-ben készült fénykép. Habár nem hord etnográfiailag hű népviseletet, ruhájának mégis magyaros a jellege. Úgyis szintén nemzeti érzelmeire utal a piros-fehér-zöld szalag a hajában és a vállán. N. Stockmann bécsi fényképész felvétele.

Hátsó borító: Tokaji borkereskedő kiállítási standja 1925 táján. A fotós ismeretlen.

Dongó „saját” népzeneje

Ajánlás Szokolay Dongó Balázs lemezéhez

Engedjék meg, hogy rövid ajánlásomat Kodály Zoltán ritkán idézett gondolataival kezdjem!

„A világ egyre jobban feltárul, s az egy népre szorító művészet hovatovább értelmét veszti. A világzene megvalósulásához közelebb járunk, mint a Goethe képzelte világirodalomhoz. [...] Az a kérdés, hogyan állunk inkább helyt a világzenében: egyéniségünk elvesztésével vagy megerősítésével? Azt hihetné valaki, annál jobb világpolgárok leszünk, minél inkább hasonulunk a világ hangjához, s lemondunk a magunkéról. Pedig éppen ellenkezőleg: a magunk ismeretében gazdagodva, elmélyülve, felvértezve több szavunk lesz a világhoz, mint volt eddig, mikor java erőinkkel jobbára nyomtalanul beleolvadtunk. Ezért biztosabban haladunk a világzene felé a csuvasföldön át, mintha egyenesen nyugatra mennénk.” (Az „Ötfokú zene” IV. füzetének utószava, 1947.)

Még mai ismereteinkkel is lehetetlen enél pontosabban fogalmazni. Kodály látói módon jósolta meg a civilizációs folyamatok jóval későbbi eredményeit, már közel hetven évvel ezelőtt is tisztán látva megmaradásunk esélyeit.

Dongó nem teoretikus megközelítéssel, hanem ösztönösen, saját zenei kísérletein keresztül jutott hasonló következtetésekre. Csakhogy számára már Bartók és Kodály életműve is „csuvasföld”, azaz a hagyomány része. Lemezének címe, a *Privát népzene* látzólag önmagának ellentmondó szókapcsolat. Az az érzésünk, hogy vagy a privát, vagy a népzene szót kellett volna legalább idézőjelbe tennie. A népzenet ugyanis nem lehet csak úgy egyszerűen privatizálni, mert az a lényege, hogy egy közösség használja. Dongó mégis pimaszul megtette ezt. Megtehetette, mert amit a lemezen hallunk, azt csak ő tudja eljátszani. Ezért törődjön bele mindenki! Jó ez a cím.

Hogy mi hallható a lemezen?

Bartók és Kodály tizenkét rövidke műve a parasztzene archaikus játékmódjainak alkalmazásával előadva, s ezen műzenei csúcsteljesítmények által ihletett saját, kortárs népzenei feldolgozások.

Dongó a klasszikus darabokat olyan természetesen és biztonsággal játssza népi hangszerein, mintha azokra íródtak volna. A tárogató, a furulyák, a duda hangjai nála hozzásimulnak a zongorához. A Bartók és Kodály műveit ihlető adatközlői felvételekből kiindulva, s megtartva az alkotók eredeti,

Szokolay Dongó Balázs: Privát népzene • ETNOFON Records ER-CD 108 • Közreműködők: Bolya Mátyás – koboz, citera • Dés András – ütőhangszerek • Küttel Dávid – orgona • Palya Bea – ének • Szirtes Edina Mókus – hegedű • Szokolay Dongó Balázs – duda, furulya, tárogató • Termes Rita – zongora

„Én Bartók irányából szerettem meg a népzene. Számomra kézenfekvő a gondolat, hogy a Bartók által megmunkált dallamot népi hangszereken, népi modorban, de a bartóki kísérettel játszom el. Mai zenei kísérleteink, worldmusic próbálkozásaink, népi ihletésű kompozícióink, improvizációink, hitem szerint, egyfajta modern rusztikusság irányába mutatnak. Mintha nekünk, mai worldmusic játékosoknak érdemes volna tanulnunk Bartóktól. Ő népdalfeldolgozásaiban nem pusztán beemelt különböző műfajokból való elemeket, hanem modern zenei gondolatokat csíráztatta a népi talajon. E gondolat jegyében vállalkozom arra, hogy összehozzam a rusztikus furulya-, duda- és tárogatójátékot Bartók zenéjével. Egyébként jó okunk van feltelezni, hogy esetenként Bartókék is gondoltak népi stílusú játékmódra műveikben.” Dongó

ti, dinamikára és tempóra vonatkozó utasításait, ölelkezik a régi az újjal, a népi a műzenével, a tradicionális a korszerűvel, spontán a komponálttal, a hagyományos díszítés az írott kottaképpel. Saját feldolgozásaiban pedig poétikus szépséggel, játszi könnyedséggel használja fel mindazokat az ismereteket, amelyek ma a népzeneről rendelkezésünkre állnak.

Izgalmas, fajsúlyos, világgraszoló kísérlet ez a lemez Dongótól és kítűnő társaitól.

Hallgatása közben eszembe jut, hogy Bartók 1911-ben – amikor már kialakult a paraszttzenét is asszimiláló markáns stílusa, és a

szakma maradi többsége egyre vehemensebben támadta –, néhány fiatal muzsikussal létrehozta az Új Magyar Zeneegyesületet a haladó, kortárs zenei törekvések istápolására. Eljátszom a gondolattal: micsoda művek születtek volna akkoriban, ha a szerzőknek olyan készségű előadók álltak volna rendelkezésére, mint Dongó. S vajon milyen szerepet szánna ebben a társaságban Dongónak a Mester ma, ha élne?

Végül egy jó tanács a mainstream kedvelőinek is: Csinnadratta, ripityom! Érdemes meghallgatnotok!

Kiss Ferenc

Hova repül a páva?

„A népzene iránti érdeklődés nőttön nő.” Kodály Zoltán tette ezt az örömteli megállapítást 1937-ben, a „Magyar népzene” című, máig irányt mutató nagy tanulmányának kilencedik fejezetében. Bizonyára nagy elégedettséggel töltene el, ha ma körülnézne látná, hogy amiről hajdan álmzott, az megvalósulni látszik. A népdal, a népzene mára minden fokon bekerült az iskolai oktatásba, ezáltal szervesen beilleszkedett a társadalomba, és oda is eljutott, ahol eddig soha nem volt jelen. Bő száz éve érik már ez a folyamat. Tekintsük végig, honnan és hogyan jutottunk idáig!

Már Csokonai is azt írta 1803-ban: „Hallgassátok figyelemmel a danoló falusi leányt és a jámbor puttonost!”. Kölcsey szintén megállapítja 1826-ban, hogy „a való nemzeti poézis szikráit a köznépi dalokban kell nyomozni”. Liszt Ferenc megismerni szándékozott a magyar falusiak zenéjét. Mégis Kodálynak és Bartóknak kellett eljönnie ahhoz a huszadik század elején, hogy a magyar népdalt a maga igaz valójában felmutassák, fontosságára felhívják a figyelmet, megismertessék és népszerűsítsék a hazai közéletben. Ez volt a magyar népdal igazi felfedezése.

A korabeli koncertéletben még szóba sem jöhetett a népdal kíséret nélküli, eredeti módon való előadása. A *Magyar népdalok* című, Bartók és Kodály által 1906-ban énekhangra írt és zongorára feldolgozott húsz népdal kottájának előszavában Kodály megfogalmazta a kíséret feltétlen szükségességét, ami által közelebb lehet vinni a népdalt az akkori közönség ízléséhez. „Kell rá ruha, ha behozzuk a mezőről a városba. De a városi öltözetben félszeg, szorongó. Úgy kell rá szabni a köntöst, hogy el ne akassza a lélekzetét. Akár énekhangra, akár zongorára dolgozzuk, a kíséret mindig csak az elveszett mezőt és falut igyekezze pótolni.”

Egy emberöltővel később, 1937-ben Kodály már bizakodva írhatta le, hogy nőttön nő a népzene iránti érdeklődés. Igen népszerűvé váltak a *Gyöngyösbokréta* mozgalom, szervezett parasztcsoportokat mozgó, éves budapesti találkozói 1931 és 1944 között, amelyek a népzene- és néptáncagyományt többé-kevésbé hiteles módon mutatták be. A kiváló Kodály-tanítványok közreműködésével pedig már az egész országra kiterjedt a nagyszerű *Éneklő Ifjúság* mozgalom. Mindenütt iskolai énekkarok alakultak a népdaléneklés és a sajátosan magyar népdalfeldolgozások előadása jegyében. Kodály és Bartók csodálatos kórusművei, a rendszeres találko-

Dóra Áron, Pál István tereskei népművész és Juhász Zoltán a „Fölszállott a páva” műsorában (fotó: Nagy Zoltán, MTVA)

zók, egyéb szerepléseken felhangzó dallamok belopóztak mind az előadók, mind a közönség szívébe. A cserkészek a külön számukra megjelentetett népdalos-könyvekből tanulták és terjesztették a dalokat. Kodály a felnőtt kórusok figyelmét is felhívta az igényes népdaléneklés szépségére, fontosságára.

A háború után még vitte a lendület a népdaléneklési kedvet. Talán az 1946-ban alapított Békés-Tarhosi Énekiskola gyermekkórusa volt az első „pávakör”, mivel fellépéseik alkalmával rendszeresen, de még az országos kórusversenyen is mindig énekeltek egyszólamú népdalcsoportokat, nagy feltűnést keltve. Ebben az iskolában a népdal hatotta át a tanuló ifjúság mindennapjait, itt valósították meg legelőször a gyakorlatban Kodálynak a magyar népdalokon alapuló zenei nevelési elveit. Ennek az intézetnek a szellemi utódai lettek a ének-zenei általános iskolák, ahol szinte mindennapos volt a népdalok éneklése.

Az 1950-es években nagyarányú népdalgűjtés kezdődött, zeneakadémisták és vidéki énektanárok bevonásával. Megjelent a *Magyar Népzene Tára* első kötete. Megalakult a *Magyar Állami Népi Együttes*, és vitte magával a világban sokfelé a magyar népdal és néptánc jó hírét. Az 1960-as években már voltak kisebb népzenei találkozók, a Magyar Televízió *Nyílik a rózsza* címmel rendezett vetélkedőt, amelyben egyaránt hallhattunk népdalt és nótát, vegyesen zeneszerzők által komponált ún. „népi” zenekari kísérettel.

Igazi nagy fordulatot az első televíziós *Röpülj, páva!* verseny hozott 1969–70-ben, amelynek során a kitűnő karnagy, Vass Lajos megénekelte az egész országot a képernyők előtt. Itt jelent meg először a színpadon, a nagy nyilvánosság előtt a magyar népdal a maga eredeti formájában, kíséret nélkül. Mindenki rácsodálkozott a dalok szépségére, az emberek rádöbbenek, hogy énekelni jó. Országszerte fellendült az ének-

A Zagyva Banda és Kádár Ignác (fotó: Nagy Zoltán, MTVA)

lési kedv, pávakörök, citerazenekarok alakultak szinte minden faluban, sőt városokban is, többnyire a helyi tanítók vezetésével. Elkezdődtek a rendszeres találkozók, majd a Kórusok Országos Tanácsa (KÓTA) kialakította az országos minősítés rendszerét is.

Elindult a táncházmozgalom, amely igen sok fiataalt vont be ennek a varázsos népi kultúrának a bűvkörébe. Itt eredeti népzeneire táncoltak. Mentek a fiatalok Erdélybe, mentek a falvakba szerte az országban a „tisza forráshoz”, átvenni a még élő zene- és táncagyományt közvetlenül. Ezt a máig ívelő korszakot jövendőlte meg Kodály, amikor azt írta: „A nép életéből lassan, de kérlelhetetlenül irtja a hagyományt maga az élet. Ezzel szembeszállni, egy természetes történeti folyamat elé gátat vetni hiábavaló törekvés volna. Most a művelt rétegen a sor, hogy felkarolja, megőrizze, hogy élete cselekvő része legyen.”.

Mára elértük, hogy az alapfoktól az egyetemig, minden szinten lehet főtárgyként népi hangszert vagy éneket tanulni. Ugyanúgy, mint hegedűt, zongorát, vagy egyéb klasszikus instrumentumokat. A hagyományőrző népdalkörök és zenekarok mellett számtalan kisebb-nagyobb létszámú iskolai, ifjúsági, valamint felnőtt korú népzenei együttes dalol, táncol és muzsikál az országban. A zenekarok igen jól, a régiektől tanult hiteles módon játszanak akár táncegyüttesek kísérelőjeként, akár önálló műsorokat adva. A hangszeres szolisták száma is igen nagy. A kiváló népi énekes egyéniségek után sok jó hangú fiatal szolistát, főleg lányokat hallhatunk, akik vagy falusi öregektől, vagy hanglemezről sajátítják el a dúsan díszített dalok előadásmódját.

A táncházmozgalom is elevenebb, mint valaha. Sok fiatalnak természetes, hogy ismeri, tudja az egyes magyar tájak táncait, dallamait. Fiatal szülők viszik kis gyermekeiket is rendezvényekre, fesztiválokra, előadásokra, – mint például a népzenei találkozók, az Országos Táncháztalálkozó, vagy mint a 2013 augusztusában hatalmas sikert aratott budapesti, Clark Ádám téri Szent István napi rendezvény –, követve Kodály tanítását, miszerint egy gyermek zenei nevelését már a születése előtt kell elkezdni.

A KÓTA és a *Vass Lajos Szövetség* által rendszeresen szervezett országos, sőt Kárpát-medencei versenyeken és nagyobb, tájegységi vagy megyei rendezvényeken kívül nagy igény van a kisebb találkozókra. A szomszédolásra, a testvérvárosi, testvérközségi kapcsolatok keretén belüli kölcsönös fellépésekre a határon túli népzenei együttesekkel, valamint a műfaji szempontból megkülönböztetett találkozókra, mint például a nagysikerű pásztordal-verseny vagy katonadal-találkozó. A jubileumi rendezvények is igen kedves alkalmak az együtt dalolásnak, muzsikálásnak. Újabban Debrecenben nagy igény mutatkozik a – klubfoglalkozásnak tekinthető – *Szerda esti dalolónak* nevezett közös éneklési alkalmakra, amelyek során kitűnő népzenei szakember vezetésével ismerkedhet meg az egyre bővülő létszámú tagság sok szép népdallal, és újra elénekelhetik a régen tanult, az iskolából, vagy a falusi szülői házból hozottakat is.

Létrejött a Hagyományok Háza, amelynek már neve is jelzi fontos, hagyománymentő szerepét. Nagyszerű kották, népzenei tankönyvek jelentek meg, amelyekből a fiatalság mellett minden kor-

Id. Pozsga András és felesége (Melléte, Gömör vm.; Tichy Kálmán felvétele, 6x9-es ff. üveglemez, 1936.)
Címlapfotónk a „Fölszállott a páva” stúdiójában készült, ahol a háttérre vetítve ennek az archív képnek a részlete látható. Az eredeti (és még több száz a „Pávaiban”) a Néprajzi Múzeum csaknem négyszázötvenezres Fotógyűjteményéből származik.

osztály tanulhat. A *Magyar Népzene Tára* sorozat a tizenkettedik kötetnél tart. Felsorolni is nehéz lenne, hány nagy jelentőségű kötet látott napvilágot az utóbbi években a magyar népdal előadási sajátosságairól, Bartók és Kodály népzene tudományi munkásságának még kellően fel nem tárt területeiről, népzeneink keleti rokonosságáról. Legutóbb négy nagy kötetben jelent meg az új stílusú népdalok rendszerezett, teljes áttekintése. Kisebb volumenű, népszerűsítő helyi kiadványok, tájjelegű dalgyűjtemények színezik a témában kiadott könyvek sorát. A néptánc kutatás nemzetközi szinten is magasra értékelt, korszakalkotó, hiánypótló művekkel járult hozzá a magyar zene- és tánc tudomány általános elismertségéhez. Nemrég jelent meg a *Magyar Népzenei Antológia*, amely DVD formában ad átfogó képet népzeneinkről. Újabban a Zenetudományi Intézet archívumának nagy értékű gyűjteményeihez már az interneten is hozzáférhetünk (lásd: <http://db.zti.hu>).

Amennyit a média ront a mai fiatalság beszédén és zenei ízlésén, annyit segíthet is népzenei műsoraival. A *Bartók Rádióban* rendszeresen igen magas színvonalú előadások, összeállítások hallhatók, valamint az internetes *Folkrádióban* is hallgatható népzene. Hiányoznak azonban a hetvenes-nyolcvanas évektől sokáig olyan sikeres és népszerű műsorokhoz hasonló, mint a *Népdalkörök ország-szerte*, a *Népművészek a mikrofon előtt*, a *Daloló-muzsikáló tájak*, a *Nótafaiskola*, vagy a *Nefelejcs*. Hiányoznak a magazin-műsorok is, a beszámolók egyes népzenei találkozókról, egyéb hírekről, eseményekről. Igen élvezetesek és tanulságosak viszont azok a *Duna Televízió* csatornáin rendszeresen vetített eredeti néptánc-filmek, amelyeket látva a mai nézők is átélhetik a hajdani gyűjtések hangulatát, a régi falusi életet. Az egykori kitűnő táncosok látványa elkápráz-

tatja a közönséget. Ezekben a filmekben néhány pillanatra feltűnik kutatómunkája közben a néptáncstudomány bartóki formátumú megalapozója, a kiváló tudós, Martin György is.

A nemrégiben indult *Dankó Rádióról* és vele a magyar nóta műfajáról is említést kell tennünk, mint XIX. századi dalhagyományunk jellemzően magyar sajátosságáról, mivel szerte az országban, a népdalkörök mintájára számos nótakör működik. Ennek a műfajnak ma is megvan a maga tábora. A Dankó Rádióban, vagy a sokféle gyakorta rendezett magyarnóta-esteken a hagyományos cigányzenei előadást élvezhetik a nótakedvelők. A külföldi turisták közül sokan szívesen keresik fel a cigányzenés éttermeket. Kodály Zoltán a népies műdalt – ahogyan a mai magyar nóták XIX. századi, eredeti formáját nevezzük – zenei műemléknek, értékes nemzeti hagyománynak tekintette. Csak a népdal és a népies műdal, magyarnóta összekeverését, a nóta népdalként való előadását, terjesztését kifogásolta. A két műfaj elkülönítése, valljuk be, ma is gondot okoz sokaknak. „Nem tudja az ember, hogy melyik a nóta, melyik a népdal. Csak danojja az ember, danojja”, mondta áldott emlékü, kedves hajdani énekesem, B. Nagy Ferenc, nádudvari gulyásszámadó. A mai fiatalság már tudatosan válogat, és a népdal világát érzi sajátjának. A magyarnótákban az idős korosztály leli inkább örömét. Új jelenség a nótakörön belül működő népdalcsoport, ahol ugyanazok a személyek adják elő mindkét műfaj darabjait. Nemcsak fehér asztal mellett, egy-egy jól sikerült fellépés után, ami általános jelenség, hanem fő műsorként, a színpadon is. Erre is van példa. Ebben az esetben az előadás népzenei részét főképpen új stílusú, díszítések nélküli népdalok alkotják.

A technika hatalmasat fejlődött az utóbbi évtizedekben. A nagy, nehéz magnetofonokat felváltották a kisebb készülékek, majd a filmzés, videózás. Egyre kisebb és hatékonyabb eszközökkel lehet megörökíteni a még élő kiváló népi előadókat. A népzenei együttesek CD-t, videót készítenek a legjobb műsoraikról. Bartók már az 1920-as években kijelentette, hogy a népzene gyűjtésének ideális eszköze a hangosfilm. Akkor senki nem is álmodhatta, hogy egyszer majd akár mobiltelefonnal is filmezhetünk. Egy-egy új, népzenei témájú könyv sikeréhez nagyban hozzájárul a hozzá csatolt CD, amelyen az érdeklődők meghallgathatják a kottákban látható dallamokat. A nemrég megjelent, bihari dallamokat tartalmazó daloskönyvben érdekességként magukat az eredeti, falusi énekeseket hallhatjuk, ahogyan negyven évvel korábban énekeltek a gyűjtőnek.

A népzenei együttesek élére képzett, rátermett, jó vezetők kellenek. A zeneművészeti szakiskolákban, valamint a nyíregyházi főiskolán és a Zeneakadémián, a népzene szakon végzett hallgatók erre kiválóan alkalmasak. A már működő vezetők számára mind a KÓTA, mind a megyei művelődési intézmények rendszeresen szerveznek továbbképzéseket, ahol a résztvevők elméleti és gyakorlati foglalkozásokon bővíthetik ismereteiket. Emellett igen népszerűek a különböző nyári népzenei táborok, ahol még több alkalma nyílik nemcsak a csoportvezetőknek, hanem a tagoknak is tudásuk gyarapítására.

Meg kell említenünk az utóbbi évtizedek eredményeinek számbavételekor az e műfajban létrehozott kitüntetési formákat is, mint például az *A Népművészet Mestere*, *A Népművészet Ifjú Mestere*, *Aranyarkantyús* és *Aranygyöngyös* címeket, vagy a *KÓTA Életműdíjat* és a különböző elismerő okleveleket. Minden néphagyományt kedvelőnek hatalmas öröm, amikor neves népművészeti egyéniségek Kossuth-díjban részesülnek.

Szólnunk kell még arról, hogy a rendszerváltozással az együttesek fenntartó nélkül maradtak. Azt hittük, hogy visszaesik az addig látványosan fejlődő népzenei élet. De örömmel tapasztaltuk, hogy a dalolási, zenélési kedv megmaradt, a csoportok magukra találtak, egyesületként működnek tovább, a mai élet követelményeinek

megfelelő szervezeti keretek között. Az is újdonság, hogy ma már főfoglalkozásuként, mint egyéni vállalkozó, vezethet valaki együttest vagy együtteseket.

Az utóbbi idők hangversenyein az eredeti népzene és annak a műzenébe átültetett formája egymás mellett is hallható, hatalmas sikereket aratva. Kitűnő népzenei együttesünk zongoraművessel felváltva adta elő például Bartók Béla *Román népi táncok* című művét. Az egyes tételek között meghallgathattuk, hogyan hangozhatott az eredeti, a gyűjtéskor. Kiváló klasszikus, valamint jazzmuzikus előadóink gyakran és szívesen rögtönöznek koncertjeiken magyar népdal témára. Tudunk olyan rendszeresen koncertező, Zeneakadémiát végzett blockflöte művésztanárrol, aki tudományos módon foglalkozik hangszerjátékának a XVIII. században használatos díszítésmódjaival, és kutatja ennek a magyar népi furulyajátékkal való kapcsolatát, együttműködve egyik élvonalbeli népzenei együttesünkkel. A világzenének nevezett, legújabb, mindenütt igen népszerű műfajhoz is sikeresen utat talált a magyar népdal, a világhírű, kilenc Oscar-díjas *Angol beteg* című alkotással pedig a filmvászonra is felkerült. Szólnunk kellene még arról a jelentős, helyenként elsöprő sikeréről, amely eredeti néphagyományunk külföldi bemutatóit rendre kíséri, valamint a határainkon kívül élő magyarok lelkes népzenei és néptáncgyűjtéseiről, szólistáiról, sok-sok mindenről, ami már bőven meghaladja e cikk kereteit.

Jelen írásom közel sem fest teljes képet mai népzenei életünkről. Egy azonban bizonyos: a magyar népzene, ez a falusi réteggal, a társadalom minden szegmensében életre kelt. Falusiak és városiak egyaránt, egyformán élnek, anyanyelvi szinten „beszélnek”, használják a dalokat, táncokat. Előadásuk akár csoportosan, akár szólóban ma már természetes színpadi látvány. Igen magas szinten művelik és tanítják is értékes kulturális örökségünket. Nem csak a világ más tájain ismerik kiváló népdalénekesnők hangját, hanem itthon is tudja már mindenki, hogy a népdal szép, a népdal hatalmas kincs. Ez a felismerés ráirányította a figyelmet a népművészet más ágaira is. A falvak feltámasztják hajdani szokásaikat, a régi kismesterségeket. A régi szép népi díszítő motívumok megjelennek mai használati tárgyainkon, épületeken vagy ruházaton egyaránt. Sőt, a hagyományos ételkészítésnek, recepteknek is reneszánszát éljük, gondoljunk csak a kolbásztöltő, slambucfőző és sok más hasonló versenyre, fesztiválra, amelyeken egy-egy kisebb közösség felmutathatja sajátos értékeit. Talán nem túlzás azt állítani, hogy a régi századok klasszikus magyar zeneműveinek egyre gyakoribb megjelenése a rádióban és koncertműsorok keretében szintén ennek a nagy, általános magyar népi kulturális reneszánsznak az örömdetes hatására indult el.

Az első *Főszállott a páva* televíziós verseny nagy sikere, hatalmas nézettsége azt igazolja, hogy igen sokakban még, és már újra elevenen él a magyar néphagyomány szeretete, tisztelete. Erősödött az érzés, hogy énekelni jó, közösen énekelni még jobb, a tudat, hogy nemzeti kultúránk nagy érték és a felismerés, hogy ezeket a sajátosan magyar értékeket felmutatva foglалhatjuk csak el a bennünket megillető helyet az európai népek nagy családjában. A Duna Televízió örömdetes módon ismételtelen meghirdette a versenyt, amelynek során remélhetően még többet meríthetünk majd a bartóki „tisza forrásból” Kodály intelmének szellemében: „a tűznek nem szabad kialudnia”.

Hova repül a páva? Kívánom, hogy jelképesen repüljön minden ember szívébe, vigye magával oda gyönyörű néphagyományunk minden szépségét, a dal és tánc adta sok-sok örömet, felszabadult boldogságot; hogy, beteljesítve Kodály hajdani látomását, minél többek életének válhasson cselekvő részévé csodálatos nemzeti kincsünk.

Bencze Lászlóné dr. Mező Judit

A KERESZEGREJÁRÓ LEJÁN

Vót egy jó komám, János Medárdnak hítták. Ő beszélte nekem, hogy mikor fiatal vót, szomszédosok vótak egy erőst erőst szép lejánval, Káplár Apollóval. Még kölykek vótak s imá megkezdtek a szerelmeskedést. A hiúba, s a buglyákba, s a lunkába, mindenütt, ahol csak érték. Hát, ahogy ez lenni szokott, egyszer csak megtörtént a baj, Apollócskának született egy leánkája. Na, vót Isten s Krisztus! Kapott a leján es, s kapott Medárd es a hátára, de imá a baj megvót.

Na, Apollócska szülei nekitökédtek a legénnek, hogy vegye el, s kérje meg a leányikot, adnak egy darab földet, marhákot es, mindent igyírtek, de heába. Medárd még erőst fiatal vót, tám tizenhét esztendő, nem vót még katana se, a szülei semmiképp nem hagyták, hogy megházasodjék. Majd, ha kítőti a katanaságot, akkor elveheti!

Na, a legén bévonult Csernaviczba, három esztendeig vót katana. Odahaza Apollócska élte a világját, evvel es, avval es, szógalegényekkel, s még házos emberekkel es! Ugye a hír menyen, Apollócskának ment a búze még a katanaságnál es, me vótak a faluból még más legények es, azok megmondták, hogy mi van. Medárd megtudta, hogy Apollóból egy kereszegrejáró bulándra lett. Mikor osztán leszerelt, nem vette el Apollót. Megmondta neki, hogy mindent tudok, s nem kellesz!

Fogta magát s elment Móduvába, Szeret városába, ott elszegődött egy bojérhoz kocsisnak. Fuvarozott ezt-azt, amit kellett, járt fel Bukovinába es. Akkor még nem vót meg a vasút. Medárd hordozgatta a bojért, ahova kellett, Csernaviczba es jártak fel. Útjukba esett egy falu. Úgy hítták, hogy Tereblest. Ayan vegyes népség lakta. Vótak benne svábok, lengyelek, szlovákok, oláhok es, tám egy-két magyar es. Egyszer megállottak egy helyt itatni s hát a kútnál meglátott Medárd egy szép, ügyes lejánt. Megszólította, a leján kacagott, s mutatta, hogy nem érti, hogy mit mond. Hát kiderült, hogy a leján szlovák vót. Érdekes, mert az vót a neve, hogy Huszár Petronella. Medárd tudott jól lengyelül s valahogy szót értettek. Osztán többször es találkoztak s megszerették egyik a más, Medárd elhatározta, hogy feleségül veszi.

Haza es ment Istensegítsbe, hogy béjelentse az apjáiéknak, hogy meg akar házasodni. Az apja nem vót odahaza, csak a mostohaanyja. Hát mit beszélgettek, mit nem, de csakes a házasodásról vót a szó, esszeszólalkoztak, a mostohaanyja lekapta a szegéről a laskasírtót, s vágni kezdte a legént. A komám jó kemén legény vót, megragadta a vénasszont, megrázta jól, s bévágta a kutrucába. Azután már nem merte megvárni az apját, mert félt, hogy az apja megüti. Visszament Szeretbe, igen, de ahhoz, hogy megházasodjék, kellett neki a keresztlevele.

Titokban esent hazament a faluba, a plebániára. A papunk megkérdezte:

- Mi az, fiam, Medárd, te házasodol?
- Igen, meg akarok házasodni!
- S kit akarsz te elvenni?
- Egy tereblesti lejánt.
- Te nem vehetsz el más, csak Káplár Apollócskát, nektek gyerekeitek van!

A papunk kezdett kiabálni, valahonnan Apolló es odakeveredett, az es neki szájalni. Valami rokonja volt a papnak. Akkor Medárd se vót rest, kezdte a szemire hányni Apollónak: én szeretlek tégedet, el akartalak venni, apámék nem hagyták, hogy katanaság előtt megházasodjam, s míg én szolgáltam, te evvel es vótál, avval es vótál, s avval es vótál!

A papunknak a szája tátva maradt, kérdezte Apollót:

- Igaz ez, leányom?
 - Nem, nem igaz! - sipítózott a leján.
 - Esküdj meg a feszületre! Tedd rea a kezedet a keresztre!
- Apolló a fejit lesütötte, a kezit hátratette. Azt mondja a papunk:
- Értem, Apolló, te nem vagy becsületes! Elmenj innét, ne es lássalak!
- Medárdnak minnyá kiadta a keresztlevelet, keresztet rajzolt a homlokára s azt mondotta neki:
- Isten segéljen meg, fiam! Eredj, házasodjál meg s éljetek boldogan!
- Szeretben vót az esküvő. Ott laktak, ameddig Medárdnak a mostohaanyja élt. Miután meghót, Medárd hazahozta a családját Istensegítsbe, s később osztán meg es komásodtunk.

EGY ASSZON, KÉT ASSZON...

Vót egyszer egy paptye-laptye legén, leszerelt a katanaságtól, hazakerült a falujába. Ement a hushagyati táncba, há, látta, hogy, amíg ő odavót katanáéknitt, mennyi szép lejánka feliperedett, s imá leján sorba sirült. Erőst kezdte kívánni a fejéjépet.

Egy nap azt mondta az édesapjának:

- Édesapám! Házasodhatnám!
- Há, jól van fiam, házasodj meg!
- Édesapám, nekem nem elegendő egy asszon, én egyszerre kettőt akarok!

Az apja reahagyta:

– Jól van fiam, vegyél el kettőt, de hallod-e? Ne egyszerre, hanem szerre! Előbb vedd el az egyiket, s osztá a másikat!

A legén belényugdott, hamarosan meg es kért egy jó kemén lejánt. A lakadalom előtt az öreg kitanýtotta a fiát:

– Hallod-e? Minden reggel tegyél ki az ablakba annyi tyúk-tajást, ahányszor vót valami! Abból én megtudom, hogy mikor hozhatod a második asszont.

Megvót a lakadalom, az öreg reggel nezte, hogy mi van az ablakban. Hat tajás!

Másodnap megint. Harmadik nap öt, osztá csak három, osztá kettő, vaj három nap semmi!

Akkor azt mondta az öreg a fiának:

– Na, fiam, imá most hozhatod a második asszont es!

– Menjen el édesapám, ne csúfolkodjék! Jobban tenné, ha ebbe az egybe es béségitene.

Szómagyarázat:

bulándra = rendetlen, hanyag; bojér = földesúr

csökött = növésében megakadt, törpe

feliperedik = felnő; biu = padlás; kabala = ló

kerekszegrejáró = ringyó, rosszéletű nő

kutruca = a kemence melletti kuckó

laskasírtó = sodrófa; lunka = gyümölcsös

megkényszerít = megerőszakol

megmásodegyesedik = teherbeesik

nekitőked = nekiesik

paptye-laptye = tedd ide-tedd oda, gyenge akaratú

szerre = egymás után

AZ ERŐSZAK

Vót a falunkban egy törpecske legén. Nem vették bé még katanának se, mer akkaracsának maradt, mint egy kutya ülve. Csökött vót, na! A leányok es csúfolkodtak véle, kikacagták, nem kellett senkinek. Hát, hogy-hogy nem, ez a törpecske legén valahogy összeakadott egy nagy kabala lejánval. Az a leján vót vagy kétmetres magas.

Kezdték egymással beszélgetni, így s úgy, többről többre, s há, egyszer csak meglett a baj. A leján megmásodegyesedett. Az apjájék jól megverték a leányikat, ki kellett vallja, hogy kié a gyermek. Béadták a törpecske legént a törvérenre. Az asszon odahaza kitanýtotta a leányát, hogy mondja azt a bírónak, hogy őt a legén megkényszerítette.

Na, el es mentek a fiatalok a bíró elejibe. Elébbszer a lejánt hítták bé, az égre s földre esküdt, hogy őt megkényszerítette a legén. Ezután behítták a legényecskét es. Mikor a bíró meglátta, hogy a legén melyen kicsike, a lejánnak éppe csak a derekáig ér, azt mondta a lejánnak:

– Mondja meg leányom, ez a törpecske legén hogy' a nyavalyába tudta magát megkényszeríteni?

– Az úgy vót bíró úr, hogy ő egy kicsit csiperkedett, én egy kicsit kucorodtam s így éppen eltaláltuk.

A bíró kacagott egyet s azt mondta a fiataloknak:

– Na, ha így volt, akkor menjetek Isten hírvél s növéljétek fel a gyermeketeket!

(In: Kóka Rozália – Egy asszon, két asszon. Timp, Budapest, 2011)

Péter László rajzai

A kaktuszok földjén

A Forrás Néptáncgyűttessel Mexikóban

I gazi szeptember szagú kora hajnal, alig öt óra. Gyülekezünk. Egyre többen érkeznek, kissé bedagadt szemmel, álmosan, ám várakozással telve. Útra kelünk. Megint átrepüljük az óceánt. Az együttes ki tudja hányadszor, ez a mostani felnőtt társaság viszont először készül ekkora útra. Érthető az izgalom. Böröndök, nagyok, kisebbek, egyenruha. Pakolás a buszba. Irány Mexikó! Itthon kézzel fogható a feszültség, és persze Monterreyben is. Harmadszor térünk oda vissza, így a fesztivál igazgatója kíváncsi, hogy az együttes megőrizte-e régi fényét. Nagy izgalommal várnak ránk azok a táncosok és zenészek is, akik egykor részt vettek a Summerfesten, a forrásosoknál laktak, és szinte el sem hiszik, hogy újból találkozhatnak velünk. Alig veszünk háromszor levegőt, és máris Párizsban vagyunk, ahol szívinfarktus közeli állapotba kerülünk. Ötven perc alatt kellene átszállnunk a mexikói járatra, ám eltűnik a primásunk, aki az útlevelét egy, a gépet már elhagyó táncos táskájába tette. Amíg ő a gépen az útlevelét keresi, mi a várócsarnokban a percek múlását számoljuk tehetetlen dühvel: amennyi időt tölt ő a gépen, annyival kevesebb jut nekünk az átszállásra. Felhívni sem tudjuk, ki van kapcsolva. Hosszú percek után megérkezik, mi rohanunk, ám egy nagyjából háromszáz fős sor végére kerülünk. Útlevél-ellenőrzés, amelyet – ki tudja miért – egyetlen ember végez, miközben mindenki rohanna a csatlakozó járatához. Latolgatni kezdem a jövőt. Mit kezdek majd a huszonnyolc emberrel, ha itt rekedünk, Párizsban. Végül az egyenruhánk ment meg. „Nagyon fontos” társaságnak tűnhetünk, mert a franciák egyszer csak megnyitnak még egy ablakot, amelyikhez mi mehetünk először. Hipp-hopp, alig telik el tíz perc, és már a mexikói járat ajtajában toporgunk. Előbb beszállunk, aztán fel. Alattunk Európa, előttünk Mexikó. Repülünk. Eltelik egy

Monterrey, Modern művészetek Múzeuma

óra, kettő, öt, nyolc, tíz, és még mindig repülünk. Soha nem lesz este, egyre csak nyugatnak megyünk.

Azon gondolkodom, hogy 1985 óta vajon hány órát, hány napot, hetet, hónapot töltöttem a Forrással valahol a világban. Hány kilométert tettünk meg úton, vízen, földön, levegőben? Harminc év... Miközben repülünk a nap nyomában, a soha véget nem érő nappalban, felidőződnek bennem a legszebb turnék, a legvidámabb események. Tizenegy óra és ötven perc múltán végre megkezdjük a leszállást. Feltűnik Mexikóváros. Még egy perc és már gurulunk. Megérkeztünk. Mexikó, itt vagyunk, örülj nekünk úgy, mint ahogy mi örülünk neked!

A tranzitban nagy felfordulás vár bennünket. Egyszerre érkeztek meg a KLM, az Air France, az Iberia és a Lufthansa járatai, így közel ezren várjuk, hogy kezeljék az útlevelünket. Reménytelenül hosszú a sor. Látva egyenruhánkat és a szép lányokat, először a légi utas-kísérők folyosójára akarnak bennünket terelni. Arra gondolhattak, hogy valamelyik új légitársaság személyzete lehetünk. Aztán kiderült, egyiké sem, viszont – miután megtudták, miért is jöttünk Mexikóba – pillanatokon belül megnyitottak egy újabb ablakot a számunkra. (Hiába, no, olykor mégis a ruha teszi az embert.) Az addig előttünk álló több száz utas kissé irigykedve nézte, hogy a várakozás számunkra véget ért.

Még egy órát a tranzitban kellett töltenünk, mivel egy bőrönd nem érkezett meg. Elintéztük az ilyenkor szokás teendőket, azután lázasan tologattuk kifelé a csomagokat. A meglepetéstől meg sem tudtunk szólalni: a querétarói néptáncgyűttes tagjai, akik nyolc éve jártak Százhalombattán, csak azért utaztak mintegy három órát, hogy húsz percre láthassanak minket. Üdítőt és süteményt hoztak útravalónak, hiszen az utazásunk még nem ért véget. Majd' tizenöt órás autóbuszút várt ránk Mexikóvárosból Monterreybe, pedig ekkor már huszonnégy órája úton voltunk. Kun Tibor

Monterrey főterén

úr, a magyar nagykövetség ügyvivője elhozta 1994-ben vásárolt nagybőgönket, amely azóta itt csücsül a nagykövetségi pincében, és arra vár, hogy időről időre meglátogassuk.

Szerencsére a busz ülési olyanok voltak, mint egy-egy franciaágy, így elindulásunk után rövid időn belül álomba zuhant az egész együttes, hogy tizenöt óra után megérkezzünk.

Monterrey! Neve szerint „királyi hegyek”, vagy a „hegyek királyának földje”, a Sierra Madre gyönyörűségei vidéke. Fenséges táj Mexikó leggazdagabb városa körül. Monterrey talán nem is az igazi Mexikó, sokkal inkább az USA déli nyúlványa: felhőkarcolók, puccparádé, lüktető forgalom, biznissz és pláza mindenhol. Éjjel sem alvó metropolisz. Szállásunk a százéves Hotel Ancira. Gyönyörű előtér, varázslatos környezet, némi nosztalgia romantikával fűszerezve. Revü-lépcső a hölgyeknek, hogy vonulgathassanak kedvükre, élő zongora- vagy harmonika-zene minden nap. Igazi arisztokratikus dizájn, valami megfoghatatlan, százéves elegancia. Itt lakunk majd két hétig.

Másnap megkezdődött a hivatalos program. Mint kiderült, az általunk megszokott néptáncfesztivál helyett ezúttal egy nemzetközi kulturális fesztivál szereplői lettünk, miközben a háttérben az Ifjúsági Fórum (Youth Forum) eseményei zajlottak. Az már az első pillanatban látszott, hogy a Fórum és a Fesztivál olyan események, amelyek kiegészítik, de nem keresztezik egymást. A hotel, ahol lakunk, ebben az időben igazi nemzetközi kulturális találkozó helyszínévé vált, ahol a Londoni Filharmonikus Zenekar, a szentpétervári balett együttes, a bogotai Drámai Színház, Amelia Hernandez együttese (a mexikói nemzeti folklór együttes), a miami Black Violins, a japán Yamamoto éppúgy jelen volt, mint a Forrás Néptánc együttes. A külföldi folklórt a Forráson kívül az a paraguayi együttes képviselte, amely már 2010-ben és 2013-ban is megfordult a Summerfesten. Az újbóli találkozás a paraguayiakkal igazi jutalom volt.

A nemzetközi szereplőgárda valódi baráti társasággá alakult, és érdekes volt, ahogyan hozzánk viszonyultak. A forrásosokban ugyanolyan művészt láttak, mint amilyenek ők maguk, a táncosokkal való fényképezkedésre részükről ugyanúgy igény volt (főleg, ha viseletben voltunk), mint a mi részünkről. A programban szerepelt Raúl di Blasio, a legnépszerűbb mexikói zongorista és Beyoncé koncertje is. Utóbbinak nagy pechje volt, hogy ugyanazon az estén lépett fel, amikor a Forrás a „nagy színpadon” szerepelt, így érthető módon nála a széksorok üresen tátongtak. A „nagy színpad” egyébként valóban nagy volt, a Mexikói Történelmi Múzeum előtti hatalmas téren állították fel, több ezer ülőhellyel.

Két hetet töltöttünk Monterreyben, igazán varázslatos körülmények között. Az egykori „summerfestes” táncosok, együttesek rendre meglátogattak minket és az előadásainkat is. Mexikó egyik legjobb együttese a Magisterial hosszú évek óta ápol baráti kapcsolatot a Forrással. 2002-ben és 2007-ben is voltak közös programjaink Monterreyben. Most teljes létszámmal eljöttek a színházba, pityeregtek egy kicsit a viszontlátás öröme miatt, majd hangos sikongatások között vették át meghívólevelüket a 2014-es Summerfestre. Ottlétünk második szombatján az együttes igen érdekes programon vett részt. Mexikóban nagyon népszerű a tánc, az emberek egyszerűen szeretnek táncolni. Él még a zenés-táncos vendéglátó-

Teotihuacán Nap-piramisa előtt

hely intézménye. Minden este található olyan bár, kocsmá vagy étterem, ahol élő zene szórakoztatja az embereket, akik függetlenül attól, hogy hétfő vagy szombat van, előbb-utóbb táncolni kezdenek. Van, ahol hagyományos – mondhatni – népzene, van, ahol a húszas-harmincas évek mexikói társasági zenéjére, van, ahol napjaink popzenéjére.

Errefelé nagyon népszerű az „össztánc” is, amelynek során – a település főterén, vagy egy híd alatt, vagy egy parkban – szombaton délelőtt és vasárnap délután élő zenére (ez lehet mariachi, vagy fúvós, vagy tánczenekar) több százán táncolnak. Éppúgy fontos ez vidéken, mint a fővárosban. Érződik az alkalom ünneplőessége, valami a Márai Sándor által emlegetett „hetedik nap” rituáléjából. Mindenki ünneplőben érkezik, az emberek szemmel láthatóan készülnek az eseményre, a szebbik ruhájukat veszik fel. Ugyanez a szokás Peruban is. Limában láttam, ahogy vasárnap délután az egész város táncra perdül, szinte nem volt olyan park, ahol ne játszott volna egy zenekar.

Nos, ezzel az „össztáncossal” szembesültünk érkezésünk első hetében, és már akkor elhatároztuk, hogy a következő eseményen magunk is részt veszünk. Így is lett. Szombaton reggel a lányok és fiúk kicsinosították magukat, és elindultak táncolni. Leírhatatlan volt! A szervezők valahonnan megtudták, hogy a fesztivál magyar együttese is a táncolók között van, így aztán többször is felhívták a helyiek figyelmét a Forrás jelenlétére és következő fellépésére. Hatalmas ujjongás és taps kísérte a közléseket, a jelenlévők nagyon örültek a magyaroknak. A délelőtti folyamán, elnézve a sokszor járt és nehezen tudó hetven-, nyolcvanévesek gyakran szerelmes összebújását, végtelen fiatalságukat, életörömeiket, többször elérékenyültem. Látni a mexikóiak tánc iránti feltétlen rajongását, némi sóvárgás fogott el. De jó is lenne, ha ez otthon is újból a mindennapok részévé válna!

Állva tapsolók, könnyes záróelőadás után vettünk búcsút Monterreytől és elindultunk, hogy más mexikói városokba is elvigyük Magyarországra híreket.

Az első állomás Toluca volt, a 2900 méter magasan fekvő nagyváros, ahol végre elért minket a „mexikói életérzés”. A város hangulata, épületei, minden igazi mexikói. Az előadást Mexikó állam legnagyobb színházában, az ezerhatszáz férőhelyes Teatro Revoluciónban tartottuk. A próbák alatt folyamatosan azon járt az eszem,

hogy vajon hogyan töltenek meg a szervezők egy ekkora nézőteret. Aggodalmam feleslegesnek bizonyult, meglepetésemre a terem igen tisztességesen megtelt. Az előadás végén megint állva tapsolt a közönség, ujjongtak, és éltették az együttest. Természetesen a turnén megszokott, az előadást követő majd' félórás fényképezkedés a nézőkkel itt sem maradt el, szó szerint rajongótábor gyűlt körénk a fellépés után. A következő meglepetés az volt, hogy a helyi zeneiskola igazgatója magyar, aki a Kodály Intézetben végezte tanulmányait.

Másnap már Mexikóvárosban voltunk, ahonnan először Pachuca felé vettük az irányt. Itt az ország legnagyobb művészeti egyetemén léphettünk fel. Fantasztikus élmény volt. Útban az egyetem felé megálltunk, és megnéztük Teotihuacan romvárosának piramisait.

Pachuca 2970 méter magasan terül el. Itt az egyszerű európai handónak tánc nélkül is nehéz a levegővétel. Tánc közben még nehezebb, ahogyan a forrásosok megtapasztalták. Az egyetem olyan, mint egy elvarázsolt kastély, mesebeli hely, tornyokkal, ablakkal, erkélyekkel és teraszokkal. Mindenhol zenélő, rajzoló, alkotó fiatalok. Érzésünk meglehetősen felkavarta az egyetem nyugalmat, mindenki körülöttünk bámmészkodott. Az előadás alatt minden bizonnal képzőművész hallgatók között ültem, ugyanis az előadás közben folyamatosan rajzoltak. Sistergett a papír, ahogyan felvázoltak egy üveget tartó női fejet, egy szoknyalibbenést, a bőgatyá szarát, mindent, ami érdekes és szokatlan volt számukra. Az előadást a már megszokott állva tapsolás és fényképezés zárta.

Utolsó napunkat Mexikóvárosban töltöttük. Az Antropológiai Múzeumban jártunk először, ahol szájatva néztük, ahogyan a hétvégén kilométeres sorban állnak az emberek, hogy bemehessenek. Figyelemre méltó volt az iskolások jelenléte: egyenruhában érkeztek, jegyzetbökökkel, tollakkal felszerelve. Mindenhol jegyzeteltek, rajzoltak. Magyar múzeumban még hasonlót sem láttam soha. Tanáraik szemmel láthatóan nem az internetről való legyűjtés módszerét, hanem a személyes tudásszerzést és megértést tanították nekik.

Ez is Latin-Amerika szerte érzékelhető jelenség. Az oktatásra más hangsúlyt helyeznek, a tudás egészen mást jelent, mint nálunk. Az egyetemi évek errefelé nem a vég nélküli bulikról szólnak, hanem igen kemény munkáról. Ingyenes oktatás nincs. Reggel héttől kilencig tanítanak, a fiatalok ezután dolgozni mennek, és délután négy órakerülnek ismét a padba.

Az oktatási intézményekben, az óvodától az egyetemig, mindenkin egyenruha van. Európában el sem tudjuk képzelni, hogy ezen a területen mennyivel előbbre – vagy más – úton járnak. Meggyőződésem, hogy jobban csinálják, mint mi. A tisztelet, a munkaszereget, az egyetemisták viselkedés-kultúrája engem minden egyes alkalommal, amikor erre járok (az utolsó három évben Kolumbiában, Peruban, Mexikóban, Argentínában, Uruguayban, Brazíliában), lenyűgöz, és keserű szájjal vetem össze az itt látottakat az otthoni viszonyokkal.

A Múzeum után a Guadalupei Szűzanya Katedrálisát, a világ legnagyobb katolikus templomát tekintettük meg. Fatima (Portugália) és Lourdes (Franciaország) mellett ez a legjelentősebb Mária-kegyhely. A templomban huszonötezer hívő fér el, nem beszélve a katedrális előtt levő térről, ahol körülbelül százezer ember számára van hely. A katedrális melletti kis templom valóságos csoda. A hozzáértők szerint a folyamatos földrengés miatt szétartó falak

Mina falujában a vendéglátókkal

miatt már nem is állhatna (körülbelül harmincöt fokos a szétcsúszás), és Szűz Mária itteni megjelenése mellett ezt egy második csodának tekintik a mexikóiak.

A rövid látogatás után velünk is csoda történt: elérkeztünk az utolsó előadáshoz. Az ország legújabb kulturális intézményében, a „mexikói MŰPÁ-ban” léptünk fel, minden elképzelést felülmúlóan professzionális körülmények között: nagy számú kiszolgáló személyzet, „green room” a várakozásra és eszegetésre, „after show room” a vacsorához, hatalmas öltözők bőr ülőgarnitúrával, márvánnyal, tükörhegyekkel... A nézők feltehetően megéreztek, hogy búcsúznak. Minden eddiginél nagyobb ováció, ünneplés zárta az előadást. Mexikó méltóképpen mondott búcsút a magyar táncosoknak.

Másnap a rövid, de annál hatékonyabb „shopping terápia” után, amelyet a legnagyobb népművészeti piacon eszközöltünk, beszerelve vagy féltonnányi szuvenírt, húsz sombrero, kétségek közepette csomagoltunk a várható túlsúly miatt. Nem tudom, hogyan csinálták a táncosok, de végül valamennyi bőröndöt feladhattuk.

Hazafelé a vége-hossza nélküli repülés közben azon gondolkodtam, hogy miközben mi Mexikóban jártunk, egy másik magyar delegáció az Egyesült Államokban vendégszerepelt, a Smithsonian Intézet folklórfesztiválján, amelyen a díszvendég Magyarország volt. Vajon hány százezer amerikaihoz jutott el a magyar népművészet az alig nyolcvan táncos és zenész közvetítésével? Hány ember tanulta meg országunk nevét, szerette meg a magyarokat? Melyik együttes milyen élményekkel gazdagodott, és melyik hogyan gazdagította a nézőit?

A nemsokára harminc éves Forrás ismét nagy sikert aratott. A táncosok minden körülmények között helytálltak, mert hittek valamiben: magukban és a többiekben, hazájukban és annak hagyományában. Minden percben ünnepet élhettünk át, az együttlét, a közös siker ünnepeit.

Csaknem egynapos utazás után érkeztünk meg Budapestre.

A tranzitban leírhatatlan öröm és szeretet fogadta a fáradt, ám nagyon boldog táncosokat. Az autóbusszon hazafelé még mindig Mexikó lázában égtünk. A csodálatos turné, az élmények, a siker minden bizonnal még közelebb hozta egymáshoz a táncosokat, akik apró gyermekkoruk óta élnek együtt, szemünk láttára nőttek fel.

Köszönetünket fejezzük ki Százhalombatta város önkormányzatának, Balog Zoltán miniszternek, a Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési és Népművészeti Kollégiumának, Ercsi Város Önkormányzatának, valamint a Beke Busz Kft-nek a turné megvalósításához nyújtott anyagi támogatásukért.

Kép és szöveg: Szigetvári József

„Zöld erdő aljában füttyürész valaki...”

Találkozásaim Olsvai Imrével

2014. február 19-én, 82 éves korában elhunyt Olsvai Imre Életfa-díjas népzenekutató, zeneszerző, a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje kitüntetettje, az MTA Zenetudományi Intézet nyugalmazott főmunkatársa, a KÓTA és a Vass Lajos Szövetség tiszteletbeli elnöke. A budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán szerzett zenetudományi, népzenekutatói (1956) és zeneszerzői (1958) oklevelet. Főtanszak tanárai Kodály Zoltán és Szervánszky Endre voltak. Az MTA Népzenekutató Csoportjának külső (1951-től), majd belső munkatársa (1957-től), 1974-től tudományos munkatársa, 1987-től főmunkatársa, a népzene és néptánc magyarországi újjászülésének egyik legodaadóbb támogatója, ahogyan a szakma emlegeti, „Kodály utolsó tanítványa” volt. Ez az esemény ad szomorú aktualitást Bodza Klára visszaemlékezésének.

Hol is kezdjem? Talán ott, amikor már tíz éve tartó énekesi pályám során egyszer csak feltettem magamnak a fontos kérdést: miért is énekelek népdalokat? Mai napig sem tudom szavakkal leírni, mi az, ami megfogott bennük, de valami belső kényszer éreztem arra, hogy elénekeljem ezeket a tiszta, egyszerű dalokat. Kezdetben még csak fizikai adottságaimat, csengő szoprán hangomat próbáltam kamatoztatni, s a hallgatóság pozitív visszajelzése megerősített abban, hogy tovább kell folytatnom.

Valami azonban hiányzott. Csak később jöttem rá, mi az, amikor elhatároztam, hogy művész-pályámat kibővítem a népdalgyűjtéssel és a tanítással. A gyűjtések során találtam meg a hiányzó láncszemet. Rádöbbenem, mi az, ami nekem a népdalokból addig leginkább hiányzott: a belső tartalom, a dalok lelkisége, hangulata, karaktere, amely csak az eredeti felvételek többszöri meghallgatása után vált számomra érthetővé, élménnyé.

Ettől kezdve belső átalakuláson mentem keresztül, s már egészen más szemmel figyeltem, hallgattam, énekeltem és tanítottam a népdalokat. Arra törekedtem, hogy minél jobban hasonlítsanak az eredetire, minél hitelesebben szólaljanak meg akár általam, akár a tanítványaim által, még azt is felvállalva, hogy ez a megszólalás esetleg a szép hang, az esztétikus előadás rovására történik. Ebben az esetben már nem a natúr hang szépsége, esztétikum, hanem a népdalok sokféleségét, hitelességét jelentő tartalom volt a fontosabb.

Tanári pályám kezdetén sok szakember nyújtott segítő kezet, hol a gyűjtő munka, hol az oktatás első lépései során. Így lassan kirajzolódott előttem az én igazi feladatom. A részek kezdtek egészévé összeállni, a dalok megteltek tartalommal.

Számomra Olsvai Imrével való találkozásom a legemlékezetesebb, amely meghatározója lett további életutamnak.

Mint népzene-tanító kezdő tanár, feljárom az MTA Zenetudományi Intézetének Népzenei Osztályára eredeti hangzóanyagért. Személyesen nem nagyon ismerem senkit, de ahova bekopogtattam, a zenetudósok igen barátságosan és nagy segítőkészséggel fogadtak. Így aztán ezt a jó szoká-

somat mai napig megtartottam, s ha szükségét érzem, futok a ZTI-be, anyagért.

Egyszer, 1980-ban, az óbudai Mókus utcái Zeneiskola akkor már működő Népzenei Tagozata – ahol én is tanítottam – tartott bemutató előadást a Fészek Klubban. Elismert szakemberek ültek a nézőtéren, kíváncsian várva a népzenei oktatás első eredményeit. Akkor még nem sejtettem, hogy a komoly férfi, aki legnagyobb meglepetésemre biztató mosollyal, barátságosan értékelte a tanítványaimmal bemutatott sárközi karikázómat, Olsvai Imre.

Felbátorodva a biztatástól felmentem a ZTI-be és kértem tőle néhány percet, hogy további útmutatást kapjak. Az a néhány perc azután több órás beszélgetéssé szélesedett, bőségesen ellátott szakmai tanácsokkal. Arról például, hogy hogyan kell az eredeti felvételeket értelmezni, hogyan érdemes gyűjteni, mely dalok alkalmasak tanításra, melyek az értékes, illetve a romlott változatok. Sorolhatnám, de nem érnék a végére. Ezután többször is felkerestem őt, s a mai napig őrzöm azt a két sárközi szőlőörző dalt, amelyek kottáját e szavakkal dedikálta: „a legbátrabb szőlőörző lánynak”.

Ettől kezdve szinte szárnyakat kaptam a tanításban, és repestem a boldogságtól, hogy mennyi mindent tudok majd hasznosítani és beépíteni az oktatói programomba. Ekkor értettem meg azt is, hogy a népdalok mérhetetlen gazdagságú kincstárában hogyan kell tájékozódni, hogyan kell kiválogatni a tanításra legalkalmasabbakat,

s melyek azok, amelyek leghívebben őrzik egy-egy dialektus jellemző vonásait, miközben esztétikai élményt is nyújtanak.

Egy alkalommal éppen egy somogyi dalnál – a „Zöld erdő aljában füttyürész valaki” kezdetűnél – akadtam el. Nem tudtam eldönteni, hogy a meghallgatott változatokból melyiket tanítsam. Nosza, újra felkerestem „Imre bá'-t”. (Magunk között csak így emlegettük. Számomra az ő esetében a bácsizás nem a kort, hanem a mérhetetlen tudás elismerését jelentette, hiszen kislánykoromban a bácsikra úgy néztem fel, mint akiktől mindig tanulhatok.) Együtt hallgattuk végig a változatokat, s kiválasztottuk a leginkább letisztultat, amit ő maga is elénekelt. Mivel mindig hordok magamnál kis diktafont, felvettem az általa javasolt variánst az ő hangjával és a magyarázatával együtt. A felvétel most is megvan, s tanítványaimnak azóta is ezt a változatot tanítom. Azon a napon még egy fontos dolgot tanultam tőle. Részletesen kifejtette, hogy ha az eredeti felvételen éneklő asszony vagy férfi nagyon idős, s ezért esetleg lassan, többszöri levegővétellel, nagyon mélyen, hiányzó fogai miatt esetleg pöszén énekel, akkor mi a teendő. Azt mondta, próbáljam meg elképzelni, hogy az énekes fiatal korában miként énekelhette a dalt, s a tanításnál ezt vegyem figyelembe. Hiszen magam és a tanítványaim sokkal fiatalabbak vagyunk az illető énekesnél, így a dal ugyanolyan hitelesnek tűnhet majd a fiatalságra formálva, de a dalok lelkiségét, hangulatát, karakterét megtartva, mint az eredeti.

A gyakori tanácsadás barátsággá alakult. Imre bá' a pódiumműsoraim, önálló estjeim, tanítványaimmal való közös előadásaink, CD lemezeim és tankönyveim elkészítésének állandó segítőjévé vált. Jelenlétével, kommentárjaival, lektori munkájával mindenütt támogatta művészi és oktatói tevékenységemet. Bármikor és bárki fordult hozzá tanácsért, mindig szakított rá időt, hogy segítsen. Szomorú arra gondolni, hogy ezt – mindannyiunk fájdalomra – a jövőben már nem tehetjük.

Drága Imre bá', szívünkben örökké őrizzük emlékedet! „A legbátrabb szőlőörző lány”:

Bodza Klára

A „vizek városától” az Ontario-tó partjáig

Bede-Fazekas Zsolt története – I. rész

Január első napjaiban az Egyesült Államokba készülődtem egy zenész kollegámmal. Akkortájt rémítő időjárás hírek érkeztek nap mint nap. Jégviharok, hóhegyek, elképzelhetetlenül nagy hidegek! A Magyar Nemzet valamelyik száma címlapon hozta a befagyott Niagara képét. Hosszasan nézegettem az érdekes jelenséget. Milyen csodálatos, milyen fantasztikus így befagyva is ez a vízesés! Nem gondoltam, hogy alig két hét múlva ott állok majd mellette, és miközben a dermesztő szelek, mint éles kések borotválják az arcomat, borzongva-megigézve bámulom, hogy robajlik alá a mélybe a rop-pant nagy, jégkás víz tömeg.

Chicagóban ért utól a torontói meghívás, hogy menjünk el, tartsunk egy előadást, elvisszünk bennünket a Niagarához is! A meghívó személyéről keveset tudtam. Chicagói barátaim szerint „rendes fiú”, magyar nyelvű rádióadást működtet, van egy magyar könyvesboltja is és sok-sok kiváló hazai előadót meghívott már Torontóba. Volt három szabadnapunk, hát, igent mondtunk.

A buszpályaudvaron Dancs Rózsa író nő férje, Telch György nyugalmazott egyetemi tanár vártak bennünket. Egyenesen a Niagarához autóztunk. Mire visszaérkeztünk a városba, a toronycsodákkal ékes Torontó már teljes fényében pompázott. Meghívó házigazdáinkkal csak késő este találkoztunk. Bede-Fazekas Zsolt és felesége, Hortenzia az otthonukban fogadtak. Akárhová tekintettünk a lakásban, katonás rendben magyar könyvek, bakelit- és CD-lemezek, hangkazetták szárai, talán ezrei is, sorakoztak a polcokon. A falakon képek, itt-ott szobrok, többnyire a két nagyobb gyermek – mindketten leendő képzőművészek – alkotásai. A nappali szőnyegén egy vár makkettje, a hétéves Bubu mindennapi játszótérpe, ahol mellesleg folytatásos képregényeit rajzolgatja. Számos, de inkább írhatnám, hogy számtalan számítógép a lakás minden zugában, az asztalokon.

Az esti ismerkedő beszélgetés számomra rövidre sikeredett, a hosszadalmas éjszakai utazás és a mozgalmas nap után hamar kidőltem. Másnap reggel már a Pannónia Könyvesbolt állványain nézegettem, simogattam a sok szép olvasni-hallgatnivalót. Délután múzeum, este előadás a ház hatodik emeletén, a Parameter Klub-ban. Aranyos, lelkes közönség. Azt gondoltam magamban, hogy milyen csodálatos! Ez a fiatalember itt, a messzi idegenben megteremtett a családjá és a többi magyar számára egy kis boldog magyar szigetet.

„Zsoltika”

Röpke kanadai kirándulásunk emléke hetekig elkísért. Újra és újra felidéztem a csodálatos élményt, szinte ujjongott a szívem: Láttam a Niagarát!

A napok gyorsan teltek, sürgősen vissza kellett térnem hétköznapi teendőimhez, de még szerettem volna megnyújtani azt a rövidke, mámoros időt, amit Torontóban átéltem. Estétként Dancs Rózsa könyvét olvastam, szombatonként meghallgattam Bede-Fazekas Zsolt magyarnyelvű műsorait a Független Magyar Rádióban. Egyre jobban sajnáltam, hogy az idő rövidsége miatt nem készíthettem velük interjú lapunk számára. Aztán megszületett a nagy ötlet, elvégre a XXI. században élünk! Néhány napja skype-on közel három órát beszélgettem Bede-Fazekas Zsolttal. Íme!

*

Győrben születtem 1961-ben, Győrben is nőttem fel, a Szabadhegy városrészben lakunk. Az utcánk végén már kezdődtek a fás, erdős területek. Ott volt a préri, ahol indiánosdit játszottunk, a grund, ahol fociztunk. Olyan szabad életünk volt, hogy el se lehet mondani, szabadok voltunk, mint a madár! Nagyon élénk gyerek voltam, az egész gyerekkoromat végigcsatagoltam, sokat lógtam, jöttem-mentem a barátaimmal. Akkoriban azt mondták, hogy rossz gyerek vagyok, de aztán kiderült, hogy ez nem is rossz-szaság volt, hanem inkább élénkség. Minden érdekelt, az égvilágon minden!

Nemrégiben az interneten összeakadtam a volt iskolaigazgatómmal, Mészáros Józseffel. Váltottunk néhány levelet, kérdezte, hogy hogyan alakult az életem? Megírtam neki viccesen, hogy milyen rossz gyerek voltam, és hogy mennyi igazgatói intót adott nekem. Egészen meglepődtem a válaszára: „Nálunk, az iskolában nem volt rossz gyerek. Azok az igazgatói intók, megrovások hozzátartoztak a neveléshez. Azért letetek ti olyanok, amilyenek lettetek, sikeresek, ügyesek, rátermettek, ilyen jó emberek! A mi iskolánk, a Szabadhegyi József Attila Általános iskola ilyen gyerekeket nevelt.”. Egészen büszke lettem! Hát, hogy van ez? Őszintén éreztem, hogy ő is büszke rám, arra, amit elértem. Több olyan osztálytársam is van, aki sokra vitte az életben.

A szüleim mindketten már nyolcvan év fölött járnak. Apám fiatal korában éjjel-nappal dolgozott, kereste a pénzt, hogy el tudjon tartani bennünket. Édesanyám gyakran gyengélkedett, szegénynek állandóan fáj a feje, de azért főzött, mosott, takarított és szépen nevelt bennünket. Hárman vagyunk testvérek, van egy öcsém, Attila és egy húgom, Enikő. Apám mezőgazdász volt, homályosan arra is emlékszem, hogy egy időben tyúkokkal is foglalkozott, egy óriási hodályban rengeteg tyúkot gondozott.

Később Kismegyerre költöztünk, nagyon közel laktunk a termelősövetkezethez. Volt a téesznek gyümölcsöse is, málnása is, savanyító üzeme is, édesapám sokáig ott dolgozott. Nem nagyon jött ki a főnökével, egyszer fogta magát és elment a Győri Vagon- és Gépgyárba szivattyúkezelőnek. Simson motorral járt a gyárba. Mindig nagyon szeretett haza, mert a gyári munkája mellett nagyban méhészkedett. Letette a szivattyúkezelői munkát, azután rohant ki a méhesbe. Az volt az ő igazi szerelme, a természet! Valamikor, réges-régen elkezdett méhészkedni és még ma is vannak méhei, pedig már közel van a nyolcvanötödik évéhez. Annak idején, amikor elérkezett a pörgetés időszaka, akkor ment vele az egész család. Kezdetben oldalkocsis motorral jártunk, aztán sikerült egy kis Trabantot vennünk, akkor meg azzal mentünk.

Hosszú-hosszú ideig épült a kismegyeri házunk. Miután beköltöztünk, még sokáig deszkákon jártunk, mert nem volt lebetonozva a konyha. Apám ezeket a munkákat

is a gyár és a méhészet mellett végezte. Így éltek a szüleim.

Elérkezett számomra a pályaválasztás ideje. Apámnak az volt a rögeszméje – egyébként is az volt a divat akkoriban –, hogy a gyerekek először szakmát kell tanulnia. Én valahogy a villanyszerelést kezdtem tanulni a 401-es Ipari Szakiskolában. Abszolút nem érdekelt, a villamosság is csak azon a szinten, hogy akkor már volt nekem is lemezjátszó, magnóm. Nagyon szerettem a zenét, minden megtakarított pénzemet zenére költöttem. Nyakra-főre vettem a bakelitlemezeket, a magnókazettákat, meg a berendezéseket, minden zsebpénzem ilyesmire ment. Később, amikor már volt saját keresetem, akkor meg a kilencven százalékát könyvekre költöttem.

Visszatérve a szakiskolára, annak ellenére, hogy nem érdekelt a villanyszerelés, nagyon tanulságos három évet töltöttem benne. Sok, azóta is tartó barátság született ott. Már kezdtem udvarolgatni, és akkor kezdtem egy kicsit ellenzékviválni. Még szocializmus volt Magyarországon, nekünk kezdett nyiladozni a szemünk, láttuk, hogy valami nem stimmel. Én például mindenre nyitott voltam, szerettem volna mindent elolvasni, mindent megnézni. Bántott, hogy bizonyos könyvek nem juthatnak el hozzánk. Nagyon furcsa volt az is, hogy bizonyos filmek be voltak tiltva, és hogy azokról csak olvasni lehetett. Abban az időben kezdtem barátkozni a szamizdat irodalommal is. Eljutott hozzánk a Bécsi Napló és a Nemzetőr is. A fiúkkal gyakran összeültünk a Marika presszóban és ott búsongtunk egy-egy kóla mellett, szidtuk egy kicsit a hatalmat, mert hogy itt nem mindent szabad, szinte semmit sem szabad! Úgy éreztük, hogy be vagyunk zárva.

Március 15-én meghallgattuk Dinnyés Jóskát, őt aztán elvitték a rendőrök, félrevittek egy kicsit és megbeszéltek vele, hogy miért nem jó, amit most éppen játszik. „Talpra, Petőfi, sírodat rázom!” Ezek mellett egy nagyon érdekes mozzanata is volt az életemnek. Beléptem az Ifjú Gárdába, mert hallottam, hogy szép lányok járnak oda. Az Ifjú Gárda olyan, mint a munkásőrség kicsiben. Megkóstoltam, mozgalmi munkát is végeztem, de nagyon rövid ideig tartott, mert nem voltak olyan szépek a lányok!

A barátaimmal akkoriban sok csintalan-ságot követtünk el a városban. Alakítottunk egy úgynevezett Mókus őrsöt, a tagjai mind fiúk voltak. Tizenhat-tizenhét évesek lehettünk, vicces dolgokat műveltünk. Egyszer volt Győrben egy olyan rendezvény, amire csak nők mehettek be. A Mókus őrs tagjai nőnek maszkírozták magukat. Kifestettük, kirúszoltuk magunkat és úgy mentünk be a

„1985-ben összeházasodtunk”

sportcsarnokba, ahol nem tíz-húsz nő volt, hanem sok száz vagy talán ezer is.

Később, a hetvenes évek közepe táján, komolyabb dolgokra is sor került. Az egyik barátommal március 15-én éjjel a város egy részét megtisztítottuk a vörös zászlóktól, csak a nemzetiszín lobogók maradtak a házakon. Előtte egy költő barátunkkal versekről beszélgettünk, hogy a költő ebben a versben ezt mondja, a másik versben azt mondja, és nagyon elkeseredtünk, valamiféle forradalmi hevület lett úrrá rajtunk. Gyerünk, szedjük le a vörös zászlókat! A barátomnak a tetejében szerelmi bánata is volt, megindultunk hát és hajnalig jártuk az utcákat. A vörös zászlókat szépen leszedtük az épületekről, elvittük jó messzire és behajítottuk a bokrokba. Győr a vizek városa! – dobtunk néhányat valamelyik folyóba is, ami éppen útba esett. Másnap, amikor mentünk dolgozni, gyönyörködtünk, hogy milyen szép az a városrész, mert csupa-csupa nemzeti-szín zászló lobog a házakon. Egy kicsit félttem, hogy lebukunk, de nem történt semmi baj.

A szakiskola után elhelyezkedtem az ÉDÁSZ-nál, az Észak Dunántúli Áramszolgáltató Vállalatnál. Nagyon utáltam ott dolgozni, transzformátorokat javítottunk, piszkos, bűdös munka volt. Körülbelül egy évet húztam le, aztán felvételiztem a Győri Kisfaludy Színházba, mint világosító. Fel is vettem. Bizonyára az is segített, hogy a nagybátyám, Bede-Fazekas Csaba is ott játszott a színházban, akkor már neves színész-operaénekes volt. Most is ott van még a színháznál, mint nyugdíjas. A gyermekei is színészek: Bede-Fazekas Szabolcs és Bede-Fazekas Annamária, ők Budapesten működnek.

Bejutottam a színházhoz, megkaptam azt a lehetőséget, hogy mint világosító dol-

gozzam estéről estére. Fantasztikus volt: bekerültem a színház világába! Kicsi gyerekkoromtól szerettem színházba járni! Csaba mindig hozta a jegyeket a mesedarabokra, később a felnőtt előadásokra is. Nagy színházrajongó voltam.

Nem sok időt töltöttem a világosítónál, egy-két évet lehúztam, aztán felvételiztem az operatagozat énekkarába. Fel is vettem. Hamarosan megbíztak néhány kisebb szereppel, aztán picit nagyobb szereppel, a végén már segédszínészi státusba kerültem. Nagyon élveztem a színpadi játékot. Mint énekkari tag is rendkívül jól éreztem magamat a színpadon. Közben a Révay Miklós Gimnáziumban leérettségiztem, mivel hogy csak szakiskolába jártam előzőleg, nem volt érettségim.

1983-ban megismertem a feleségemet, Hortenziát. Ő a Pécsi Művészeti Szakközépiskolában, balett szakon tanult. Amikor végeztek, jópár balettáncos átjött Győrbe, a győri színházba felvételizni. Őt is felvették és itt találkoztunk, hamarosan összejöttünk és 1985-ben össze is házasodtunk.

Engem nagyon érdekelt a színházi rendezés is. Indult a Népművelési Intézetben egy rendezői tanfolyam, ahová beiratkoztam. A, B és C kategória van a színházi rendezésben. A C kategória az az indulás, az a kezdet, megtanulja az ember, hogy hogyan szervezzen műsorokat, dramatikus játékokat, programokat. Foglalkoztunk színház-történettel és drámával is, de a lényeg, hogy kapott az ember egy alapot, amivel már lehetett egy osztálynak színjátszást tanítani az iskolában. Nagyon sok tanár járt velünk a C kategóriára. A B kategória sokkal komolyabb, sokkal jobban koncentrálnak a színházra. Számos rendező működik Magyarországon ma is, aki nem végzett egyetemem, csak ezt a számárlétrát járta végig.

Miután elvégeztem a B kategóriát, megcsináltam kitűnően a vizsgarendezésemet is. Ettől kezdve tulajdonképpen minden út nyitva állt előttem, hogy komolyabban is foglalkozzam a színházzal. Nemcsak mint segédszínész, hanem mint rendezőcske is. Kaphattam volna esteleg egy egyszemélyes, kétszemélyes vagy négyszemélyes kamardarabot, hogy rendezzem meg. Ez a lehetőség adottá vált. Igen ám, de közben történt valami, ami minden számításomat keresztülhúzta és az egész életünket gyökerelesen megváltoztatta.

Itt egy kicsit vissza kell lépnem az időben. Jóval korábban, az 1980-as évek legelején egyik barátommal kimentünk Lengyelországba, a nagy ipari városba, Tychybe. A barátomnak ott élt egy ismerőse. Ez akkoriban történt, amikor Lech Wałęsa híres-neves lengyel politikus szolidaritási mozgalma

már javában zajlott. Lengyelországban abban az időben nagyon nehéz volt az élet. Kivittünk egy nagy hátizsák édes-séget, cigarettát, konzerveket, olyan dolgokat, amelyeket ott nem lehetett kapni. Elbeszélgettünk az emberekkel, ők adtak nekünk egy csomó csecsebecsét, kitűzőket „Solidarność” felirattal és visszamentünk Magyarországra. Valaki a belügyminisztériumban beköpte, hogy nekem ilyen csecsebecsém vannak. Behívtak a győri rendőrségre. Az ifjúságvédelmi csoporthoz vittek, mert még fiatal korú voltam. A kihallgató illető megpróbálta elkérni tőlem ezeket a lengyel dolgokat, azt mondta, hogy ne mutogassam senkinek, a kitűzőket ne tűzzem ki, kapjam össze magam és ne foglalkozzam többet politikával! Akkor ez az ügy itt látzólag be is fejeződött. Igen ám, de amikor én a B kategóriás tanfolyamot már majdnem befejeztem a Népművelési Intézetben, és a feleségemmel meg az öcsémekkel készültünk egy nyugat-európai körútra, újra elővették.

Folytak a vizsgák, éppen az útleveleinket intéztük, amikor megjelent két belügyes a lakásunkban. Azt állították, hogy az én útlevelemben valami nem stimmel, és hogy menjek be velük a rendőrségre. Volt egy sanda gyanúm, hogy egy adatért nem kellene két ballonkabátosnak jönnie, azt el lehetne intézni egyszerűbben is. Gondoltam, hogy itt valami gáz van. Mit tehettem? Be mentem velük. Egy rendőrtiszt beszélgetett el velem, egy belügyes.

Mint később kiderült, ő volt a színházunkra ráállító. Ő volt az az ügynök, aki a színházat figyelte, és akit lehetett, azt beszervezte. Kitétte az útlevelemet az asztalra, olyan szórólapokat tett elé, amelyeken különböző szövegek voltak: „Veled vagyunk Lech Wałęsa!”, „A kommunizmus nő, az életszínvonal csökken!”. Azt mondta, hogy amikor mi vizsgáztunk, az egész Népművelési Intézetet megterítették ezekkel a szórólapokkal. Láttam-e valamit? Mondtam, hogy én semmit nem láttam, én vizsgáztam. Valóban nem láttam semmit. Levizsgáztam az adott tantárgyból, felültem a vonatra és visszamentem Győrbe. Még siettem is, mert aznap este előadásom volt a színházban. Tisztán emlékeztem a napra, amit ők megjelöltek. Mondtam, hogy még arra se volt időm, hogy elmenjek wc-re, nemhogy ott szórólapokat nézegessek. Később rájöttem, hogy azért kerülhettem én a képbe, mert annak idején én voltam Lengyelországban, én hoztam kitűzőket.

Beindult a gépezet. Ott ültem a radiátor mellett, ömlött rólam a víz, egy-

„Az első nyugati autónk”

szer csak kivágódott az ajtó, bevágódott egy nagydarab, bőrkabátos ember. Az én belügyesem, aki ott ült az asztalnál, fölugrott és azt mondta neki: – Ezredes elvtárs, Zsolt most mondta, hogy nagyon szívesen bevonulna katonának! – Nem, nem, én ilyent nem mondtam! – Nem? Akkor menjen ki ezredes elvtárs, mi Zsoltal megbeszéljük a dolgokat.

Kiment az ezredes elvtárs. Még volt néhány ügy, amit felhozott nekem ez a tiszt. Azt, hogy annak idején, Győrben, amikor a „Bambini di Prága” bemutatója volt, aminek Bódy Gábor és Szikora János volt a rendezője, akkor megjelent mindenféle díszlettervező. Többek között Rajk László is és a Beszélő című folyóiratot terjesztették. Én láttam-e ilyet? Mondtam, hogy igen, láttam! Milyen volt? Le kellett írnom, hogy milyen a lap. Erre elővett egyet a szekrényből. Nem olyan volt. Akkor meg kellett magyaráznom, hogy én miért mondtam, hogy az olyan volt. Annyira becsavartak, a végén becsavartak a saját mondataimba. Ezután elém tett egy papírt és azt mondta, hogy itt az útvelem, ha aláírom azt a papírt, akkor mehetek, ha nem, akkor probléma lesz. A papíron az állt, hogy azután én minden elengedhetetlen tevékenységet jelentek neki. Senkinek nem mondhatom el, hogy mi történt itt, a belügynél velem. Apámnak se! Ha valakinek elmondom, akkor azért hat évig terjedő börtönbüntetés jár vagy valami ilyesmi.

Aláírtam a papírt, mert azt gondoltam, hogyha az útlevelemet ideadják, elmegyünk

„Munka Ausztriában”

Nyugatra és többé nem jövünk vissza. Kész! Itt lezárult az életünk. Olyan voltam, mint a mosott sz*r! Bocsnát! Félóra múlva találkoztam a feleségemmel, mert próbára kellett mennem a színházba. Hortenzia azonnal észrevette, hogy valami baj van. Neki aznap este mindent elmondtam. Egészen összetörtem! Nem azért, mert féltem a belügyesektől vagy a rendőrségtől, hanem mert láttam, hogy az addigi életemnek vége. Nincs más út, el kell mennünk! Elmegyünk szépen kirándulni, az öcsém visszajön, mi meg kinnmaradunk Nyugaton.

Az utazásig volt még pár hónap, és bizony, néhányszor még kellett találkoznom ezzel az illetővel. Meg kell mondanom, hogy nagyon kellemesen telt el az a pár hónap. Ők nagyon okosan csinálták, amit csináltak. A tartótisztem mindig nagyon barátságosan elbeszélgetett velem, tegező viszonyban voltunk! Kérdezte, hogy a fizetéssel meg vagyok-e elégedve. Mondtam, hogy nem nagyon. Milyenek a munkakörülmények? Elmondtam, hogy mi az, amin jó lenne változtatni. Egészen megnyugodtam, hogy ez tulajdonképpen semmi. Elmondom neki, hogy mik a problémák, mennyivel több fizetést szeretnénk és kész! Amikor elérkezett az utazás napja, megkért, hogy ha valaki azt mondja, hozzak el egy csomagot, akkor hozzam el, és nekik adjam át, ne a címzettnek. Amint visszajöttünk, jelentkezzem nála! Mondtam, hogy jó, rendben van, persze, majd hozom a csomagot. Good bye!

Elmentünk. Megjártuk az utat. Voltunk Ausztriában, Franciaországban, Németországban, Angliában. Csodálatos volt, rengeteg fényképpel tértünk haza. Még tartott a nyári szünet a színházban. Azt gondoltam magamban, hogy én azt a belügyes embert nem fogom többet felkeresni, komolytalan a dolog! Nem is kerestem. Valahogy elmúlt az a félelmem, hogy ők ártani tudnak nekünk.

Hónapokig nem történt semmi. Egyszer csak hívtak a színház titkárságára, jelentkezett a honvédség, hogy engem valami tiszthelyettes-képzésre akarnak vinni. Tudni kell, hogy én kifizettem a katonaadót, így nem is voltam katoná. A színház kikért, mert szüksége volt rám. Már elvégeztem a B kategóriás rendezői iskolát, éppen a második előadásomat rendeztem, amit a színház kamaratermében szerettem volna bemutatni. Ez is egy Sławomir Mrożek darab volt, a „Károly” című. A vizsgálóelőadásom pedig a „Nyílt tengeren” című drámája volt. Azonnal tudtam,

„A családommal Ausztriában”

hogyan mi ez. Gondolhatod, hogy milyen érzés volt! A honvédség „csak úgy” nem jelentkezik. Felhívtam a tartóosztályt és megkérdeztem tőle, hogy mi történt. Mi van? Azt mondja: – Zsolt, neked jelentkezni kellett volna nálam és nem jelentkezted! – Én kifizettem a katonaadót, én egy megbízhatatlan ember vagyok! – könyörögtem neki, hogy hagyjanak békén, engedjenek el! Az volt a válasza, hogy azt engedjük el, akit akarunk. Majd mi döntjük el, hogy ki a megbízható és ki a megbízhatatlan!

1987-ben, miután újra kellett jelentkezgetnem, bekeményítettem. A kollégáimról kellett volna jelentéseket írnom. Egyszerűen nem voltam képes rá!

Eljutottunk a következő évad végéhez. A feleségemmel készültünk Ausztriába. Tudtak róla, még kérdezte is ez az illető, hogy mit fogunk csinálni Ausztriában. Mondtam neki, hogy néhány dolgot szeretnénk vásárolni. Májig se értem, hogyan, de elengedett. Nagyon csodálkoztam. Szerintem ő már sejtette, hogy nincs értelme kekeckedni, nincs értelme megakadályozni a kiutazásunkat, menjünk a fenébe, úgymint véget fog érni ez a dolog hamarosan.

A rendszerváltozás után újra láttam ezt az embert, a Xantus János Múzeumban, az egyik rendezvényemen. A barátaim elmondták, hogy ügyészként dolgozik a győri ügyészségen. Akkoriban, amikor engem faggatott, már Pécsre járt a jogra. Ők már készültek, tudták, hogy előbb-utóbb itt valami változás lesz! Később, amikor átvilágították az ügyészséget, lelepleződött, kiderült róla, hogy tartóosztály volt és elbocsájtották. Így is jól járt: kiköltözött Győr környéké-

re, egy faluba. Kacsalábon forgó palotában élő, menő ügyvéd az, akinek köszönhetjük, hogy az egész addigi életünk lement a csatornán.

1987-ben hagytuk el Magyarországot. Traiskirchenben bejelentkeztünk, ezután tíz napot töltöttünk karanténban, ahol ellenőrizték, hogy nem vagyunk-e betegek, ellenőrizték, nem vagyunk-e bűnözők. Azután kihelyeztek bennünket Tauchenbe. Csodálatos helyen, egy panzióban laktunk, Bécs-től százhusz kilométerre. Egy évet töltöttünk ott. Még Ausztriában voltunk, amikor Magyarországon elindult a rendszerváltozás.

Politikai menekültjogot nem kaptunk, pedig próbálkoztunk. Rögtön, frissiben elmondtam a történetemet a belügyvel, telefonszámokkal, az illető fedőnévvel, és nagyon reméltem, hogy figyelembe veszik. Gondoltam, ha valaki politikai menedékjogot kap, az csakis én lehetek! Nekem igaz történetem van, velem annyi minden történt! Ahogy megpróbáltak zsarolni a kollégáimmal, ahogy állandóan azt éreztem, hogy ezek mindent tudnak rólam. Olyan dolgokat dörgöltek az orrom alá, ami ott történt a házuk körül, majdnemhogy a lakásunkban! Nem értettem, itt mindenki figyel mindenkit? A szomszédok figyelnek engem és tudják, hogy mikor késem le a buszt, hogy ki jár nálunk, hogy mit olvassunk?! Orwelli világban éreztem magam!

Mindent frissiben, oldalakon át ráöntöttem az osztrák rendőrségre, de mégsem kaptunk politikai menedékjogot. Akkor beadtuk az Egyesült Államokra, Ausztráliára és Kanadára a bevándorlási kérelmet. Ennek hosszú átfutási ideje van. Azalatt az idő alatt bejártunk Bécsbe, a Mariahilfer StraÙe-n dolgoztunk, ahová rengeteg magyar járt. Egy elektromos üzletben helyezkedtünk el. Először az utcáról csalogattuk be a magyarokat, azután fölkerültünk a boltba mint eladók és jól kerestünk. Csak hát, télen-nyáron, hóban-fagyban be kellett járunk Tauchenből. Ez a falu a hegyek között volt, onnan levergődni télen! Sokszor úgy kellett betolni a roncs autónkat, mert egy olcsó, öreg Ford Fiestát tudtunk vásárolni, másik négy magyarral közösen. A környéken is vállaltunk rengeteg munkát. Parasztembereknél fát vágunk, a lányok a konyhán segítettek, főztek, takarítottak. Folyamatosan dolgoztunk, gyűjtöttük a pénzt, hogy legyen, amikor tovább megyünk. Orvosi vizsgálatok, interjúk után mind a három ország elfogadott bennünket. Választhattunk, hogy hová akarunk menni. Az Egyesült Államokba, Ausztráliába vagy Kanadába. Kanadát választottuk. 1988-ban elindultunk Kanadába.

Kóka Rozália

folkMAGazin

LELŐHELYEK

TÁNCHÁZ ALAPÍTVÁNY
FOLKMAGAZIN SZERKESZTŐSÉG

1011 Budapest,

Szilágyi Dezső tér 6. I. em.

Tel.: (1)-214-3521

Interneten megrendelhető a
www.folkmagazin.hu oldalon

NÉPTÁNCOSOK KELLÉKBOLTJA
1137 Budapest, Katona József u. 22.

Tel.: (1)-239-1199

ÍRÓK BOLTJA

1061 Budapest, Andrassy út 45.

Tel.: (1)-322-1645

KALÁKA ZENEBOLT

Bp., V. ker., Bárczy István utca 10.

Tel.: (1)-267-5331

A FOLK

1074 Budapest, Dohány u. 84.

Tel.: (1)-351-3341

MESTERPORTA

1011 Budapest, Corvin tér 7.

Tel.: (70)-244-8432

ETHNOSOUND

Bp., VIII. ker., Krúdy Gy. u. 7.

Tel.: (1) 266-8105

**Hangszerek, Tokok,
Kellékek, Javítás**

**Népzenei CD-k teljes választéka
ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY**

Cím: Budapest VII., Dohány u. 84.
Bejárat az Almásy utca felől

telefon/fax: 351-3341,
Mobil: 06/30 954-9903, 06/30 399-5042

E-mail és Web Site:
pro@t-email.hu, http://www.afolk.hu

Nyitva tartás:
hétfőtől csütörtökig: 10:00-17:30,
pénteken: 10:00-17:00

NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

JÚNIUS

Tűzománc tábor – 2014. június 16-20.
8-16 éveseknek, naponta 8-13 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Vankó Krisztina; tel.: 06-70-335-6281
matitkar@marczy.hu; www.marczy.hu

XII. Dudaiskola

Somogyi népzenei, néptánc és kézműves tábor
Szenna, 2014. június 20-25.
Szervező: Lázi Dombi Kulturális Egyesület
Információ: Karácsony Tamásné Bajzik Éva
Tel.: 06-20-2630-7269, 06-20-288-6852
dudaiskola@lazidombi.hu
www.lazidombi.hu

Táncos tehetségek tábora

Kiscsős, 2014. június 22-27.
11-16 éves, táncolni már tudó gyerekeknek
Szervező: Apte Művészeti Egyesület –
Néptáncosok Baráti Köre
Kovács Norbert; tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu; www.hidakforum.hu

Családós tábor Gyimesben

Gyimesközéplek, Borospataka (Románia),
2014. június 22-29.
Kézműves foglalkozások, baranta, néptánc,
ének tanulás, játék, kirándulás, lovaglás.
Lunca de Jos, Valea Boros nr. 65
Információ: Molnár Szabolcs
Tel.: 00-40-744-505022; www.skanzen.ro
office@tectumszallas.ro; www.borospanzio.ro

XVII. Kétegyházi Néptánc-tábor

Kétegyháza, 2014. június 23-27.
Kalocsai és kétegyházi román táncok tanítása
Információ: Halmi Zoltán
Tel.: 06-20-468-2131; halmiz@t-online.hu

Agyagos tábor

– 2014. június 23-27.
6-14 éveseknek, naponta 8-17 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.

Vankó Krisztina; tel.: 06-70-335-6281
matitkar@marczy.hu; www.marczy.hu

Komplex kézműves tábor

2014. június 23-27.
6-14 éves gyerekeknek, naponta 8-17 óráig
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.fazekaskozpont.hu

Alkotótábor 7-11 éves gyerekeknek

Válaszút (Románia), 2014. június 23-29.
Szervező: Kallós Zoltán Alapítvány
Kapcsolattartó: Németh Orsolya
Információs telefonszám: 00-40-754-071-237
orsolya@kallos.org.ro; www.kallos.org.ro

Kolompos Családi Tábor

Szerencs, 2014. június 23-29.
Tipegő-topogó, felnőtt tánctanítás, kiscsikó
tánctanoda, kézműveskedés, zenetanoda,
kürtöskalács-sütés, Kolompos koncert
További információ: Nagy Zoltán
Tel.: 06-1-221-0483, 06-70-562-8069,
tabor@kolompos.hu; www.kolompos.hu.

VI. Gajdos Gyermek Népzenei és Néptánc-tábor

Mátrafüred (Erdészeti Iskola Kollégiuma)
2014. június 27. – július 4.
Néptánc: Bécsi Gyula
Hegedű: Szabó Adrien, Pálházi Bence; népi
ének: Kerekes-Polgár Lilla; brácsa-furulya:
Okos Tibor; cimbalom, tekerő: Andrassy
Ferenc; bőgő, koboz: Horváth Attila
Lisztóczi Mónika; tel.: 06-30-387-1501
info@gajdoszenekar.hu
www.gajdoszenekar.hu

XXIII. „MÉTA” Népzenei és Néptánc-tábor

Karád, 2014. június 28. – július 6.
Hegedűoktatás: Virágvölgyi Márta – középha-
ladó (Kalotaszeg); Rómer Ottó – haladó
(Bihar); Salamon Beáta – középhaladó

(Palatka, Bonchida); Kuczera Barbara – kezdő;
Papp István Gáza – július 1-2. (Méhkerék);
brácsa: Rácz Gyula és Porteleki Zoltán; bőgő:
Liber Róbert és Vörös Dániel; harmonika:
Bobár Zoltán; fúvós: Csávás Attila – haladó
tárogató, klarinét, Markaf Dániel – kezdők;
cimbalom: Porteleki Zoltán – kezdők, közép-
haladók; ének: Tintér Gabriella – július 2-5.
Információ: Poór Kinga; tel.: 06-30-5793-474
metatabor2014@gmail.com
www.facebook.com/metatabor

Táncos tehetségek tábora

Kiscsős, 2014. június 29. – július 4.
11-16 éves, táncolni már tudó gyerekeknek
Szervező: Apte Művészeti Egyesület –
Néptáncosok Baráti Köre
Kovács Norbert; tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu; www.hidakforum.hu

Ifjúsági népzene és néptánc-tábor

Válaszút (Románia) 12-16 éves ifjaknak
2014. június 29. – július 6.
Mezőségi és kalotaszegi táncok, népdalok,
hangszeres népzene (hegedű, brácsa,
nagybőgő) és kézművesség tanítása
Szervező: Kallós Zoltán Alapítvány
Kapcsolattartó: Németh Orsolya
Információs telefonszám: 00-40-754-071-237
orsolya@kallos.org.ro; www.kallos.org.ro

Fazekas alkotótábor felnőtteknek

2014. június 30. – július 4.
9:00-13:00-ig vagy 13:00-17:00-ig
Ismerkedés a kézi technikákkal és a korongo-
zás alapjaival. Dr. Kresz Mária Alapítvány Fa-
zekas Központ; 1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.fazekaskozpont.hu

Diridongó zenei tábor

2014. június 30. – július 4.
4-9 éveseknek, naponta 8-17 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.

Új élő népzene 20.

1. Tisza banda: Ritka és sűrű fogásolás (Ördögösfűzes) 4:41
2. Majorcsics Emese (ének): „Csillagatlan setét éjjel...” (Magyarország) 4:03
3. Tokos zenekar: Györgyfalvi muzsika (Gyimesfelsőlok) 5:58
4. Rezeda zenekar: Kalotaszegi hajnali, csárdás, szapora 5:42
5. Dobroda zenekar: Sallai verbunk, kanásztánc, csárdás és friss
(Vág-Garam köze, Kürt) 4:38
6. Dudás Klára (citera): Somogyi dallamok 3:21
7. Zala zenekar: Zalai betyárdalok 4:39
8. Erdélyi-Molnár Klára (hegedű), Németh Péter (gardon):
Gyimesi keserves, lassú magyaros és sebes csárdás 4:47
9. Patonai Bátor (tekerő): „Monostori zöld erdőben...” (Tápai dallamok) 3:44
10. Égető Emese (ének) – Juhász zenekar:
„Jancsi bácsi eladta a szamarát...” (Bácsgyulafalva, Vajdaság) 4:36
11. Czaier Péter (tekerő): „János gazda két lánya van eladó...” (Szentes) ... 3:26
12. Juhos együttes: Juhos és sírített tánc (Moldva) 2:56
13. Garamvölgyi Anett (koboz): Moldvai hora és öves táncdallamok 2:31
14. Tázló együttes: „Ó, szegény bujdosó legény...” (Klézse, Moldva) 5:16
15. Cserekye zenekar: Nagysajói muzsika (É-K-Mezőség) 7:35
16. Gyöngyvér énekegyüttes: „Biborpalástos, szent magyar király...”
(Kétfoldony, Tereske) 2:34

FMVMCD 020 · Teljes műsoridő - 70:36 · Szerkesztette: Havasréti Pál

NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

Vankó Krisztina; tel.: 06-70-335-6281
matitkar@marczi.hu; www.marczi.hu

Mesterségem címere (kézműves) tábor

2014. június 30. – július 4.
8-12 éveseknek, naponta 8-17 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Vankó Krisztina; tel.: 06-70-335-6281
matitkar@marczi.hu; www.marczi.hu

Agyagos tábor – 2014. június 30. – július 4.

6-14 éveseknek, naponta 8-17 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Vankó Krisztina; tel.: 06-70-335-6281
matitkar@marczi.hu; www.marczi.hu

JÚLIUS

Gyakorló táncosok és táncoktatók tábora

Kiscsász, 2014. július 6-11.
Július 6-7: Kádár Ignác és Nagypál Anett –
kalotaszegi román páros táncok; július 8-9:
Szabó Szilárd és Németh Ildikó – kartali
táncok; július 10-11: Busai Norbert és Busai
Zsuzsanna – magyarpalatkai táncok
Kovács Norbert; tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu; www.aptegyesulet.hu

Dűvő népzenei tábor

Kiscsász, 2014. július 6-11.
Vonós hangszer és népi ének oktatás
Oktatók: Hruz Dénés (hegedű); Hruz Szabolcs
(hegedű); Nagy Zsolt (brácsa); Mohácsy
Albert (nagybőgő); Kubinyi Júlia (népi ének)
Kovács Norbert; tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu; www.hidakforum.hu

XIX. Kárpátaljai népzenei, néptánc és kézműves tábor

Tiszapéterfalva (Ukrajna), 2014. július 6-13.
Hangszeres oktatás: Pál István (hegedű),
Karacs Gyula (brácsa), Pachert András
(nagybőgő), Csemer Zsolt (cimbalom), Rónai
Lajos (fúvósok), Nagy Gabriella (citera), Pál

Lajos (harmonika); népi ének: Pál Eszter;
táncoktatók: Kupec Mihály és párja, Huszti
Beáta, Csüri Szabaszián

Szervező: Örökség Gyermek Népművészeti
Egyesület; Szarvasi Hagyományörző Köz-
alapítvány; Péterfalvi Művészeti Iskola; Kár-
pátaljai Magyar Pedagógus Szövetség; Pál
család; információ: Pál Katalin
Tel.: 06-30-684-5294; visk.pal@gmail.com

XXIII. Egyszólam Népzenei Tábor

Váralfa, 2014. július 6-13.
Tananyag: mezősegi és palóc zene
Vendég mestereink: Pál István – duda,
furulya, ének (Tereske, Nógrád megye); Papp
András – furulya (Visa, Mezőség, Erdély)
Szakmai vezető: Juhász Zoltán
Ének: Fábrián Éva, Agócs Gergely; furulya:
Juhász Zoltán, Sáringer Kálmán, Juhász
Dénés; duda: Bese Botond
Táncanár: Juhász Katalin
Kézművesség: Molnár Györgyné
Népi gyerekjátékok: Hintalan László
Szervező: Aranytíz
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Információ: Ötvös Györgyi
Tel.: 06-20-3174-748
otvos.gyorgyi@aranytiz.hu; www.aranytiz.hu

„Somló hangja” Világzenei és Népzenei Fesztivál

Kiscsász, Iszkáz, Kispirt, 2014. július 6-13.
Információ: Kovács Norbert (06-20-378-6459)
cimbi@iplus.hu; www.somlohangja.com

Kincskereső (kézműves) tábor

2014. július 7-11.
8-12 éveseknek, naponta 8-17 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Vankó Krisztina; tel.: 06-70-335-6281
matitkar@marczi.hu; www.marczi.hu

Tűzzománc tábor – 2014. július 7-11.

8-16 éveseknek, naponta 8-17 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ

1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Vankó Krisztina; tel.: 06-70-335-6281
matitkar@marczi.hu; www.marczi.hu

VIII. Dél-alföldi népzenei tábor

Ópusztaszer, 2014. július 9-14.
Oktatás: tekerő, klarinét, ének, citera
Szervező: Ópusztaszeri Nemzeti Történeti
Emlékpark, 6767 Ópusztaszer, Szoborkert 68.
Információ: Tóth Antal; tel.: 06-30-982-3127
toth.antal@opusztaszer.hu
www.opusztaszer.hu

VIII. TÁBOR

Szajol (Holt-Tisza partján), 2014. július 13-19.
Szervező: Élő Hagyomány Alapítvány és a
Hagyományok Háza
Beszprémy Katalin; tel.: 06-20-361-9227
Kedves Róbert; tel.: 06-20-390-6236
hhtabor@gmail.com; www.elohagyomány.hu

XVII. Maros-Kis-Küküllő menti Népzene és Néptánc Tábor

Magyarlapád (Románia), 2014. július 13-20.
Magyarlapádi és környékbeli magyar, román
és cigánytáncok. Oktatók: Kis István és pár-
ja, Székely György és párja, Farkas Biborka és
párja; népdal oktatás: Szilágyi Hajnalka; nép-
zeneoktatás Kis-Küküllő menti adatközlő ze-
nészekkel; szervező: Ethnika Kulturális Ala-
pítvány; Bánffy Farkas; tel.: 06-30-61-045-72,
00-40-742-081-319; farkasbanffy@gmail.com
www.magyarlapad.ro/tabor

XXI. Nemzetközi Fafaragó Találkozó

XVIII. Határok Nélküli Néprajzi Népfőiskola
XIII. Dél-alföldi Gyermek Kézműves Tábor
II. Dél-alföldi Ifjúsági Népi kézműves Tábor
XXIV. Országos Felnőtt Népi Kézműves Tábor
XX. Kosárfonó Mesterkurzus
2014. július 14-19.
5600 Békéscsaba, Szent Györgyi Albert Gim-
názium, Szakközépiskola és Kollégium, Gy-
ulai út 53-57.
Információ: Pál Miklósné (30/299-7789)
info@bmne.hu; www.bmne.hu

Pályázati felhívás

„A NÉPMŰVÉSZET IFJÚ MESTERE” cím elnyerésére

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ösztönözni
kívánja a fiatalok népművészeti előadói, tudományos és
alkotótevékenységét; a magyar nemzeti és a magyarországi
nemzetiségi hagyományok ápolását, továbbélését. Ezen
szándéka kifejezéséül az érintett szakmai szervezetekkel
és állami intézményekkel egyetértésben minden évben
pályázatot ír ki a „Népművészet Ifjú Mestere” cím
elnyerésére.

Pályázni „Előadóművészet” és „Tárgyi alkotóművészet”
kategóriákban lehet. A részvétel alapfeltétele minden
kategóriában a 15 és 35 év közötti életkor (a pályázó
születési idejének tehát 1979. január 1-je és 1999. december
31-e közé kell esnie), továbbá egy írásban benyújtott szakmai
önéletrajz és egy legalább 10 oldal terjedelmű dolgozat.

A pályázatokat (az önéletrajzot és dolgozatot,
tárgyalkotóknál a pályázatra benevezett tárgyakat is) 2014.
április 30-ig beérkezően kell eljuttatni a Hagyományok
Háza Népművészeti Módszertani Műhelyének címére (1011
Budapest, Corvin tér 8.) postai úton, vagy személyesen
(munkanapokon H-Cs: 9-16, P: 9-14 óra között). Mellékelni
kell továbbá egy, a pályázó adatait tartalmazó pályázati
adatlapot is (amely letölthető formátumban megtalálható a
www.hagyomanyokhaza.hu honlapon).

A tárgyalkotók pályázatainak nyilvános értékelése
(konzultáció a zsűrivel) június elejére várható. Az
előadóművészeti kategóriában a színpadi megmérettetés
valamennyi pályázónak egy időben, egy közös műsor
keretében lesz – várhatóan szintén június elején.

A pályázatokkal kapcsolatban felmerülő kérdésekre
készséggel válaszolnak a Hagyományok Háza Népművészeti
Módszertani Műhelyének munkatársai a 225-6086-os
(néptánc), a 225-6067-es (népzene), a 225-6063-as (népmese)
illetve a 225-6065-os (kézművesség) telefonszámon,
munkanapokon (H-Cs: 9-16, P: 9-14 óra között).

XIII. Tekerős szaktábor

Szentes (strand), 2014. július 16-20.
Információ: Havasréti Pál (06-30-940-1242)
havasretipal@gmail.com
Puskás Gabriella; tel.: 06-30-475-3161
www.tekazenekar.hu

XXX. Tisza-Folk Nyári Népzenei és Néptánc Tábor

Tiszakécske (Móricz Zsigmond Kollégium),
2014. július 19-26.
Citera és furulya tanulás, népdaléneklés,
néptánc, kézművesség.
Szervező: Tisza-Folk Alapítvány
Koncz László; tel.: 06-30-261-2795
tabor@tiszafolk.hu; www.tiszafolk.hu

XIII. Magyar Vár Tábor

Pomáz, 2014. július 19-27.
Idei fő téma: Szatmár
Szervező: Magyar Vár Alapítvány
2013 Pomáz, Majdán u. 1.
Herpai Sándor; tel.: 06-70-451-3500
izenet.magyarvar@gmail.com; www.mv.hu

XXX. Téka Népművészeti Tábor

Nagykálló-Harangod, 2014. július 19-27.
Szervező: Nagykállói Kiemelten Közhasznú
Nonprofit Kft.
Táborvezető: Borsiné Sveda Anita
4320 Nagykálló, Kossuth út 8.
Tel.: 06-30-257-7065; svedaanita@gmail.com
www.nagykalloharangod.hu

IV. Györgyfalvi Népzene és Néptánc Tábor

Györgyfalva (Románia), 2014. július 20-26.
Györgyfalvi táncokat tanít haladóknak
Busai Norbert és Busai Zsuzsanna
Muzsikál a Tokos zenekar
Információ: 00-40-746-200-268; 06-30-41-766-10
falukutja@gmail.com; www.falukutja.ro

Alkotótábor családok számára

Válaszút (Románia), 2014. július 20-27.
A tábor ideje alatt a kézműves foglalkozások
(agyagozás, bútorfestés, nemezelés, fafaragás,
gyapjából készült tárgyak, bőrmunka, baba-
és bábkészítés) mellett népi játékokat, népdá-

lokot, és néptáncot is tanulnak a résztvevők.

Szervező: Kallós Zoltán Alapítvány
Kapcsolattartó: Barta Magdi
Információs telefonszám: 00-40-264-262623
magdi@kallos.org.ro; www.kallos.org.ro

XX. Székelyföldi Tánc Tábor

Felsősófalva (Románia), 2014. július 20-27.
Táncoktás: Kis-Küküllő menti táncok (balázs-
telki) – július 21-23. között; pálpataki táncok –
július 24-26. között; sóvidéki táncok kezdők-
nek és gyerekeknek – egész héten; mezőmada-
rasi táncok – egész héten, esténként
Oktatók: László Zsolt, Mátéfi Csaba, László
Csaba, Imre Béla és táncos párjaik
Zeneoktatás: sóvidéki zene, szászcsávási ze-
ne a szászcsávási zenészekkel, Sinkó András-
sal és Fazekas Leventével; énekoktatás: László
Anna Ildikó; muzsikálnak: Heveder, Sorogja,
Dumnyezeu István (Szászcsávás), Kóré Géza
(Székelyszenterzsébet), Miklós Károly (Parajd)
és zenésztársaik
Szervező: László Csaba és a Pipacsok
Néptáncgyűttes
Tel.: 00-40-266-242927; 00-40-749-331324
csaba.laszlo@gmail.com; www.pipacsok.ro

Komplex kézműves tábor

2014. július 21-25.
6-14 éves gyerekeknek, naponta 8-17 óráig
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.fazekaskozpont.hu

Fügedi Márta Népművészeti Egyesület tábor

Diósgyőri Kézműves Alkotóház
2014. július 21-26.
3534 Miskolc, Nagy Lajos király u. 18
Komplex felnőtt tábor három nagy szekcióval
(fafaragás, hímzés, nemezelés), népi mestersé-
gek bemutatása, kiegészítő programok (nép-
rajzi előadások, táncház).
Információ: Gergye Zoltán; tel.: 06-30-381-8595
fmne@kezmuvesekhaza.hu
www.kezmuvesekhaza.hu

XVI. Népművészeti Kézműves Tábor

Szabadka (Szerbia), 2014. július 21-26.
Szervező: Vajdasági Magyar Folklórközpont
Információ:
Tel.: 00-38-1-24-530-866; 00-38-1-63-8658-661
vmf@vmf.org.rs; www.vmf.org.rs

XVI. Kommandói Cigányfolklor Tábor

Kommandó (Románia)
2014. július 27. – augusztus 3.
Őrkői és szászcsávási cigánytáncok
Táncoktatók: Orza Călin, Tókés Edit, Kis
István, Kis-Demeter Erika, Ivácson László és
Tekeres Gizella
Népdaloktatás: Kis-Demeter Erika
Zenészek: Szászcsávási zenekar, Papp István
„Gázsa” és zenekara, Heveder zenekar
Szervező: Lajtha László Alapítvány
Információ: Deák Gyula Levente
Tel.: 00-40-744-307027
gyuszi@hte.ro; www.hte.ro

II. Folkkuckó családi tábor

Panyola, 2014. július 27. – augusztus 3.
néptánc tanítás minden korosztálynak
Oktatók: Csiki Gergely, Hudákné Farkas Sára
Népdaloktatás: Navratil Andrea
Jelentkezés, információ: Hudákné Farkas Sára
Tel.: 06-70-238-8929
folkukcko@gmail.com; www.folkukcko.hu

XVIII. Gyimesi tánc tábor

Gyimesközéplek (Románia)
2014. július 27. – augusztus 3.
Tánc- és daloktatás, néprajzi előadások,
táncház.
Szervezők: Tiszta Forrás Alapítvány, Csángó
Ifjak Középleki Közössége, Gyimesközéplek
Önkormányzata
Információ: Szalay Zoltán
Tel.: 00-40-752-855-308; 06-30-698-6018;
06-20-662-6667
gyimesitanctabor@gmail.com
www.gyimesitanctabor.nextra.ro

Kézműves német tábor

2014. július 28. – augusztus 1.
6-14 éves gyerekeknek, naponta 8-17 óráig

Táncház – Népzene

HUNGARIAN DANCE HOUSE – FOLK MUSIC

Táncház – Népzene 2014

Szerkesztette: Árendás Péter

1. Ritka és sűrű Kozák Zsigától (Magyarpalatka) – Arató zenekar 4:38
2. „Jer bé a temetőkertbe” (Szék) – Túri Hanga 2:34
3. Székelyhodosi furulyamuzsika – Salamon Soma 2:57
4. Bánffyhunyadi muzsika – Szőkös együttes 6:45
5. „Édesanyám rózsafája” (Sárköz) – Fekete Borbála 3:01
6. „Hopp, szívem...” (Tatai dudánóták) – Kurdi Gábor 4:06
7. „Szökjetek lányok” (Érdi párválasztók) – Csercsel 3:13
8. Sárosi szlovák táncdallamok (Raslavice) – Dobroda zenekar 5:15
9. Bánáti szerb dallamok – Tari Dorottya és a Bánát tamburazkr. 3:11
10. Felcsíki lassú és gyors csárdás 4:52
Nagy Albert, Böröcz Balázs, András Orsolya
11. Mezőkölpényi táncdallamok – Magyarhang zenekar 5:10
12. Magyarói dalok – Cserfes énekegyüttes 3:01
13. Moldvai sípnóták 3:48
Bozóki Tamás, Jávorszky Zoltán, Csenki Zsolt
14. „Magyarország szegén” (Külsőrekecsin, Moldva) – Tázló egy. 3:43
15. I. világháborús katonadalok (Pásztó) – Zsikó Zoltán és zkr-a 6:40

NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

Német, valamint magyarországi német szokások, tradíciók, mozgás, a drámapedagógia, a zenés-táncos és kézműves foglalkozások.
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.fazekaskozpont.hu

III. Csutorás Fióka Tradíció Tábor

Örkény, 2014. július 28. – augusztus 2.
Pálóczi Horváth István Szakképző Iskola és Kollégium; 2377 Örkény, Fő út 5-7.
Szervező: Tradíció Alapítvány, a Táborfalvai Közművelődési és Népzenei Egyesület, a Tradíció Stúdió
Tel.: 06-1-439-1955; 06-1-439-1956;
06-20-313-5339; info@csutorastabor.hu
www.csutorastabor.hu, www.kota.hu,
www.birinyi.hu, www.tradicio.hu

AUGUSZTUS

XVIII. Vajdaszentiványi Tánc- és Zenei Tábor

Vajdaszentivány (Románia)
2014. augusztus 3-9.
Információ: Zalai Táncegyüttes
8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi u. 21.
Varga János; tel.: 06-20-326-4339
vajan2@gmail.com; www.zalaite.hu

XXXII. Nemzetközi Táncház- és Zenésztábor

Jászberény, 2014. augusztus 3-9.
Tánc tanítás augusztus 3-4.: magyar palatkai táncok (Busai Zsuzsanna és Busai Norbert); augusztus 5-6.: örköi táncok (Demeter Erika és Orza Călin); augusztus 8-9.: gyimesi táncok (Kocsis Enikő és Fitos Dezső)
Az esti táncházakban a Zagyva Banda muzsikál. Házigazda: Fundák Kristóf és Kaszai Lili
Jászság Népi Együttes; tel.: 06-57-503-265
jne@jne.hu; www.jne

XXIV. Nemzetközi kalotaszegi népzene és néptánc tábor

Kalotaszentkirály (Románia)
2014. augusztus 3-10.

Szervező: Archívum Kulturális Alapítvány
Kapcsolattartó: Németh Orsolya
Információs telefonszám: 00-40-754-071-237
orsolya@archivumka.ro; www.archivumka.ro

VII. Kraszna menti Népművészeti Tábor

Kraszna, Szilágy megye (Románia)
2014. augusztus 3-10.
Szilágysági, Kraszna-Berettyó menti táncok tanítása, kézműveskedés, tánccház
Szervező: Martóca Kulturális Egyesület
Információs telefonszám: 06-20-240-5058
antal.d@freemail.hu

XXIX. Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc Tábor

Örkény, 2014. augusztus 3-10.
Pálóczi Horváth István Szakképző Iskola és Kollégium; 2377 Örkény, Fő út 5-7.
Szervező: Tradíció Alapítvány, a KÓTA, Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Egyesületek Szövetsége, a Táborfalvai Közművelődési és Népzenei Egyesület, a Tradíció Stúdió
Tel.: 06-1-439-1955; 06-1-439-1956;
06-20-313-5339; info@csutorastabor.hu
www.csutorastabor.hu, www.kota.hu,
www.birinyi.hu, www.tradicio.hu

Komplex kézműves tábor

2014. augusztus 4-8.
6-14 éveseknek, naponta 8-17 óráig
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.fazekaskozpont.hu

XXIV. Csángó Fesztivál

Európai Kisebbségek Folklor Fesztiválja és Kézműves vásár
Jászberény, 2014. augusztus 5-10.
Szervező: Folklor Kulturális Közalapítvány és a Jászság Népi Együttes; 5100 Jászberény, Víz u. 1.; tel./fax: 06-57-503-265
jne@jne.hu; www.jne.hu
www.csangofesztival.hu

VII. Nyáradselyei Tánc Tábor

Nyáradselye (Románia), 2014. augusztus 9-14.
Információ: Zalai Táncegyüttes
8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi út. 21.
Varga János (06-20-326-4339)
vajan2@gmail.com; www.zalaite.hu

XXIII. Nemzetközi mezőségi népzene- és néptánc tábor felnőtteknek

Választút (Románia), 2014. augusztus 10-17.
A tábor a mezőségi táncok, népdalok, a mezőségi muzsika iránt érdeklődők számára nyújt tanulási, továbbfejlesztési lehetőséget. A táborozók napi nyolc órás képzésben vesznek részt.

Csokonai-díj 2014

2014. január 22-én, a magyar kultúra napján Csokonai Vitéz Mihály-díjjal tüntették ki Kocsán László hagyományörzőt, néptáncoktatót. Közösségi kategóriában Csokonai Vitéz Mihály-díjat vehetett át a Kartali Asszonykórus és a százhalmattai Forrás Néptáncgyűjtés.

kezdő, középhaladó, haladó csoportokban tanulnak táncokat, hangszeres (hegedű, brácsa, nagybőgő) népzene.

Szervező: Kallós Alapítvány
Kapcsolattartó: Németh Orsolya
Információs telefonszám: 00-40-754-071237
orsolya@kalllos.org.ro; www.kalllos.org.ro

X. Szászcsávási népzenei és néptánc tábor

Szászcsávás (Románia), 2014. augusztus 11-16.
Víz melléki magyar, román és cigány táncok oktatása.
Információ: Kis István; tel.: 06-70-321-0625
kdemeter.erika@gmail.com
www.szaszcsavas.hu

Kézműves német tábor

2014. augusztus 25-29.
6-14 éveseknek, naponta 8-17 óráig
Német, valamint magyarországi német szokások, tradíciók, mozgás, a drámapedagógia, a zenés-táncos és kézműves foglalkozások.
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.fazekaskozpont.hu

Mesterségem címere – Kézműves tábor

2014. augusztus 25-29.
8-12 éveseknek, naponta 8-17 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Vankó Krisztina; tel.: 06-70-335-6281
matitkar@marczi.hu; www.marczi.hu

Agyagos tábor – 2014. augusztus 25-29.

6-14 éveseknek, naponta 8-17 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Vankó Krisztina; tel.: 06-70-335-6281
matitkar@marczi.hu; www.marczi.hu

XV. Tekerő és Duda szaktábor

Kétfodony, 2014. augusztus 26-30.
Pál István „Pista bácsi” szakmai vezetésével
Szervezők: Lányi György; tel.: 06-30-970-1547
teka.alapit@gmail.com
Havasréti Pál; tel.: 06-30-940-1242
havasretipal@gmail.com
www.tekazenekar.hu

XII. „Szűcs Béla” gyermek és senior néptánc, népzenei és kézműves tábor

Tordas, 2014. augusztus 26-30.
Táncanyag: játékok a Kárpát-medencéből, moldvai táncok (óvodás kortól 10 éves korig); mezőkölpenyi táncok (senior korosztály)
Táncoktatók: Sándor Ildikó, Nagy Katalin, Németh Ildikó, Szabó Szilárd
Díszvendég: Szabó Teréz „A Népművészet Mestere” Mezőkölpényből
Zeneoktatás: Kovács Márton, Hegedűs István, Fazekasné Domak Anikó
Meghívott zenekarok:
Magos és Tűz Lángja zenekar
Szervező: Sajnovics János Egyesített Általános Iskola és A.M.I., „Tordasi Pillikék” gyermek néptáncgyűjtés
2463 Tordas, Köztársaság út 1.
Információ: Németh Ildikó; tel.: 06-20-371-8653
Cselikovics Herta; tel.: 06-20-553-3523
pillikek@gmail.com; www.iskola.tordas.hu

Egy régi kertben

Foltin Jolán szerzői estje

Hetvenedik születésnapjához közeli időpontban, 2013. december 21-én Foltin Jolán megajándékozott minket egy csodálatos, gazdag és sokoldalú életműből egybeszerkesztett táncvarázssal. A 20-i, főpróbának számító sikeres előadás után 21-én este a részben szakmai közönség az előadás végén perceként keresztül felállva ünnepelte a szerzőt. A Nemzeti Táncszínház talán soha nem élt meg ilyen tüntetésszerű sikert. Nem véletlenül mondom, hogy tüntetésszerű, mert ebben a ki-robbanó sikerben benne volt a szakmai keserűség, hogy egy ilyen gazdag, a néptáncaink anyanyelvéből táplálkozó, európai szintű életmű évek óta hiányzik a magyar néptáncművészet színpadáról. Köszönet a Nemzeti Táncszínháznak, a honorárium nélkül önfeláldozóan dolgozó táncosoknak, hogy legalább két estén rácsodálkozhattunk ezekre a méltatlanul „archívumba” helyezett alkotásokra.

A néhány régebbi, a Bihari Együttesnél és a Honvéd Táncszínháznál készült koreográfiája mellett Foltinnak volt energiája arra is, hogy néhány ragyogó tehetségű honvédos táncossal két különleges, az emberi lélek legmélyebb rétegeibe belelátó új művel ajándékozson meg minket.

*

HARANGOK

A mű a kilencvenes évek legvégén Garcia Lorca *Bernarda Alba háza* című drámája alapján készült. Foltin mesterien tömörítve változtat az eredeti dramaturgián. Ezt a táncszínházi érthetőség kívánja. Aki ennek nem tesz eleget, annak sokszor nehezen érthető a színmű táncba való átültetése. A dráma ugyanakkor nem csorbul, sőt néhány szívszorító pillanata talán még jobban kirajzolódik, mint az eredetiben. Foltin alkotói nagysága – mint minden darabjában – abban is megmutatkozik, hogy a legmélyebb, sokszor rejtőző érzelmeket ki tudja emelni a történet szövevényéből. Példa erre a boldog öregasszony szerepeltetésének módja. Ahogyan a férfi ottfelejtett kabátját babusgatja, ahogyan egy otthagyt szalaggal játszik, az szívszorító. Valamikor érzelméi, régi történekek emlékei buk-

Fotó: Rácz Gabriella
(www.fotografacia.hu)

kannak elő kissé elborult tudatában. Egy jelenetben az anya hosszú kendőkkel mozgatja a lányokat – napi kötelező munka? Igen, de ebbe a „kényszerű” játékba beleszorulnak a lányok vágyai is. Például egy homlokra húzott kendő talán a vágyott menyasszonyi lét?

A *Harangok* 1990-ben meghívást kapott egy bukaresti színházi fesztiválra. Az értékelő a világhírű román színész, Maia Morgenstern volt. Csodaként beszélt a darabról, a szereplőkről, és az egyes részletek kitűnő megoldásairól. Ha a bukaresti kiváló színházi életet figyelembe vesszük, egy magyar táncszínház ilyen sikere nagyon nagy dolog.

*

ASSZONYOK KÖNYVE

Táncköltemény az örök asszonyi sorsról. Ez az a mű, amit tanítani kéne, ha lenne szándék arra, hogy a legtehetségesebb fiatal koreográfusok bizonyos megkérdőjelezhetetlen értékeket megismerjenek. Nem azért, hogy utánozzák, hanem hogy felfedezzék az alkotói lehetőségek tárházát. Az *Asszonyok Könyvének* nincs irodalmi alapja. Foltin ebben a művébe mint táncíró, táncköltő, beleálmodta a népdalok, balladák és mesék minden olyan mozzanatát, szitu-

ációját, amelyek örökérvényűen mesélnek az asszonyok mindenkori sorsáról, örömről, bánatról, keserűségéről és az élet vidám ünnepeiről. A koreográfiai megoldások mintaszerűek. Sokszor egyetlen lépéssel, egy csángó jártatóssal mindent el tud mondani. Vagy például a már összekerült házastársak mindenféle viszonyát: a játékot, a veszekedést, az unalmat, a valaki más iránti vágyakozást. Ezt is tanítani kellene. Ez valóban táncaink nagyszerű mozgáskincsének példamutató „kortárs” felhasználási módja. Az *Asszonyok Könyve* a külföldi megmérettetésekben nagyon nagy siker volt. Így a liszaboni világkiállítás táncszínházi előadásain, vagy a mexikóvárosi összművészeti fesztiválon.

*

KŐMŰVES KELEMENNÉ

A koreográfia kitűnő példa arra, hogy Foltin alkotói szándékában sokszor a legfontosabb a női

Egy régi kertben – Foltin Jolán szerzői estje

Fotó: Rácz Gabriella (www.fotograccia.hu)

FOLKMAGAZIN

Egy régi kertben – Foltin Jolán szerzői estje

Fotó: Rácz Gabriella (www.fotografacia.hu)

Fotó: Rácz Gabriella (www.fotograccia.hu)

lélek, a női sors. Talán ő az egyetlen közöttünk, aki műveiben ilyen elengedhetetlenül szükségesnek tartja, hogy saját nemének oldaláról szemlélje, feltárja a női érzelmi mélységeket. Gyönyörű és csodálatos titkokat ismerhetünk meg, az egész szerzői est bizonyíték minderre. A huszadik században, de napjainkban is nagyon sokan – magam is – megidéztek, megidéztek a balladát, de mindig a férfi, a férfiak oldaláról szemléljük az idők mélységében keletkezett tragikus történetet. Ebben a koreográfiában az alkotó megrázó erővel láttatja velünk, hogy a női áldozat, összetört testben és lelkében hogyan éli meg a vadállattá változott férfiak szörnyű ítéletét.

*

EGY RÉGI KERTBEN

A táncelőtelmény Szakonyi Károly azonos című novellája alapján készült. Foltin az írás néhány részletét (a szerző engedélyével) Tóth Ildikóval mondatja el, aki a tőle megszokott módon, hitelesen és kitűnően érzékelteti a novella hangulatát. A történet szerint egy asszony régies-régi fotográfiát nézeget. A képen egy elfeledett kertet, egy padot látunk. A pad látványa felszínre hozza régi emlékeit, a családot, a szerelmet, az eltet életet.

A novella meghatóan szép. Olyan, mint a legszebb pasztellszínek együttes hatása. Foltin ezt a gyengéd és szelíden megfogalmazott történetet táncban alkotja meg ugyanolyan féltő szeretettel. Az idő múlását a megfelelő táncdivatokkal fejezi ki. A szövegbetétek jól kiválasztott pillanatokban szólalnak meg. Az egész koreográfia

Fotó: Rácz Gabriella
(www.fotografacia.hu)

alatt tényleg az emlékek régi kertjében ülünk és talán mi is emlékszünk régi történeteinkre, a szerzőkkel, Szakonyival, Foltinnal és a zeneszerző Kiss Ferencsel együtt. Béres Anikó és Juhász Zoltán kiemelkedő finomsággal adják vissza a mű hangulatát.

*

INFERNO

A koreográfia Dobozi Eszter drámai erejű verse alapján készült. Költészetbe foglalt önvallomás. Tudom, Foltin is a közelmúltban, saját életében tapasztalta meg ezt a lelket, testet pusztító élményt. Erős akarásával képes legyőzni a támadó „gonoszt”.

Ez az egyik új koreográfia. A darab előadója Rémi Tünde, a Honvéd Együttes szólistája. Le kell írnom, hogy a táncos és színészi előadóművészet legszebb értékeivel ajándékozott meg minket. Ezekben a mozgássorokban a lelki és testi gyötrődés minden elképzelhető változatát láttatta velünk. Bebizonyosodott, ha földön kell fekve táncolni, akkor nem öncélú mozdulatelemek sorozata marad meg a nézőnek emlékül, hanem egy tragikusan személyes élmény megrázó hatása. A mű bármely kortárs fesztiválon kiemelkedő sikert érne el. A verset, mint a műsorfüzet, én is idézném: „... és jönnek tarajos álmok / óriási forgatók táncokkal, / azóta, hogy elfelejtettem járni, / minden éjjel az elveszésig táncolom magam, / arcom kígyógyöze, / hátam habos, mint az agyonhajszolt lovaké...”.

Az e sorokban megfogalmazott tragikus élményt, hála Foltinnak, Rémi Tündének, Lázár Zsigmond zenéjének, tökéletesen átértéztük.

*

GYEREKTÁNC

Az első rész befejezéseként a *Bölcsőcske* című gyermekjátékot láthatuk a szekszárdi Bartina együttestől. Tündérszép pillanatok, karácsonyi hangulatot idéztek fel a tehetséges, gyönyörű gyerekek. Emberek! Visszanyertük hitünket egy oldottabb jövőben?

*

A műsor legvégén régi és mai Biharis lányok – legalább harmincan – civilben eltáncolták Foltin alkotó életének első koreográfiáját, amellyel Szolnokon mindjárt díjat is nyert. (Jó kezdet!)

A karikázó első dalsora „*Szerelem, szerelem, átkozott gyötrelmem...*”. Foltin, a tánc szerelmese, mintha alkotói jövőjét vizionálva megérezte volna, hogy ez a pálya nem csak öröm, játék, felszabadultság, hanem gyötrelmem is. Erre ebben a szerzői estben mutatott példát, nagy alkotói erővel.

A műsorban Foltin felejthetetlen, ma is friss, kortárs és európai rangú életművet mutatott be nekünk.

Novák Ferenc

(A *Tekintet* 2014/1. számában megjelent írás szerkesztett változata)

Analóg keverés és mastering professzionális eszközökön a Fonó Budai Zeneházban.

Készítsd el nálunk hangfelvételed és most **hirdetést**, valamint egy katon **Szeleshát borválogatást** adunk ajándékba.

Az ajánlat 2014. augusztus 31-ig és minimum 50 óra stúdióidő megrendelése esetén érvényes!

Minket választott a Karaván Familia, Kiss Ferenc, Szokolay Dongó Balázs, Szvorák Katalin. Mastering: Csík Zenekar, Dresch Quartett és még sokan mások.

További részletek:

www.kulturpartstudio.hu

+36 30 412 4131

1116 Budapest, Sztregova u. 3.
www.kulturpart.hu

Milyen is lehet egy agglegény?

Nyáron, nagy dologidőben majdnem mindenki a mezőn van, aki éppen dologképes. Csak az egész idős emberek, asszonyok totyognak az udvaron, utcákon. Nők meg a gyermekek, akiket azért hagytak otthon, hogy vigyázzon a kisebb testvéreire, vagy ellássa délbent az állatokat. De még vannak fiatal menyecskék is itthon, akik egész kicsi gyermekük miatt nem tudnak egész nap a mezőn lenni. Hát, kicsi Mari is otthon van, most szoptatta meg a gyermekét és az el is aludt. Egyszer csak látja, hogy a szomszéd agglegény most jön haza a mezőről. Vajon milyen is lehet ez az agglegény? – gondolkodik Mari. Azt mondják, hogy sohase nézett a fehérnépek után, mindig olyan búsan, lesütett fejjel jár. Még szűz ez az agglegény, így tartja a szóbeszéd.

A kíváncsi fehérnép néha átkiáltott: – Hallja ke', jüjjen ked' hamar, mert beletekeredett a bornyu a kötélbe!

Oh, dehogy is volt beletekeredve! Békésen eddegelt a jászolyban a bornyu. Mari volt beletekeredve a szerelem kötélbe. Nagy fehér ingével üldögélt a jászoly szélén és még elkiáltotta magát. – Segítség, jüjjen ked', segítség!

Az agglegény mihelyt belépett, rákiáltott. – Te, menyecske, te! Mít járatod velem a bolondat, te csúfoladsz egy ilyen fajta emberrel? Engem még nem vett le a lábamról asszony. Meg vagy dühedve? Úgy megüttek, hogy felfordulsz! – mérte neki az öklét.

A menyecske, aki eddig csak mosolygott, most igen megijedt. Most rákényszerült, hogy szeresse. Végighúzta a kezét az ember arcán. Úgy érezte, mintha vadmacskát simogatna. – Na, ne legyen ked' olyan mirges, na, na, igazán szeretem kedet.

– Le vedd a kezedet rólam, te, te sátán, Lucifer fajta! Neked gyermeked, urad van – mondta, s a kezével meglökte Marit. Az ijedtében a jászolyba esett. A jászoly keskeny, Mari hanyatt kétrétüleg benne, a két lába széjjelvetve az ég felé, a gunyája a nyakában. Akkor még nem viseltek bugyit, deréki kilátszott a teste. De biza az agglegény nem fordult el, mert ű még ilyen szépet sose látott. Csak bámulta az életadó kutat. De milyen dús kaszáló van körülötte! Forrósdni kezdett a vére, ezt a jó érzést még sosem ismerte. Elkiáltotta magát: – Drága virágszálom, gyönyörű virágszál! – s közben lenyomta a nadrágját. Mari meg kellett forduljon, de hasra, négykézláb tudott csak felállni, úgyszólván elől, hátul jól megmutogatta magát. – Kicsi virágszálom! – nyúlt utána az agglegény.

Mari végigfutott a jászolyon, háha sikerül kimászni a pajta ablakán, ott, ahol dobják ki a ganét. Az agglegény utána. – Állj meg, kicsi virágszálom! – hajtogatja egyre. Mari visszakiált: – Ked' egy vaddisznó, ked' egy vadmacska!

A gané dombjánál, ahogy kibújtak, az állatnépség megijedt. A tyúkok karicsálva mondogatták: – Nekünk is tetszik a szomszéd

Jaj, de jó, hogy nem vétkeztem!

Annyit beszélt a szomszéd ember, amég elcsalta magához a szomszédasszonyt. – Szeretlek és nem lesz itthon a feleségem, gyere, mert várlak!

Az asszony éjjel után, nagy későre lopózott ki az ura mellől az ágyból és átment. Az ember mélyen aludt, horkolt. Az asszony több mint egy órát várta. Leült az ágy mellé a padra és várt. Ű biza nem kezdi el, neki szígyen, ő asszany. De hát ez vétek is. „Jaj, nem teszem meg!” Hát, biza az ű ura is van olyan, mint ez a szomszéd! Szép lassan hazament és örült, hogy nem vétkezett. (Kocsis Rózsi)

kakas, de az asszonyunk sem különben. Ő is téteti magát, várja a nacalást. – A kakas lábujjhegyen áll, félszeggel néz utánuk. Inti is a tyukoknak, hogy: – Né, né, az agglegény! Gatyás kakas fut a jérce után! –, s büszkén elkukorákolja magát: – Hej, szép az élet! –, s rákacsint a tyukokra, míg a Kati tyukot maga alá nem csalogatta.

Mari kinyitotta a csürajtót és befutott a csürbe. A kotló mama olyan lett, mint egy mérges menyecske és elkiáltotta magát: – Hol vagytok csibéim? Félre az útból, ide a szárnyam alá! Ti még kicsik vagytok, úgysem értitek ezt.

Mari végigfutott a csüren, végre kinyitotta az alsócsür ajtaját, ki is ment, de utána az agglegény. A kutya a csürtől nem messze a porban fekszik, arra gondol, hogy kéne ugasson, de nem szükséges, mert az a szomszéd agglegény. De ez meg mi a fenét akarhat? „Nem érdekel” – gondolja, s úgy tesz, mintha aludna. Be a pajta ajtaján, végigfutottak a jászlan, ki a ganéhányó ablakon.

Figyel az állatnépség. A tyúkok karicsálva bólogatnak: – Még tud futni a gazdaasszony!

A ganédomb túlsó végénél egy liba elsziszegte magát. Felrepdesett a szárnyával, majd lelegyintett: – Ez nem szerelem, ez nem semmi – gágogta.

A rucák közül a legnagyobb tojó elhápogta magát, visszafeleselt a libának: – De igenis szerelem, ez szerelem, szerelem, háp, háp!

Mari elől, az agglegény utána. Már háromszor bújtak ki a gané ablakon, végig a csürbe, a pajta körül, be a pajtába. De Mari für-

gébb, jóval elől jár. Újból kibújt a ganés ablakon, még egyszer végigfutott a csűrön, s onnét le az udvarra, rohan a ház felé. Szinte ajtóستól rohan be a házba. Mire az agglegény odaért, az ajtó már be volt zárva.

– Kicsi virágszálom – hebegte még magában. Úgy állingált ott, mint egy háborúvesztes, egy szál gatyában, de ganésan, mocskosan. Még elmotyogta magában, hogy milyen szép is volt, de rögtön búsán arra gondolt, hogy ez volt a legelső szerelmi próbálkozása, de ez volt az utolsó is. Már nem mondja, hogy kicsi virágszálom. – Ez a más asszonya – gondolja –, ez vétek, ezt nem szabad.

Búsán húzza fel a pajtában a harisnyáját. Újból arra gondol, milyen szép is volt ez az egyetlen egyszer. De az is eszébe jut, hogy csak egyszer volt Budán kutyavásár. Elvonja száját, mintha kacagna, de belülről még a lelke is sír.

Ő is szeretett volna boldog lenni, szeretni, de ráragasztották az agglegény nevet. Még csak huszonnégy évet számlált. Egy kicsit halkabb volt, lassú járású, csendes beszédű. Nem volt táncos, patogatós, a viccet nem értette. Egy kicsit önféjű volt. Minden kicsi semmisséggel úgy fel tudták bosszantani, hogy nagy mérgesen mindenkinek az öklét mérte, mint most is a fiatal menyecskének.

Most még búsabb, még jobban lesüti a fejét, úgy mendegél hazafelé. Jól begubózott. Nem akar többet Marira nézni. Csak úgy fél

szemmel, farkastekintettel méregetik egymást. De még bosszantják is: – Na, hát mi van keddel? Menjen, ked', hamar beletekeredett a borjukötélbe. Vagy tá' csak nem ked' tekeredett bele Mariba?

De honnan is derült ki? Az állatnépség nem árulja el az asszonyát. Ezek jobb érzésűek, mint a platykások.

Kocsis Rózsi

(1996. november 28.)

Közreadja: Juhos Kiss Sándor és Juhos-Kiss János

Illusztráció: Juhos Kiss Sándor

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA – FESZTIVÁL SZÍNHÁZ

2014. április 2.; április 16. szerda, 19.00
Peregrinusok – Közép-Európa Táncszínház

április 8. kedd, 19.00
Nagyvárosi bujdosók – Nagyvárad Táncgyűttes

április 9. szerda, 19.00
Monarchia – Népek tánczai – Honvéd Táncszínház

április 10. csütörtök, 10.30 és 15.00
Vuk – Inversedance – Fodor Zoltán Társulata

április 12. szombat, 15.00
A Tenkes kapitánya – Honvéd Táncszínház

április 22. kedd; 23. szerda, 19.00
East Shadow – Kylián Productions (NL)

április 24. csütörtök, 19.00
Mimikri / Tavaszai áldozat – Szegedi Kortárs Balett

április 27. vasárnap, 19.00; április 28. hétfő, 19.00
Boats Leaving / The Bench Quartet / Rise
Doug Varone and Dancers (USA)

április 29. kedd, 19.00
Gálaest a Tánc Világnapja tiszteletére
a Magyar Táncművészek Szövetsége szervezésében

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ – SZÍNHÁZTEREM

április 1. kedd, 19.00
Hattyú – Feledi János – Feledi Project

április 2. szerda, 10.30
Folklór-kalendárium I. – Táncoló tavasz – Honvéd Táncszínház

április 3. csütörtök, 19.00
Tántorgók – Fitos Dezső Társulat

április 5. szombat, 11.00
Egy régi kertben – Foltin Jolán táncai

április 6. vasárnap, 10.30
Lúdas Matyi – Honvéd Táncszínház

április 12. szombat, 19.00
Flamenco Évszakok – I. rész: Tavasz
Lippai Andrea és társulata, a FlamenCorazonArte Táncszínház

április 16. szerda, 19.00
A jövő csillagai – Magyar Táncművészeti Főiskola

április 23. szerda, 19.00
FLASHBACK – Egy kiállítás képei – Duda Éva Társulat

április 25. péntek, 19.00
Kislányom, Anne Frank – Budapest Táncszínház

április 26. szombat, 15.00; április 27. vasárnap, 10.30
Csillagokkal táncoló Kojot – Bozsik Yvette Társulat

április 28. hétfő, 19.00
Örök kikelet – PR-Evolution Dance Company

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ – REFLEKTÓRIUM

április 9. szerda, 19.30
Hangok a széllel... – Batarita Társulat

április 11. péntek, 19.30
VERSLÁBAK – Dunaújvárosi Bartók Táncszínház

április 13. vasárnap, 19.30
Mozdulat100+ – az Orkesztika Alapítvány szervezésében

április 15. kedd, 19.00
Táncoló filmkockák – Az örült 80-as évek
Lakatos János előadássorozata

április 17. csütörtök, 19.30
Töviskorona – M. Kecskés András

április 29. kedd, 10.00; április 30. szerda, 10.00
HORDA2 – NTSZ-KET-Káva

www.nemzetitanctanzinhaz.hu

„Ezt adtam néktek eledelül” Bibliai idők ételei Ádám almájától az utolsó vacsoráig

A Biblia a zsidóság, az iszlám és a kereszténység hitének alapja, de megismerése mindannyiunk számára fontos, mivel nélküle nem érthetjük meg az európai kultúrát, önmagunkat és a világot sem, amelyben élünk. A Szentírást lapozgatva a történetekből az eseménytörténet mellett a korabeli hétköznapi világ számos mozzanata is a figyelmes olvasó elé tárul. Magyarországon többek között Szigeti Jenő lelkész professzor és Reisinger János irodalomtörténész foglalkozott a Biblia ilyen irányú kutatásával. Nagysikerű előadásai, könyveikből megtudhatjuk például, milyen volt a bibliai kor emberének világszemlélete, férfi és nő viszonya, az egészségfelfogás, hogyan ettek, aludtak, tisztálkodtak, ruházkodtak, hogyan és mivel festették a ruhaanyagokat.

Lássuk, mit tudhatunk a bibliai idők táplálkozási szokásairól, ételiről. Az utóbbi időben több, recepteket is közlő könyv jelent meg ebben a témában, amelyek tudományos igénnyel ismertetik a korabeli élelmiszereket, étkezési szokásokat.

A mózesi törvények szigorúsága ellenére a bibliai korban élő emberek változatosan táplálkoztak. Sok növényi eredetű élelmiszerből készült ételt, sovány húsokat és halat fogyasztottak, kevés állati zsiradékot ettek. Étélizésítésre mustárt, majoránna, babérlevelet, sáfrányt, fahéjat, köményt, savanyításra ecetet, sózásra a Holt-tenger vizéből párolt sót használtak, a borsot azonban nem ismerték. Ételeik, felhasznált nyersanyagok a dietetikusok szerint napjainkban is megfelelnek az egészséges táplálkozás követelményeinek.

*

GABONAFÉLÉK, KENYÉR

A bibliai időkben (Ószövetség) ötféle gabonát fogyasztottak: búzát, tönkölybúzát, rozst, árpát, kölest. Ezeket kézimunkával őrölték vagy mozsárban törték meg, tehát teljes kiőrlésű lisztet használtak. A kenyeret elsősorban tönkölybúzából, rozsból és árpából süttötték, de babot, lencsét és kölest is tehettek bele.

A papi családból származó Ezékiel Krisztus előtt 597-ben Jójákin júdai királlyal együtt esett Nabukodonozor babilóniai király fogságába. Próféta működését azzal kezdte, hogy honfitársait Jeruzsálem pusztulására készítette fel szörnyű bajokat jósoló látomásaival. Isten útmutatása szerint meg kellett sütnie egy kenyeret, amely összetételével népének tisztátalanságát jelképezte. Jahve parancsolatai szerint ugyanis a gabonát és a hüvelyes növények termését nem szabad összevegyíteni. „És ételedet árpa-lepény formájában egyed és emberi ga-

Jézus korában ehhez hasonló örlőkövekkel állították elő a mindennapi lisztet

náj tőzegénél süssed azt szemök láttára!” Ezékiel háromszázkilencven napon át naponta csak húsz sékel (kb. kétszáz gramm) ilyen kenyeret és egyhatod hin (kb. egy liter) vizet fogyaszthatott. (Ez 4, 9-17.)

Ezékiel vegyes lisztből készült kenyere

Hozzávalók: 450 g búzaliszt, 200 g kölesliszt, 3 ek. tönkölyliszt, 1 ek. babliszt, 1 ek. lencseliszt, 500 g víz, 20 g élesztő, 1 tk. só. (a lisztkeverék készen kapható a gyógynövényboltokban)

Elkészítés: Az élesztőt vízben feloldjuk, hozzáadjuk a lisztet, elkeverjük, alaposan összegyúrjuk. Hagyjuk kelni egy jó órát, majd ismét alaposan átggyúrjuk. Megkent sütőformákba szakítjuk és hagyjuk ismét 1 órát kelni. Forró sütőben kb. 1 órán át sütjük. Ez a kenyér összetételénél fogva egészséges és tápláló, kiválóan illik a korszerű táplálkozási rendbe.

Konyhai eszközök és rekonstruált ókori kemence a Golán-fennsíkon található Misna-kori faluban, Katzrinban

A kenyeret főleg lepényként megsütve ették. Ilyen lepénykenyeret fogyaszthattak az utolsó vacsorán is. A melegben a kovásztalan kenyér gyorsan kiszáradt, ezért folyadékba, például levesbe mártogatták. A kenyérfélék mellett kedvelték a mézes pogácsát, a szőlős és olajos kalácsot, a szezámmagos süteményeket. Mózes I. könyvében (18, 6.) három férfi érkezik a Mamré tölgyesében táborozó Ábrahámhoz, aki vizet kínál nekik, hogy lábaikat megmossák, aztán kenyeret, hogy szívüket erősítse. Ábrahám elfut Sárához, és elküldi friss lángost sütni. (Károli Gáspár pogácsát ír). Ezután levágot egy borjút, és friss kenyeret, sültet és tejet kínál vendé-

Olajprés zúzóköve és medencéje

A Szentföldön feltárt legismertebb mozaik Tabgából, a kenyér és a halszaporítás helyéről került elő

geinek. A lakoma végén a három férfi megjósolja, hogy Ábrahámnak és Sárának – idős koruk ellenére – egy év múlva fia születik. „És besiete Ábrahám a sátorba Sárahoz, és monda: Siess, gyúrd meg három mérték liszlángot, és csinálj pogácsát.” (1Móz 18, 6.)

Sára lángosa

Hozzávalók: 30 g élesztő, 2 evőkanál olívaolaj vagy olvasztott vaj, 1 teáskanál só, 3dl víz, 500 g búzaliszt

Elkészítés: Az élesztőt és a sőt vízben feloldjuk, hozzáadjuk az olajat vagy vajat, közben kevergetjük. Belekeverjük a lisztet, és alaposan meggyúrjuk. Kendővel letakarjuk, hidegen állni hagyjuk, hadd keljen 15-20 percet. A megkelt tésztát négyfelé osztjuk, és lángost formálunk a darabokból, majd ismét állni hagyjuk őket. Előre forrosított sütőben 200 Celsius-fokon 20-30 percig sütjük. E lepénykenyér kiválóan illik a sültekekhez és a zöldfőzelékekhez. Nagyon finom megvajazva vagy sajttal, de önmagában is.

A Bibliában emlegetett „égi kenyér”, a daraszerű, apró manna, amelyet Isten adott az Egyiptomból kimenekült és a sivatagban vándorló izraelitáknak, egyes kutatók szerint talán a kellemes, zamatos ízű koriandermag lehetett, amelyből szintén pogácsa készült. „A manna pedig olyan vala mint a kóriándrum magva, a színe pedig mint a

bdelliomnak színe.” (4Móz 11, 7.) „Az Izrael háza pedig Mánnak nevezé azt; olyan vala az mint a kóriándrum magva, fehér; és íze, mint a mézes pogácsaé.” (2Móz 16, 31.) „Kiomol vala pedig a nép, és szedik vala a mannat, és örlik vala kézimalmokban, vagy megtörik vala mozsárban, és megfőzik vala fazékban, és csinálnak vala abból pogácsákat: az íze pedig olyan vala, mint az olajos kalácsé.” (4Móz 11, 8.)

Fontos étel volt a különböző gabonafélékből főzött kása. Az árpakását olajjal leöntve, pirítva, sütve fogyasztották.

*

ZÖLDSÉGFÉLÉK, GYÜMÖLCSÖK

Az ételkészítéshez a bibliai időkben többféle hüvelyeset használtak, pl. csicseriborsót, lencsét. Együtt vetették a gabonával és együtt is aratták, csépelelték őket. A legtöbbször említett hüvelyes a lencse. A Bibliában az elsőszülötté az áldás, az Istennel való kapcsolat. Sokak számára ismert történet, hogy Ézsau eladta elsőszülöttségi jogát Jákobnak egy tál lencséért. „S akkor Jákob ada Ézsáunak kenyeret, és főtt lencsét, és evék és ivék, és felkele és elméne. Így veté meg Ézsau az elsőszülöttséget.” (1Móz 25, 34.)

Lencsefőzelék

Hozzávalók: 25 dkg lencse, 1 liter víz, 1 evőkanál olívaolaj, 1 fej vöröshagyma felaprítva, 2 gerezd fokhagyma összezúzva, 10 karrika póréhagyma, fél-fél teáskanál őrölt kömény és koriander, 1 csapott teáskanál só.

Elkészítés: A megmosott lencsét egy éjszakára beáztatjuk, majd leszűrjük és az áztatóvizet félretesszük. A felforrósított olajban üvegesre pároljuk a hagymát és a póréhagymát. A végén hozzáadjuk a fokhagymát, a fűszereket és a lencsét. Már csak rövid ideig pároljuk tovább. Ezután felengedjük az áztatóvízzel, ha túl sűrű, öntünk hozzá még vizet, beletesszük a sót és kis lángon puhára főzzük.

A bibliai korban édesítésre többek között a szentjánoskenyérfa nedvét használták, levét meg is erjesztették és szeszes italokat készítettek belőle. Sok hüvelyeset, babot, lencsét, borsót fogyasztottak, a zöldségfélék közül pedig gyakorta ettek salátát, hagymát és tököt. Az Egyiptomba települt Izrael népe már a Nílus országában ismerte és kedvelte meg az uborkát, a vörös- és fokhagymát.

A „tejjel-mézzel folyó Kánaán”-ban bőven termelt alma, füge, dinnye, egres, grá-

A jordániai Dzserasból előkerült tároló- és egyéb edények

nátalma, mandula és szőlő. A gyümölcsöket szárították, aszalták, pépesen tartósították, a szőlő levéből mustot és bort készítettek. A köznép az étkezések alkalmával rendszeresen és szívesen ivott bort. Isten azonban az ószövetségi papoknak megtiltotta, hogy szolgálatauk alatt alkoholt fogyasszanak. *„Bort és szeszes italt ne igyatok te és a te fiaid veled, mikor bementek a gyülekezet sátorába, hogy meg ne haljatok! Örökkévaló rendtartás legyen ez a ti nemzetségeitekben!”* (3Móz 10, 9.)

Néhány kutató szerint sem Krisztus, sem tanítványai nem ittak részegítő italokat. Szerintük az utolsó vacsorán sem bort, hanem erjedetlen mustot fogyasztottak és az apostolok „édes bora” is must volt.

*

TEJ, TEJTERMÉKEK

A bibliai időkben élő emberek előbb vándorló pásztorok, majd letelepedett fölművelők voltak. Tejet adó állatokat tartottak, birkát, kecskét és szarvasmarhát. A nyers tej fogyasztásáról alig történik említés az Ószövetségben. *„És vön vaját és tejet, és a borjút, melyet elkészített vala, és eléjük tevé: és ő mellettök áll vala a fa alatt, azok pedig evének.”* (1Móz 18, 8.) *„Az pedig monda néki: Adj kérlek innom egy kis vizet, mert szomjúhozom. És megnyita ez egy tejes tömlőt, és ada néki inni, és betakará őt.”* (Bír 4, 19.) *„És elég kecsketej a te ételedre, a te házadnépének ételére, és szolgálóleányaidnak ételül.”* (Péld 27, 27.)

A vajköpülés folyamatára utaló írás: *„Mert miképen a ki tejet köpül, vaját csinál;...”* (Péld 30, 33.)

A tejtermékek közül a sajtot a Biblia háromszor említi. Minthogy a tejet gyakran a levágott állatok gyomrában szállították, melyben „természetes oltóenzim” maradványok voltak, minden adott volt a természetes sajt készítéshez. *„Ezt a tíz sajtot pedig vidd el az ezredesnek, és látogasd meg testvéreidet, hogy jól vannak-é, és hozz tőlük jelt!”* (1Sám 17, 18.) *„Mézet, vaját, juhót, ünősajtokat hozának Dávidnak és az ő vele való népnek eleségül. Mert azt gondolják vala magokban: A nép éhes, fáradt és eltikkadt a pusztában.”* (2Sám 17, 29.)

*

TOJÁS

A tojásról több említés is található a Bibliában. A madarakat nem pusztították el, csak a tojásokat szedték ki a fészkekből. Ezt az értékes tápanyagokat tartalmazó élelmiszert fogyasztották, de hogy milyen formában, arról nincs pontos adat. *„És kezem úgy találta mintegy fészket a népek gazdagságát; és a mily könnyen elszedik az elhagyott tojásokat, azonképen foglaltam én el az egész földet; és nem volt senki, a ki szárnyát mozdította, vagy száját megnyitotta, vagy csak sipogott volna is!”* (Ézs 10, 14.)

*

HALAK

A Bibliában a hal, mint a termékenység, az élet és a megújulás szimbóluma jelenik meg. Jézus a halászok közül választotta több tanítványát is, mondván: „emberek halászaik lesztek”. Az evangéliumok gyakrabban említik a halat táplálékként, mint a húst. A halat frissen sütve ették, de ismerték a sóval és szárítással történő tartósítást is. A Galileai-tóban élő tizenhét halfaj közül a leghíresebb a „Szent Péter hal” (valószínűleg a tilápia) volt, amelyet Máté evangéliumából ismerünk. Az összes halétel megjelenik egy ókori bölcsek közötti beszélgetésben, melyet Feinberg Vamos könyvéből idézek: *„Megtiltotta fogyasztását a nagynak és a kicsinek, sózottak és só-*

Források

Miriam Feinberg Vamos: *Ételek a Biblia korában.*

Open Art, Budapest, 2005.

Eleonore Schmitt: *Bibliai szakácskönyv.*

Hunga Print, Budapest, 1992.

Andrea Ciucci – Paolo Sartor: *A tavola con Abramo.*

Edizioni San Paolo, Milano, 2012.

Hagyományos joghurt és sajt köpülés

zatlanak, a nyersnek és a főttnek. Engedélyezte azonban a pácolt és szeletelt halak fogyasztását. Ha fogadalmat tett a kis halak fogyasztásától való tartózkodásra, akkor nem ehet pácolt és szeletelt halat, de ehet sós vízben pácolt halat.”

„Szent Péter hala” grillezve

A leghitelesebb hal ehhez az ételhez a tilápia, vagyis egyfajta édesvízi sügér. Ebből készíthette tanítványainak az ételt Jézus a Galileai-tó partján. Bármely közepes méretű hallal helyettesíthetjük. A halak külsejét olívaolajjal bekenjük, kívül belül besózzuk, feketeborssal és szárított zöldfűszerrel (lehet szömörce, kakukkfű, izsóp, vagy oregánó) beszózzuk. A belsejébe egy ágacskát teszünk az említett fűszerek valamelyikéből, és nagyobb szőlőlevelekbe göngyöljük, így tesszük közvetlenül a parázsra. Mindkét oldalát kb. 8 percig sütjük. Ha nincs szőlőlevelünk, a hagyományos módon is grillezhetjük.

*

HÚSFÉLÉK

Az ószövetségi könyvekből és az ásatásokból is kiderül, hogy az ókori zsidók szinte kizárólag kóser állatok húsát fogyasztották, amelyeket szigorú szabályok szerint dolgoztak fel. Ezek az állatok gyakran szerepeltek az áldozati szertartásokban is. A háziállatok, szarvasmarha, juh, kecske, baromfi húsból készült ételek inkább az ünnepi étrend részét képezték. A gazella, a kőszáli kecske, illetve a fácán és fűrj vadászat révén kerülhetett az aszatra. A zsidó naptár központi húsevő ünnepén, peszahkor az áldozati bárányt szertartásosan levágták, egészben megsütötték, majd a család közösen fogyasztotta el zöltségekkel és – ahogy az utolsó vacsorán is történt – kovásztalan kenyérrel.

*

Rövid áttekintésünkben csupán ízelítőt adhattunk a bibliai korok gasztronómiai kultúrájából. Akit bővebben is érdekel mindez, bátran használja az itt feltüntetett forrásokat!

Juhász Katalin

A Nagyecsed-i Verbunkverseny kapcsán

2014. február 22-én harmadik alkalommal került megrendezésre a nemes versengés, amelyhez sok városlakó kapcsolódott segítőként, szervezőként, támogatóként és versenyzőként. Jó volt látni, hogy ez a „városi” közösség mennyire magáénak érzi ezt az ünnepi eseményt, amely nagyon sokat fejlődött az évek alatt. A rendezvény háziasszonya, Andóné Kujbus Nóra és házigazdája, Mészáros Attila nagyszerűen vezették az egész napos programot.

Nagyecsed egyik büszkesége, hogy az egyetlen település, ahová szám szerint hat „A Népművészet Mestere” díj került, és emellé az „ifjak” még öt „A Népművészet Ifjú Mestere” kitüntetést gyűjtöttek. A díjazottak között találhatunk magyar és cigány embereket, asszonyokat, énekeseket, táncosokat és mesemondót egyaránt. Az ő örökségük gyümölcsét láthattuk az esti gálaműsorban: a Gyöngyszemek Cigány Táncegyüttes és a „Rákóczi” Kovács Gusztáv Hagyományörző Együttes tartott bemutatót nemrégén készült közös műsorukból.

A kilencvenhat induló a versenyen egyéni és csoportosan is bemutatkozott, táncukhoz a talpalávalót a Bürkös zenekar húzta, akik ezen a napon több mint százötvenszer szólaltatták meg – ahogy az ecsediek mondják – a magyar verbungot. Az indulók száma mutatta, hogy sokan foglalkoznak a gondolattal, hogy számot adjanak tudásukról, felkészültségükről. Örömteli tény, hogy a fiatalok – az első és második korcsoportos versenyzők – adták a nevezők több mint felét, ami azt mutatja, hogy van bőven utánpótlás. Más dolgok miatt is érdemes volt el látogatni a rendezvényre nézőnek, kísérőnek és táncosnak egyaránt. A színpadon és a kulisszák mögött is egy csapattá váltak a versenyzők a velük együtt szereplő nagy táncos egyéniségekkel. Köztük Murguly Lajos, aki 1975-ben lett „A Népművészet Ifjú Mestere”, és Szabóné Czine Rozáliával, akit 2009-ben tüntettek ki „A Népművészet Mestere” címmel, akik korukat meghazudtolva mutatták be táncstudásuk legjavát. Némelyik fiatal itt döbönt rá, hogy milyen értékek léteznek a közvetlen közelében. A verseny érdekessége, hogy a szakmai zsűri is táncolt, amit fergeteges közös „verbungozás” követett a művelődési ház színpadán,

Szabó Lajosné Czine Rozália és Murguly Lajos (fotó: Tóth Tamás Gergő)

amely nagy méretei ellenére is kicsinek bizonyult, így a színpad előtt és a sorok között szintén folyt az örömtánc.

A dr. Felföldi László elnökletével értékelő zsűri (tagjai: Végső Miklós, Lévai Péter, Tóth Miklós és jómagam) három korcsoportban ítélte oda a díjakat, amelyeket Ko-

vács Lajos polgármester közreműködésével adtak át a győzteseknek.

„Rákóczi” Kovács Gusztáv szavai nagyon szemléletesen leírják az improvizatív táncalkotás mibenlétét. Ezeket szem előtt tartva mindenkinek kívánom, hogy megtanulja, majd megalkossa a maga „verbungját”, amellyel szórakozhat és szórakoztathat.

„...de a verbung, ahogy a jó Atyám a főből adja, az úgy jött. Az szabad stílusú tánc. Az kötetlen: zenéje van, figurájai megvan, csak tudni kell összerakni. Mint amikor a levest főzi a jó gazdaasszony: egy csipet só, egy kis bors, abból egy kis kakukkfű, izé-ezé, amaz, onnát. Osztán, mikor összefött, bizony, jó ízű az! Ilyen a tánc is. Össze tudjuk szépen pakolni, akkor jó. Nem csak a kezem táncol, vagy a lábam, ott ettől kezdve edáig mindennek mozgania kell. Attól szívbélibb »sport« nincsen!”

Busai Norbert

A III. Országos Nagyecsed-i Verbunkverseny díjazottjai

I. korcsoport

1. Herdon Péter • 2. Bíró Gergő István • 3. Bíró Balázs

II. korcsoport

1. (megosztva): Hoks Attila, Krizsán Bálint
2. (megosztva): Bende Bence Bendegúz, Herdon Balázs
3. (megosztva): Halász Ferenc, Szécsi Bence

III. korcsoport

1. Bulyáki Zoltán • 2. Gazsi László • 3. Oszlanszki Patrik

IV. korcsoport

1. Gera Zoltán • 2. Dudás Dávid • 3. Mikulics Ádám

Összesített első helyezett: Gera Zoltán

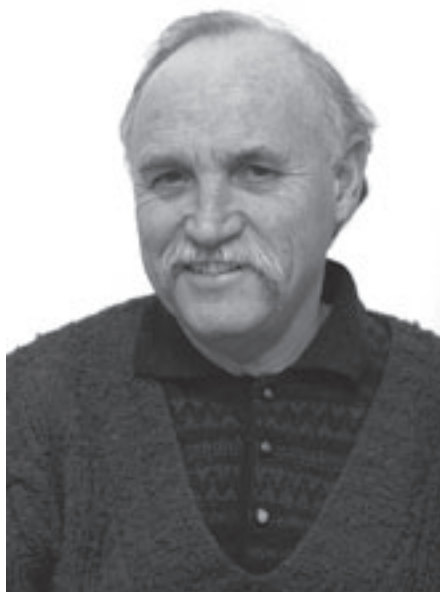
Termő életet élt

Fájdalmasan érintette a felvidéki néptáncosok társadalmát a hír, hogy 2014. február 17-én eltávozott az élők sorából Czingel László koreográfus, mozgalmászervező, több együttes egykori vezetője, gyűjtő, kiadványok szerkesztője, néprajzi filmek és népművészeti bemutatók forgatókönyvírója, fesztiválműsorok rendezője, országos szaktanfolyamok vezetője, szakmai cikkek szerzője, és sorolhatnám még tovább tevékenysége köreit.

I smerkedése a néptáncal alapiskolás gyerekek korában kezdődött Pozsony-püspökin, az 1950-ben újra megnyílt magyar iskolában. Bottlik Olga tanító néni állította színpadra az 1944-ben született ügyes mozgású gyereket. A komáromi magyar (volt bencés) gimnáziumban tanuló, és Szlovákia első magyar gimnáziumi táncsoportjában táncoló Gyula bátyja volt László példaképe. Annyira csodálta, hogy az otthoni tánctanítást „még a csizmáját is hajlandó voltam kipucolni”, vallotta egy beszélgetésünk alkalmával. Sívölvény korában magába szippantotta a helyi Csemadok szervezetben az ötvenes évek második felében már országos hírnévre szert tett, Striežnec Horváth Rudi vezette Felsőcsallóközi Népi Együttes, amely olyan sikeresen szerepelt 1954-ben Osztraván, egy országos versenyben, hogy az akadémikus Zdeněk Nejedlý, Csehszlovákia akkori kulturális minisztere, aki látta az általuk bemutatott magyar táncokat és beszélgetett is a csoporttal, levélben köszönte meg a szereplésüket. Abban az időben ez egy felvidéki magyar csoportnak igen nagy kitüntetés volt. Aztán az együttes a külső körülmények kényszerítő hatására, Somorját érintve Dunaszerdahelyre vándorolt. Czingel hú maradt falujához és a feltételek jobbra fordultával megalapította a Kis Duna Táncegyüttest.

Itt született első nagyobb koreográfiája, a táncban fogalmazott *János vitéz*. Öt évig működött Püspökin az együttes, aztán átköltözött a szomszédos Félbe. Ott további tíz évet töltöttek. Czingel koreográfusi talentuma igazában itt bontakozott és virágzott ki. A munkában társává váltak Fürt Pál, a jó hangú énekes, Papp Sándor zenész és Valacsay István táncasszisztens, a későbbi koreográfus. Feleséget is a féli táncoslányok közül választott, Nyáry Magdolna (Ibi) láncolta magához. A szorgalmas munkát eredmények követték. A Kis Duna Táncegyüttesel rendszeres résztvevőivé lettek az országos magyar és szlovák fesztiválok, Zselíznek, Gombaszögnek, Myjavának, Východnának.

Aztán következett az újabb vándorlás. 1977-től kedves városában, Somorján, ahol a magyar gimnáziumban 1962-ben érettségizett, Valacsay Istvánnal ve-

zetői lettek az újonnan alakult Csalló Népművészeti Együttesnek. Munkájuk eredményeként hamarosan bekerültek az országosan vezető csoportként nyilvántartottak közé. Olyan erős tempót diktáltak, hogy 1982-ben elnyerték az Országos Népművészeti Fesztivál megosztott nagydíját. Ugyanott a koreográfusok versenyében Lacit második díjjal jutalmazták. Az együttes vezetésében kiváló további partnerekkel gyarapodtak: Papp Sándor mellé zenei alkotótársul szegődött Ág Tibor, Üрге Mária és Bors Éva vezetésével megalakult az együttes utánpótlás csapata a Csali Gyerektánc-csoport, amely később, mivel tömegesen jöttek a táncolni vágyók, tovább osztódott, és újabb vezetők, a Valacsay házaspár (Franciska és István), Miklós Zsuzsa, Bartal Erika bekapcsolódásával két nagy létszámú gyerekcsoport, a Kis Csali és a Nagy Csali jött létre. Ezek ma is léteznek, a múlt ősszel ünnepelték 35. évfordulójukat. Volt vagy százhusz gyermek és ifjú táncos a színpadon. Még Bárdos Gábor polgármester is közéjük állt, annyira büszke rájuk. Dicsőséget dicsőségre halmoz ez a gyereksokaság. Az egy csoportba összedolgozott „Csali” például 1983-ban Eperjesen országos első díjat nyert.

A Szlovákiai Népművelési Intézetben végzett munkája mellett László ennek az amatőr „tánc-nagyüzemnek” a művészeti vezetője volt. Tizenhét évig folyt a magas színvonalú, eredményes munka a két, erejéhez méltón mindent biztosítani

akaró fenntartó, a Somorjai Városi Művelődési Központ és a Csemadok városi szervezetének égisze alatt. Országos díjak, együttesi barátságok, társadalmi elismerések formájában jöttek az eredmények is. 1984-ben az együttes országos „B” kategóriás besorolást szerzett. Valacsayval közösen alkották az egész estés műsorokat. Öt született belőlük: *Kapcsolatok, Az élet dala, Az emberélet fordulói, A Kárpát-medence népeinek táncai, Hétszínű vadrózsa*. Vendégként más együtteseknél is készített koreográfiákat, született vagy ötven. Több műve díjazott lett az országos versenyeken.

Néprajzi tárgyú forgatókönyveket írt a Szlovák Televízió részére. Fesztiválműsorokat rendezett, pl. Myjaván, 1982-ben a kerületi szlovák népművészeti seregszemplén a dél-szlovákiai magyar néprajzi hagyományokat, táncokat, dalokat bemutató kétórás műsort. A Szlovákiai Népművelési Intézet Nemzetiségi Osztályának dolgozójaként (1973-83) a felvidéki magyar koreográfusok részére két-három éves szakmai távtanfolyamokat szervezett, szakkikkeket írt a hazai magyar és szlovák lapokba, módszertani füzeteket és tánckiadványokat szerkesztett, de gyakorta részt vett a Csemadok szervezte néprajzi gyűjtéseken is. Ott volt 1966-ban Tardoskedden és Kéménden, '68-ban Vásáruton, és Vámosfalun, '90-ben Ipolykéren, Ipolynyéken és Varbón. Menedzselője volt a Jókai faluhagyományát feltáró munkának 1977-ben. „Az 1979-es évben megkülönböztetett figyelemmel kezdtük meg szűkebb hazánk, a Csallóköz szokásanyagának feldolgozását és színpadra állítását.” Az 1981-ben, és az azt megelőző években végzett néprajzi gyűjtések eredményeként Jókán megalakult a Malmos Hagyományörző Táncegyüttes. A Csallóközi Népi Együttes műsorán szereplő jókai táncokból a szlovák tévé részére készült félórás néprajzi film forgatásakor is jelentős munkát vállalt.

László folyamatosan tanulta a szakmát, felsőfokú szakérettségét tett népművelésből, elvégezte a hároméves központi koreográfusi távtanfolyamot, több alkalommal részt vett Budapesten, a Honvéd Táncgyüttes tíznapos koreográfus-továbbképző kurzusain.

Komoly, egymást segítő, egymás ünnepeit látogató barátságot tartott fent két magyarországi együttesel, a Hajósi Német Nemzetiségi Táncegyüttesel és a Szili Hagományörző Folklor Együttesel. Több csoporttal is volt kapcsolatuk, de e kettővel családokat érintő, kiemelkedő volt a barátság. A breclavi Podlužan morva együttesel is sokáig ápolták a jó viszonyt.

Nyugdíjas korában sem ült a babérja in. Annak ellenére, hogy tizenhét év után útjai elváltak a Csallótól, nem állt le, hanem felvállalta a jókai Malmos Hagományörző Táncegyüttes szakmai patronálását. Rendszeresen részt vett a próbáikon, segítette az újabb táncok feltárásában, műsorba iktatásában. Műsorukon jókai és más csallóközi táncokkal rendszeres résztvevőivé váltak a „Tavaszi szél vizet áraszt...” országos népdal-, tánc- és szokáshagyomány vetélkedőnek, közreműködőivé Zselíznek, Gombaszögnek, valamint a központi szlovákiai fesztiváloknak. De 1987-ben eljutottak Kalocsára, Szekszárdra, Bajára, a Duna-menti Népek Folklorfesztiváljára, erre a nagy tekintélynek örvendő nemzetközi seregszemlére is, ahol kiemelten értékelték előadásukat. Ott kötöttek barátságot a spanyol és a török együttesel, aminek eredményeként a következő években kölcsönösen vendégszerepeltek egymás hazájában.

Könyv (*Bertóké és társai, Jókai falu táncai*) és lemez is készült a tánc-, dal- és zenei hagyományanyagból. Munkásságát társadalmunk elismerte. Viselhette a Csevadok emlékérmét, a Népművelési Intézet ezüst plakettjét, a Szlovák Kulturális Minisztérium emlékplakettjét, a Szlovák Kormány Ezüst plakettjét és számos elismerő oklevél birtokosa volt.

Neve bekerült az Örökhangyók Könyvébe, ahol így fogalmazza meg krédóját: „Bő negyven éve koreográfus vagyok, szeretem a táncot. A néptánc a mai napig megmaradt a maga igazmondásával, varázsával, mert a tánc elsősorban az érzelmek művészete.”.

Családját, szeretett feleségét, Magdolnát, gyerekeit, Szilviát és Tamást, két szép unokáját, testvérét, Mária és további rokonait, valamint nagyon sok jó barátját, tisztelőjét hagyta itt 2014. február 17-én. Egy becsületben eltöltött munkás életnek vetett véget a halál.

Tisztelt László barátunk!

Emléked megőrizzük. Kívánom, legyen számodra könnyű a föld, nyugodj békében!

Takács András

Kitüntetések

2014. március 15. alkalmából

KOSSUTH-DÍJ:

Béres János furulyaművész, népzene kutató, zenepedagógus – az élő népművészeti hagyomány továbbörökítése, a népzene művészi fokon történő művelése és annak oktatása, valamint a társadalom széles rétegeit elérő televíziós és rádiós műsorokban folytatott közművelői tevékenysége, valamint iskolaalapítói és igazgatói munkája elismeréseként

Kobzos Kiss Tamás Liszt Ferenc-díjas előadóművész, az Óbudai Népzenei Iskola igazgatója, népzene tanár, az MMA rendes tagja – egyedülálló előadóművészi pályája, népzenei oktatómunkája, valamint a magyar népzene hazai és külföldi népszerűsítése érdekében végzett tevékenysége elismeréseként

Timár Sándor nyugalmazott koreográfus, néptáncpedagógus – a magyar néptáncoktatás egyedi módszertanának kidolgozása, a hazai táncmozgalom elindítása és fenntartása, valamint a magyar néptáncművészet nemzetközi népszerűsítése érdekében végzett tevékenysége elismeréseként

KOSSUTH-DÍJ MEGOSZTVA:

Vujicsics Együttes tagjai: Borbély Mihály, Brczán Mirosláv, Eredics Áron, Eredics Gábor, Eredics Kálmán, Szendrődi Ferenc, Vizeli Balázs – a Kárpát-medencei délszláv népzenei tradíciót közkinccsé formáló, egyedi hangzásvilágot kiérelő, példaértékű művészi pályafutásuk, valamint a zenei örökség áthagyományozása érdekében végzett sokoldalú tevékenységük elismeréseként

SZÉCHENYI-DÍJ:

Batta András zenetörténész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem volt rektora, egyetemi tanár – kimagasló zenetörténet-tanári és kutatói munkája, valamint a hazai zeneművészet-oktatás átszervezésében és bővítésében vállalt szerepe elismeréseként

MAGYAR ÉRDEMREND LOVAGKERESZT:

Zsuráfszky Vincze Zsuzsanna, a Honvéd Együttes Művészeti Nonprofit Kft. művészeti főmunkatársa

MAGYAR ARANY ÉRDEMKERESZT:

Sára Ferenc koreográfus, néptánc- és népzene kutató

Terék József tápiószzelei születésű előadóművész, zeneszerző, a tápiószentmártoni Földváry Miklós Alapfokú Művészetoktatási Intézmény zenepedagógusa

MAGYAR BRONZ ÉRDEMKERESZT:

Soós Gyula András, a Duna Művészegyüttes táncos szólistája

KIVÁLÓ MŰVÉSZ:

Dresch Mihály Liszt Ferenc-díjas zenész, érdemes művész, a Dresch Quartet zenekar vezetője

ÉRDEMES MŰVÉSZ:

Farkas Zoltán („Batyú”) táncművész, koreográfus, a Budapesti Kortárstánc Főiskola, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és a Színház- és Filmművészeti Egyetem tanára

Mihályi Gábor, a Hagymányok Háza - Magyar Állami Népi Együttes művészeti vezetője, Harangozó Gyula-díjas táncművész

HARANGOZÓ GYULA-DÍJ:

Szurmayné Hortobágyi Gyöngyvér művész tanár – a táncművészet terén kiemelkedő alkotói, előadói, tudományos és pedagógiai tevékenysége elismeréseként

JÓZSEF ATTILA-DÍJ:

Rózsássy Barbara költő – kiemelkedő költői, írói, műfordítói, irodalomtörténeti tevékenysége elismeréseként

Egy elveszett nyelv

Megjelent az *Élet és Irodalom* LVII. évfolyam 27. számában, 2013. július 5-én. Közlés a lap engedélyével.

Írta: Borbély Szilárd

Azt követően, hogy anyámat az ezredforduló szentestéjén máig ismeretlen rablógyilkosok megölték, és nem vehettem tőle búcsút, sok kérdés merült fel bennem, amelyeket addig nem tettem fel, mert azt hittem, hogy lesz majd alkalmas pillanat. Ugyanis nehéz kérdéseket kellett volna feltennem.

Apám, aki túlélte ezt a végzetes estét, de hatodfél évi magánya és bezárkózása után szerencsétlen családi okok miatt szintén úgy távozott, hogy tőle sem búcsúzhattam el, szintén nem adhatott választ. Apám halála éppoly értelmetlen és másként, de szintén erőszakos volt, akárcsak az anyámé. Ám mire ezek az események bekövetkeztek, már rég elvesztettem velük a közös nyelvet, és beszélgetéseink inkább emlékezések voltak egykori beszélgetésekre. Beszélgetéseinket egyébként is a megkérdőjelezhetetlen szülői tisztelet és a hallgatás törvényét elfogadó gyermeki alávetettség szelleme uralta. A szüleimet magáznom kellett és a körülményes tetszikelős megszólítást alkalmazni, ha nem akartam megsérteni őket; amire nagyon érzékenyek voltak. Nem tudom pontosan, mit gondoltak rólam. Azt hiszem, ők is árulónak tartottak, annak ellenére, hogy ők bujtottak árulásra, és még ha a szülői szeretetük diktálta feltétlen elfogadás jegyében védelmükbe is vettek mások előtt. Amikor hazamentem látogatóba, sokáig azonnal és könnyedén hagytam el azt a nyelvet és viselkedésmódot, amelyet életem új világában álcaként öltöttem magamra. Gyerekkorom ismert szófordulataival szóltam hozzájuk, úgy fűztem a szavakat, úgy képeztem a hangokat, ugyanazokba a foltos, szakadt ruhákba öltöttem, három lyukas zoknit húzva a lábamra, épp úgy szívtam az orrom; szóval mindent ugyanúgy csináltam, ahogy ők szokták, és ahogy én szoktam. De egy idő után már nem éreztem az otthonosságot, és viselkedésemmel csak mímelni tudtam a közösség érzését. Ezt persze én nem vettem észre, de ők azonnal. Vájt füllel, az árulás jeleire kiélesedett szemmel ezt rögtön felfogták. És attól kezdve már szégyellték, hogy három lyukas zoknit húznak egymásra, addig igazgatva azokat, amíg már sehol sem látszik a repedezett bőr. Még mindig többes szám első személyben beszéltem magunkról, de már távolabb kerültem tőlünk.

Borbély Szilárd írásával kapcsolatban már megjelenésekor felmerült, hogy – súlyos témája, egyedülálló nézőpontja miatt – érdemes lenne a folkMAGazin olvasóival is megosztani. A szerző közelmúltban bekövetkezett tragikus halála lapunkban már csak a posztumusz megjelenését tette lehetővé. (A szerk.)

A rablótámadás indítékai nem derültek ki, mert a nyomozás során nem született olyan történet, amely elbeszélhetne volna. A rendőrség ugyanis elszabotálta a nyomozást. A bűnügyi technikusokat dolguk végezetlen vezényelték el a tett helyszínéről. Így aztán az elégtelen alapokra hagyatkozó, közönyös ügyészi vádemelés miatt borítékolható volt az ilyenkor menetrendszerű felmentés. A nyomozás során alkalmazott kényszervallatás és a tárgyi bizonyítékok gondos kizárása az ügy „statisztikai kezelésére” irányult. A szüleim ugyanis nem voltak a falu világának problémátlan részei, amelybe sosem sikerült igazán beilleszkedniük. Házasságukat mindkét fél elhibázottnak tartotta, a két rokonság kölcsönösen nem tudta egymást elfogadni. A lakodalom napján kívül többet nem is találkoztak, de akkor sem álltak egymással szóba. Apám szülei parasztok voltak, akik az urakat megvetették. A falu pedig mindenben kívül élt. A mi falunk az időn is kívül élt. Anyám családja pedig nem tartotta magát parasztnak. De csak a tagadásig jutott. Csak azt tudta, hogy mi nem. De hogy mi is volna, annak már nem tudott nevet adni.

A falu egy súlyosan elmaradott térségben, az Erdőháton, a hármashatár közelében feküdt, valahol még az archaikus időben, a modernitás előtti világban élt. Az eltitkolt pogányságon vékony hártaként feszült a kereszténység. A parasztok az intézmények absztrakcióival nem tudtak mit kezdeni. A falu évszázadokon keresztül nem találkozott az állammal, a paraszt csupán a földesúr vagy a megye hajdújától tartott. Az állam a bürokráciát jelentette számára, a rettegett papírokat, amelyeknek nem értjük a nyelvét. A párnázott irodákat, amelyekben rólunk döntenek, de mindig nélkülünk.

Az apám halála utáni években sokat gondolkodtam azon, hogy milyen utat jártunk be közösen és milyen külön-külön. Hogyan lettem áruló? És ők miért lettek áldozatok? Nekem miért nincsenek emlékeim? Mire is emlékszem valóban? Vagy kinek az emlékeire emlékszem? A sajátjaimra vagy a szüleimére? Amikor ezeket a kérdéseket feltettem, már régóta tudtam, hogy migráns vagyok. Kulturális migráns, akinek el kell tüntetnie az árulkodó nyomokat, amelyek a múltja felé vezetnek. Az első generációs migránsok mindent megtesznek, hogy elfelejtsék a múltat, a közeget, a nyelvet, a helyet, amelyet elhagynak, és amelyet el kell felejtetniük ahhoz, hogy sikeres migránsok lehessenek. A honvágy és a nosztalgia szálait is kíméletlenül el kell sza-

kítaniuk, egyébként nem fog sikerülni a kísérlet. Az első generációs migráns a második generációra szokott hivatkozni: azért kell ezt tenni, hogy nekik jobb legyen. A második generációban pedig mindez visszaüt, kibukkan a titkok. Mert a titkon nincs áldás, mondja a Talmud. A sikeres kulturális migráció érdekében nálunk, dzsentri hazánkban nem elég elhagyni, el is kell árulni a falut, a paraszti világot, mert nem szalonképes. Trágyaszagú. Arra, hogy miért van az így, a *Nincstelenek. Már elment a Mesijás?* című életrajzi alapú, vagyis korlátozott fikcióban kerestem a választ.

A gyerekkoromból a legjobban a némaságra emlékszem. Arra, hogy kussban kell lenni. Tilos beszélni. Csak hallgatni szabad. Ezt a szabadságot engedélyezte nekünk, gyerekeknek a falu és a család. Pedig a gyerek folyton beszélne, mesélne. Beszélne a beszéd örömeért. Ezt az örömet, mint minden örömet, elveszik tőle. A nagyok, a felnőttek, akik folyton beszélnek. De a falu hallgat. A gyereket arra tanítják meg, amit majd tudnia kell, ha eljönnek a faluba az urak. Most még mindenki hangoskodik, röhög, mert maguk között vannak, de ha jönnek az urak, attól kezdve makacsul hallgatnak. Arra emlékszem, hogy nekem is csendben kellennem, és csak akkor szólalhatok meg, ha kérdeznek. Legélesebben a rám kényszerített hallgatásra emlékszem, amely később a sajátommá lett, magamra kényszerített hallgatássá vált.

Ahogy hívják vagy zavarják az állatokat, ugyanúgy idomítják a gyereket is. Ha hibázik, akkor káromkodnak, leszidják. Könnyen eljár a kezük. Hamar ütnek. Az állatot is így verik, ha nem engedelmeskedik azonnal. A botok a falhoz vannak támasztva, hogy mindig kéznél legyenek. Az ostor a szegen függ, azt használják. A beszéd nem a kenyerük. Az az urak kenyere. Az urak beszéde a hazugság nyelve. A gyereket is előbb ütik, mint szólnának hozzá. A fiúkat mindig bátrabban, hiszen azoknak keményebbekké kell válniuk. A lányok verését a nemi érés táján abahagyják. Az apák ezt követően csak a fiúkat verik, de azokat módszeresen és kötelességszerűen. Nem magyaráznak, mert „mi van azon magyarázni való, hogy tedd a dolgod”, mondják értetlenkedve. A magyarázat helyett a csendes figyelmet és a látottak megismétlését várják el. Az állandó készenlétet. Az alázatos, néma jelenlét a gyerek dolga. Mert a gyerek szolga, néma szolga, akinek nem szabad beszélnie. A szülők tulajdonként, szolgaként tekintenek a gyerekekre. Ez a rend.

Az iskolában hátratett kézzel kell ülni a padban, mert ott sem szabad megszólalni. Nevetni. Mocarogni. Beszélni.

Juhoss Kiss Sándor munkája

Készségesnek muszáj lenni. Szolgáltatékésznek. Azonnal ugrani, ha valamit kérnek, parancsolnak, utasítanak, óhajtának. De mindezt nem szavakból tudja a gyerek, mert a beszédnél hatékonyabb az idomítás. Arra nevelik, hogy ki kell találnia a teendőket. A beszédet kerülik. A közös munkáknak pontos szabályrendje van, amelyben a gyerekek önmagától kell megtanulnia a szerepét. A helyét, ahogy mondják. A felnőttek csak egyszer mondanak el valamit, és nem magyaráznak. Nem szeretnek magyarázni. Ha elvételi, ha ügyetlen, akkor nyaklevest kap. Úgy bánnak vele, a gyerekekkel, ahogy az állatokkal.

A magyar viselkedéskultúra és mentalitás számos elhallgatással van tele, számos fel nem tett kérdést rejt. A mi viselkedésünk egyik fontos szabályozója a vallásunk volt. Mindkét ágról szinte kizárólag görögkatolikusok voltunk. Mi úgy mondtuk, hogy görögök vagyunk. Furcsa helyzetben van azonban ez a vallás. A görögkatolikus egyház nem apostoli, hanem politikai egyház; ugyanis nem küldetés vagy karizma hozta létre 1646-ban, hanem politikai akarat. A Habsburg-ház aggódott, hogy a területén élő ortodox lelkekre a keleti birodalmak nemkívánatos befolyást gyakorolhatnak. Vallásunk is politikai válás. Az ortodox liturgia szövege kulturális csonkítás révén vált magyar nyelvűvé, és minden szó, amelynek az orto-

doxiában értelme és jelentése van, az magyarul csak pengő érc és zengő cimbalom. Nincs benne lélek. Nincs alapja, tere, levegője. A szegény és megalázott ortodoxok árulásának jutalma az lett, ami a büntetésük: az asszimiláció. Azonban mindennek az volt az ára, hogy el kellett felejtetniük a gyökereiket. Sem a magyar társadalom, sem a görögkatolikus egyház nem néz szembe azzal, hogy ez a politikai egyház saját hívei magyarosítására kapott felhatalmazást. Ezen az sem változtat sokat, hogy kezdetben a papok sorsközösségben éltek híveikkel. A görög egyház szegény volt. És mivel papjaik az ortodox papokhoz hasonlóan házasodhattak, tovább fokozódott szegénységük. Ez hasonló helyzeteket teremtett, mint a mellettük élő haszid zsidó közösségekben: a görög papok, akár a rabbik, kézrátétellel, babonás praktikákkal, imával, a hit és a remény erejével gyógyították híveiket és azok állatait. A mai magyar népességben nemzedékek és családok traumájaként él tovább, hogy jelentős százalékukat magyarosítás árán, a kibocsátó közösségek elárulása, megtagadása, a nyelvi és kulturális gyökerek elszakítása árán fogadta be az uralkodó nemzet. A migránsok mindig gyanakvók, bizalmatlanok, irigyek és sértettek. A szolidaritás számukra luxus. Mert még generációk után is a zsigereikben érzik, hogy milyen nagy árat kellett nekik az asszimilációért fizetni, és micsoda öncsonkítást kellett vállalniuk azért, hogy eltüntessék az árulkodó nyomokat. A háború után városba kényszerített parasztnak mentalitása és kultúrája felszámolta azt a kevéske polgári Magyarországot is, amelynek pusztulását Márai előre látta, és magához hasonlítva minden mást, uralkodó mentalitássá lett. A falu magához hasonította a várost. Ezért a magyar társadalom az agresszió nyelvét beszéli ma is; az erőt tiszteli, a csendőrpofont, a kokit, a tockost, a sallert.

A falu zárt volt. A parasztnak saját, régi életüket akarták élni, de az urak ebbe folyton beleszóltak. A hatvanas években a parasztnak a kommunistákat gyűlölték. A parasztnak sokfélék voltak, zsellérek és kisparasztnak, gazdagparasztnak és mesteremberek is voltak köztük. De abban a falu egységes volt, hogy az urakat túl kell élni. Ezek jönnek és mennek: Ferenc Jóska, Horthy, Rákosi, Kádár távoli nevek, amelyek mind el fognak múlni. És mi, itt a faluban, túl fogjuk őket élni. De az urak mögött a csendőrség, a rendőrség állt, amitől tartottak. A parasztnak csak a fizikai erőt tisztelték. Férfiban, nőben egyaránt. Egykedvűen fogadták el azt, hogy nincs mit enni, ahogy azt is, ha van. Azt ették, ami volt. Jól viselték az egyhangú étkezést, hetekig ugyanazt, minden zokszó nélkül. Közönyösen vették el az állatok életét. Ha kellett, egymásét is. Az öregek temetésén nem illett sírni. Az állatok és az emberek kínzásában örömet találtak. A sérelmeiknek és a megmagyarázhatatlan rossz érzéseiknek így adtak kifejezést. A birtoklás volt talán az egyetlen szenvedély, amelyet ismertek, és amelyre mániákusan vágytak. Aprócska telkeik, földjeik határát zsigerből védték. És késelésig elmenő vitákat vívtak. Egy fadarabért, kőért, lyukas vödörért, sövényen áthajló ágért, néhány óvatlanul leszedett szilváért. A falu belső harcai a kisemmizés fogalma körül forogtak. Ettől rettegték, és ezzel foglalkozott a nemzedékek egymásba fonódó láncolata. A szülők ezt a kegyetlen és igazságtalan törvényt maguk is segítették, és gyerekeik közül a legerőszakosabbakat, akik bizonyították, hogy a legalkalmasabbak a vagyon

gyarapítására, előnyökhöz juttatták, megfosztva a többit a jogos örökségtől. Ahogy a madarak dobják ki a fészekből a gyengét, hogy a mohóbb fióka még erősebb legyen. A férfiuralom fenntartása a közösség legerősebb szabályai közé tartozott. A falut, a parasztnakat a katonaság és a papság tartotta egybe, ez a két szimbolikussá dagasztott erő, amelyet Ady szenvedélyesen ostromozott. Az archaikus kelet-európai paraszti világot, amelynek kulturális mintázata talán a neolitikum óta valószínűleg alig változott, ez a két pszichés technológia tartotta a szomorú időtlenségben. Az általános és kötelező katonaság a drill és a hétköznapi terrort jelentette, amely elsődlegesen a férfiakat célozta meg, mindjárt az iskolában, majd a kötelező katonaságban, hogy aztán a csendőrség figyelmeztesse rá őket életük végéig. A férfiak a bennük felhalmozódott dühöt és sérelmet az állatokon, valamint a családjukon élhették ki. A nők idomítása is a gyerekkorban kezdődött. A rendszer fenntartásának másik pillére rajtuk állt: ők viselték el, fogták fel testükkel és lelkükkel a férfiak által rájuk tovább hárított agressziót és erőszakot. A lányok és asszonyok kezelték a fájdalmat, a testi és lelki fájdalmat egyaránt. Ebben segítségükre volt a maga kétszínűségével az egyház erre kiképzett papi serege. A történeti egyházak közül elsősorban a hatalmas birtokairól negyvenötig lemondani képtelen katolikus, valamint a nemzeti célok szolgálatában saját spirituális küldetéséről lemondani mindig kész református eklézsia.

Nem csoda, ha a parasztnak az államot ellenségként kezelték, és nem tudták beilleszteni zárt világukba. Az intézmények, a hivatalok, a bürokrácia mind felesleges, az urak által kitalált népnúzás volt a szemükben. A parasztnak a falu és az állam hasznosságát a hosszú évszázadok alatt a zsigereikbe égett éhség alapján ítélték meg. A túlélés egyetlen módja, tapasztalatuk szerint, az egyéni önzés kizárólagos és együttérzés nélküli érvényesítése. Az éhség elleni védekezésben a faluközösségről volt némi jó tapasztalatuk, de az államról, a nemzetről, a hazáról semmi. Ezért azt feleslegesnek, pazarlásnak, úri huncutságnak tartották. Az urakat, a tanult embereket megvetették. A falu megszervezte magát, belső világa örökletes rendszeren alapult. A pragmatizmus és a takarékos működés miatt a falu racionalizált rendszer volt, időtlen és zárt. A falut a kommunista párt azáltal zilálta szét, hogy a politikai elvek érvényesítését helyezte az addig viszonylag életképes hasznosság és takarékoság szempontjai elé. Családjuk nem illeszkedett hézagmentesen ebbe a rendszerbe, de mégis parasztnak voltunk. Én is az voltam. És noha viszonylag sikeres migráns lett belőlem: parasztnak is maradtam.

Aki elárulta a megalázottak sorsközösségét, a parasztnakat, és az urak közé állt, az megbocsáthatatlan bünt követte el. Amikor elkezdtem leírni a szüleim és a falu világát, akkor döböntem rá, hogy ezzel a leírással elárulom őket. Büntetésképp elfelejtettem a nyelvüket, amely az én saját nyelvem is volt. Anyámmal akkor már nem tudtam beszélni. A saját magányba forduló apámmal sem találhattam hangot. Aki elhagyja a falu népét, az elárulja őket. Aki beszél róluk, az is. Aki kiszakad közülük, az pedig elveszíti a nyelvét. Aztán újra tanul beszélni. De egy nyelv közben elveszett. Ezt az utat jártam be én is.

Táncháztalálkozó Bécsben

Nem lehet elég korán kezdeni a néptáncot ahhoz, hogy lát-szódjék, az anyatejjel szívtuk magunkba. A 15. Bécsi Magyar Táncháztalálkozó azonban ismét megbizonyította, lehet olyan magas szinten művelni és tanulni, hogy büszkén mondhassuk: ápoljuk elődeink örökségét és a hagyományokat. Azokat pedig külön megbecsülés illeti, akik mindezt nem hazájukban teszik.

A Napraforgók táncsoport és a Balassi Intézet - Collegium Hungaricum november második szombatján, az osztrák főváros II. kerületében rendezte meg a 15. Bécsi Magyar Táncháztalálkózót, 2013. november 9-én. A rendezvény főszervezője Németh Katalin volt, színhelye pedig a Collegium Hungaricum épülete. A találkozó gyermektáncházzal és kézműves foglalkozással kezdődött, majd táncoktatással folytatódott. A látogatók rábaközi, tardoskeddi (felvidéki), valamint vajdaszentiványi és mérai táncokkal ismerkedhettek remek oktatók vezetésével.

Kürtőskalács illata töltötte meg az épületet, amely este hét óra zsúfolásig telt meg látogatókkal. De kulturális éhségét is csillapíthatta a közel háromezret vendég. A jubileumi rendezvényt gálaműsor koronázta meg, amelyre Magyarországról, Felvidékről és Erdélyből is érkeztek táncosok, muzsikások. A gálaesten a Napraforgók gyermekcsoportja, a Napraforgócskák is megmutatták tudásukat. Józsa Zoltán, vagy ahogyan néptáncos berkekben ismert, „Bambi”, gyimesi táncokat mutatott be. A fellépők között szerepelt a győri Rába Néptáncgyűttes, amely Küküllő-vidéki koreográfiát és palatkai táncokat adott elő. A győrszentiványi Cserók táncgyűttes szanyi táncokat mutatott be, Németh Dénes és zenekara kíséretével. A Délibáb táncsoport *Zoborvidéki lakodalmas asszonycsífoló* című koreográfiájával színesítette a programot. A Dűvő zenekar tardoskeddi dallamokkal kísérte a Felvidékről érkezett táncospár, Füzék György és Füzék Tímea előadását.

Kalotaszegi hangulatot varázsolt az előadóterembe a házigazda Napraforgók táncgyűttes, akik a mérai származású Muszka Ilonka

Fotó: Tollas Ádám

és Muszka György koreográfiáját adták elő. A táncsoport vezetője, Németh Zsuzsanna nemcsak a közel húsz éve tartó baráti kapcsolatot köszönte meg a párnak, – amelyet számtalan közös fellépés és a kölcsönbe kapott gyönyörű kalotaszegi viselet tanúsít –, hanem Ilonkák lelkes segítségét az előadóterem dekorációjában is, amelyet eredeti bútorokkal és más népművészeti alkotásokkal díszítettek fel.

A jubileumi műsor zárásaként az erdélyi hegyek között érezhette magát a közönség. „Juhmérés Méréban” címmel népi színjátékot varázsoltak színpadra a táncosok, amelyhez a soproni Fajkus Band, valamint a kalotaszegi Varga István „Kiscsipás” és ifj. Toni Rudolf „Rudika” húzta a talpalávalót. A rendezvényt hajnalig tartó táncház és multság zárta. Csattanó csizmák, perdülő szoknyák, magyar pálinka, nótázás, sírva-vigadás, vigadva-sírás és élő zene. Mintha csak otthon lettünk volna...

A 15. Bécsi Magyar Táncháztalálkozó támogatói: a Balassi Intézet - Collegium Hungaricum, a Magyar Nemzetpolitikai Államtitkárság, az Osztrák Szövetségi Kancellári Hivatal, valamint Bécs város II. kerületének (Leopoldstadt) Hivatala nagyban hozzájárultak a rendezvény sikeréhez és ezáltal is színesítették az osztrák főváros multikulturális életét.

Tóth Éva

Karavan Família: Asvin

Új CD a Fonó gondozásában • FA 290-2

Tíz éves a Karavan Família. Ebből az alkalomból a különleges családi zenekar egy kivételes CD-t készített, amelyen tíz dal hallható tíz vendégművész-barát közreműködésével. A szülők és gyermekeik által lét-

rehozott, egyedülálló együttes az elmúlt tíz évben saját világot teremtett a cigány vokális hagyományok nyomán. Miközben a minőségi cigány zene megteremtésének szentelték tehetségüket és tudásukat, ötleteikkel és hozzáállásukkal bizonyították, hogy a cigány zene intelligens és szellemes, bölcs és befogadó. A Karavan Família jubileumi lemezével a cigány kultúra valódi arcát és harmóniáját mutatja meg.

Az új repertoárt a magyarországi cigány dallamok mellett albán, bolgár, erdélyi, macedón, orosz, román, spanyol és szerb cigány zenei feldolgozások, egy arab népdal és néhány saját szerzemény teszi teljessé. A dalokban a különböző jellegzetes európai cigány zenei stílusok mellett érezhető a latin zene, a blues, a jazz, a fado, az R&B, a flamenco vagy a funky hangulata is, mindezekből különleges, és eddig nem hallott cigány világzene született. A sokszínűség mellett azonban a Karavan Família mindvégig képes megőrizni sajátos, csak rá jellemző stílusát, amely egyszerre fiatalos és hagyománytisztelő, szórakoztató és szerethető. Az Asvin, vagyis Könnycsepp című új Karavan Família lemez egy család üzenete szeretetről, fájdalomról, hagyományról és békességről.

Karavan Família: Nagy István – ének, gitárok, szájharmonika • ifj. Nagy István – ének, gitárok • Farkas Ica – ének • Nagy Niki – ének

Vendégművészek: Harcsa Veronika – ének • Balogh Kálmán – cimbalom • Dész András – ütőhangszerek • Kovács Ferenc – trombita • Bede Péter – saxofon • Marosi Zoltán – harmonika • Novák Csaba – nagybőgő • Horváth „Plútó” József – basszusgitár • Fekete János „Jammal” – beat box • Nyári Oszkár – vers

KETTŐS MÉRCÉVEL MÉRETIK AZ ÉLET

...elvetélt álmok szemét-hordalékán vonul láncain a gondolat és mélyre, a legmélyebbre réved.
 Útja előítéletek és érdekek kordonjának labirintusa.
 Szerelmesnek kéne lenni a neonfényű reggelekbe és csupa nemeket nemzeni léletszerelem ittasan! Ehelyett csendes eutanáziát kérek egy restiben, sminkben, rágyújtok az életre és szívom. Megszívom.
 Mögöttem megkövetett lélettöredékeken kapirgáló szélkakas és félkrajcárján veri a szél belakott sírkertek sikoltó ajtaját...Kettős mércével mért szeretet-morzsan cifra koporsó a végkielégítés, az önkielégítés újvilági plakát-kultúra...
 elhagyott gyárudvarok beton-városfalán.
 Jegyet veszek megmaradt lélettapasztalatomból.
 Vonatok kopott peronára ülök és ideges vigyorem mögött hallgatom, ahogy a legszebb szavaim bazdmegekben hemperegnek szlengen. Szegénységbe züllött jelenemben a jövőt csúfolom és szavalom szomorúságom, hajtogatam korcson, ahogy hagyják.
 Emberek, kerebme!
 ...oda-vissza időzőjelbe fagyott kérdőjelek, begörcsült gerincek, kenyér helyett kiutat keresők...hontalanok...hova raktátok mosolyotok? Talán egy templomperselybe szórtátok utolsó legombolt reményetekkel?

„Vagyok pillanat,
 Mulandó,
 Földnek csöndes sóhaja.
 Fényből egy lélek,
 Szivárványok tarka húrja.” (ÖNARCKÉPEIM)

Nekem nincs hazám,
 csak országom...
 A barátom Péter,
 fél,
 még kakasszóig sem vár,
 keserű poharamba kortyol s kihűl.

VÁRAKOZÁS

koldus tenyerén perc csörren
 lassú balett
 csészém alján jegelt szív
 zaccá esett_

Nekem nincs hazám,
 csak országom...
 Isten is megunt,
 legyint,
 százhetedik napi igazolvány
 hontalan szorongó-szívű keresztem.

NEKEM NINCS...

Nekem nincs hazám,
 csak országom...
 Az anyám céda,
 letagad,
 néha magához ölel,
 kötényébe alamizsnát hoz.

CSADOR MÖGÜL

Ujjai közzé morzsol az idő
 Homokszemmé csurgat
 Pillanatán a hiány...
 Rózsailatban fürdik az éj-kék
 Halványfehéren pislog
 Egén a magány...

Nekem nincs hazám,
 csak országom...
 Az apám csavargó,
 szökevény,
 idegen kenyeret kaszál
 hit-aprókba törli homlokát.

Fekete tintát merít a toll
 Gyertyafénybe pacáz
 Teste gyilok...
 Denevér szárnyt suhint a lég
 Langyos gondolatot fon
 Szelén a titok ...

Nekem nincs hazám,
 csak országom...
 A fiam egy fattyú,
 elad,
 farzsebébe rejti nevét
 mű-holnapért tartja tenyerét.

Amforában hervad a nappal
 Kortyolja emlékek ízét
 Issza tegnapom...
 Az öröm csadorba kendőz
 Valódi arcom táplálja
 Ingó holnapom.

EMLÉKVERS

Vándorbotom a vállamon,
Kedvező szél az utamon,
Batyum víz s az emlékem,
Szegényes, szép és eleven.

Asztalkán szalonna, kenyér,
Hárságy alatt cincogó egér,
Bajsza alatt felrója a bajt:
Elveszett az asztról a sajt!

Fateknőben foltos ruha,
Tisztítja a szappan szaga,
Avas zsír és mosószóda,
Esővíz s a mosó maga.

Kopott veder s levert máza,
Kismalacnak kis moslékja,
Sovány savó, romlott köles,
Égett kenyér s köményleves.

Kis ablakban törött csésze,
Tejes csupor letört füle,
Régi üveg, vízzel tele.
Piócáknak jó laktere.

Varrógépen hímzőfonal,
Fehér vászon, törött guzsaly,
Pápaszemen letört szára,
S agyongyötört kis citera.

Gyékényszéken öregasszony,
Álom, ha volt menyasszony,
Haja fehér, háta görnyedt,
Lelke tiszta, a legszelídebb.

Dúdolgat: tente baba, tente...
Behunyom szemem az ölébe,
Pszt, altat a térdén csendben,
S egymásra lelünk a mesékben.

VALAHOL...

Valahol, ahol szebben mosolyog a szőlő, mint a Nap, ahol a domboldalon még mindig a gyermekkor bukfencezik és ahol a káka között béka mesél a zöldről a Holdnak, él egy kedves Emlék.

Ér mellett született, egy igazi várban. Hídja a múlt, kapuja a jelen és fala a jövő...

Ruhája orgonailatú ökörnnyálból font átlátszó sejtelem, nyaklánc pitypangból karika, haja tengeri-virágba fonott szőke, koszorúja búzavirág, pipacs és székfű.

Nagyapák ébresztik, nagymamák altatják és unokák nevelik.

Reggel tehen tejét, délben Kincses kút vizét, este pincék kincsét issza.

Kemencék lángosát, húslevesek aranyát, diók és mákok kalácsát harapja.

Ösvények patakja, erdők fája, nádasok kacsája, rétek délibábja, mind a barátja.

Estéknént mesél...tavaszt, nyarat, őszt és telet. Mesél az árnyékról, a fényről, a részvétről, a hitről...s én csak hallgatom és nézem...magam benne, mint szél, mint búza, mint szalma...nem-csak-lángja.

Vándorbotom a vállamon,
Kedvez a szellő az utamon,
Batyum könny s az emlékem
Mély sóhaj, oly eleven!

2

Vándorbotom a vállamon,
Kedvez a szél az utamon,
Batyumban bor s emlékem,
Pezsgő, üde és eleven.

Domboldalon dohos pince,
Pince előtt kis szekerce,
Piros dongás tölgyfahordó,
Kihegyezett szőlőkaró.

Pince előtt szemöldökfa,
Kád, lihu, lopó a gátorba,
Félig égett viaszgyertya,
Régi kabát s csesztonysapka.

Szőlőprésem metszőolló,
Fából csap, díszes dugó.
Vakablakban decis pohár,
Az ajtóban öreg kádár.

Óriás kulcs a zárban,
Kattan a poros némaságban,
És belép a fény a sötétbe,
Véle egy sors a pincébe.

Jobb kézben üveglopó,
Bal kézben tölgyfadugó,
Testen fáradt izzadtsága,
Szívben örök szomjúsága.

A hordókban büszke tartás,
Hangos öröm, bánat, sírás,
Kísérőként magyar nóta,
S a Bor, a lélek gyógyírja.

Vándorbotom a vállamon,
Így gyalogolok az alkonyon.
Meggyül a torkomon a por,
Állj! Mossa le egy pohár bor!

„Rózsa Sándor felül a nyeregbe”

Hajdúsági, hortobágyi és sárréti betyárballadák, betyárdalok és rabénekek

„Betyár vagyok, még az apám se vót más,
A vállamon ostor fityeg, karikás.
Réz sarkantyúm lovam viknyába vágom,
Így múlik el gyenge fiatalágom.”

Régi emberek száján még néhány évtizede is így hangzott fel néha-néha a nóta. Öreg pásztorok a hamvadó tűz mellett emlékeztek az elmúlt időkre, messze néző szemmel idézték fel a múltat fiaiknak, unokáiknak, dédunokáiknak. S a hagyomány tovább él az ifjú nemzedékben. Ők már nem személyes élményekről beszélnek, ezért hallanak a jelen kutatói ilyeneket: „még nagyapám beszélte, ő is az apjától hallotta”, vagy: „ő még megérte”.

S Rózsa Sándor, Dobos Gábor, Kis Víg Miska, Sós Pista, Angyal Bandi, Zöld Marci, Bogár Imre, Patkó Bandi, Jáger Jóska, Barna Péter, Nyéki Pista, Lengyel Gyurka, meg a többi, kevésbé ismert pusztaiak, betyárok, kinn álló szegénylegények híre-neve a népi tudatban tovább él, s nem fújja el – mint egykori lábuk nyomát – az őszi szél. (Béres András: *Tiszántúli híres betyárok*. Gyula, 1961.)

A debreceni Szeredás Népzenei Együttes 2005-ben megjelent nagysikerű *Cuháré* című, a Hajdúság hangszeres és vokális népzenejét feldolgozó albuma után egy újabb, a Hajdúság népzenei kincseivel foglalkozó lemezt tarthat kezében a népzene iránt érdeklődő hallgató. Ezúttal a tájegység betyár-folklorjának bemutatását tűztük ki célul.

2011 őszén felkérést kaptam a Sárán-di Férfi Dalárdától – amelynek jómagam is tagja vagyok –, hogy készítsék számukra egy, hajdúsági betyárdalokból álló dalcsokrot. A téma már régóta foglalkoztatott,

és az említett összeállítás elkészülte után elhatároztam, hogy a Hajdúságban, a Hortobágyon és a Sárréten a néphagyományban élő betyáralakokról szóló balladákat, betyárdalokat, rabénekeket összegyűjtöm, s így, gyűjteményes formában, lemez alakban mindenki számára hozzáférhetővé teszem.

A dalárda felkérése adta meg a végső lökést a betyárokról szóló népzenei anyag utáni kitartó kutatáshoz. Ekkor került a kezembe ismét, hat év után, *Dr. Ecsedi István: Hortobágyi pásztor és betyárnóták* című, 1927-ben kiadott műve. Most is nagy hatással volt rám, ugyanúgy, mint a *Cuháré* készítésekor. Akkor elsősorban a pásztordalok összeállításánál volt nagy segítségemre, most azonban a Hajdúság, a Hortobágy és a Sárrét betyárdalainak valóságos gyöngyszemeire letem benne. Felfedeztem, hogy betyárballadáink, betyárdalaink, rabénekeink sok szép, tipikus példája megtalálható a Hajdú-

ság népzenei hagyatékában. Természetesen, vizsgált tájegységünk hagyományában elsősorban az Alföld betyár-anyaga dominál, a Dunántúltól, a Felvidék és Erdély hasonló jellegű anyaga csak nyomokban, vagy egyáltalán nem található meg.

Vizsgálódásomat több okból szűkítettem le a Hajdúságra, a Hortobágyra és a Sárrétre. Mint említettem, az általam áttanulmányozott anyag tipikus és igen gazdag volta, valamint lokálpatriotizmusom, hajdú és cívis öntudatom is szerepet játszott abban, hogy egy kétszeresen is tematikus lemez szülessen meg. Először is igyekeztem feltérképezni a rendelkezésemre álló anyagból a Hajdúságnak és vonzaskörzetének teljes, a betyárokkal foglalkozó népzenei anyagát, tánczenéjét, dalkincsét. Másodsorban pedig igyekeztem végigkövetni a betyár életét a betyárrá válás pillanatától a rabságig vagy az elkerülhetetlen erőszakos halálig.

Aki egyszer betyár vót, az is marad. Igaz, én „csak eljátszottam”, de mégis utolér az elmúlni nem tudó betyárvilág. Most, hogy Rózsa Sándor születésének bicentenáriuma van, ismét rajtam a színészi végzetem. Fölkértek: írnek beköszöntőt ehhez a CD-hez, amit a Nyájás Hallgató épp a kezében tart! Hát legyen! Így szól a nóta:

„Rózsa Sándor felül a nyeregbe.
De szép csákó ragyog a fejébe!
Nemzetiszín pántlika van rajta,
Kossuth Lajos neve ragyog rajta.

Rózsa Sándor felizent Kossuthnak,
Küldje le a magyar huszárokat.
Az ellenség hétezer és hatszáz,
De mégis több a magyar, mint a rác.

Hozd fel, Isten, énrám azt a napot,
Hét országra ragyogó csillagot!
Hozd fel, Isten, fényes holdvilágot,
Csináljunk hát egy kuruc világot!”

A betyárját! Milyen jólesik hallani, magyarként megélni, hogy népköltészetünk hogyan őrzi a betyár alakját.

Rózsa Sándor megérdemli, hogy emlékezzünk, hogy így, ilyen nagy ívű legendával emlékezzünk reá. Kivételes, kemény, megtörhetetlen, bátor, szavatartó ember volt. Fontos tudni róla, hogy soha nem káromkodott, hogy kevés szava volt, de azt mindig megtartotta, és hogy amikor rabként pénzért mutogatták az osztrák kóterban, akkor is – és akkor aztán igazán – a szabadság szenvedő jelképévé magasodott.

Nagyon nagy örömmel tölt el, hogy a magyar népzene ismét bőven árad, hogy a fiatalság meghatározó része fontosnak tartja eleink muzsikáját. Meggyőződésem, hogy lelki egészségünk megőrzéséhez ez nélkülözhetetlen és mással nem helyettesíthető.

Az elegendő nem idézhető Bartókkal ajánlom a Szeredás együttes muzsikáját: „csak tiszta forrásból!”.

Tartalmas zenehallgatást kívánok:

Oszter Sándor színész

(az 1971-ben bemutatott, Rózsa Sándor című, Szinetár Miklós által rendezett filmsorozat címszereplője)

„A hajdú, a jáász és a kun elem szikárságát, keménységét őrző alföldi nép is hozzájárult a maga betyárjaival betyárköltészetünk közös kincséhez. Végtelen rónaság és kiterjedt pásztorkodás jellemezte az egész XIX. századot Hajdú, Szolnok, és Bihar megyében. Ez a táj különösen megszenvedte a történelmet, a források gyakran beszélnek portyázó, gyermekrabló törökről, a kurucnak és labancnak kétfelé adózó városról, a jobbágyterheket nyögő szegény emberek végláthatatlan tömegéről. A Nagy-Sárrét végláthatatlan vadvizes, lápos területén mindig is ellappangott a törvény elől menekülő betyár. A végtelen puszták is oltalmat nyújtott, hiszen a létszámukban csekély, nagy területen járőröző pandúrok gyakran csak bottal ütötték a gyors lovakon járó betyárok nyomát. A mocsarakban kialakult sok száz szigeten külterjes állattartással foglalkoztak a pásztorok, a gazdag vízvilág kiapadhatatlan élelmiszerforrást biztosított az itt élő nehéz életű embereknek. A sárréti lápon, vagy a hortobágyi pusztán másfajta erkölcsök uralkodtak, mint falun, városban. A csikósok, gulyások tetteiről, legényes virtusáról igaz történetek keringtek, a nép megénekelte a nevezetesebb törvényen kívülieket. A régi pásztorerkölcs szerint a másik pásztortól nem bűn lovat kötni, marhát lopni – miért nem vigyázott rá jobban. Ezt a különös erkölcsi alapállást hordozzák a künn élő emberek – nem csoda, hogy a betyárok és a pásztorok gyakran ugyanazok a személyek.” (Szentesi Zöldi László: *Nagy betyárkönyv*. Debrecen, 2009.)

Sajnos a rendelkezéseimre álló gyűjtésekből mindent nem tudtam bevalogatni a lemez anyagába, de az a gondolat vezérelt, hogy a legszebb, legértékesebb, legtipikusabb dallamok és szövegek kerüljenek fel az új albumra. Figyelnem kellett a „hallgathatóságra” is, aminek érdekében szigorú szerkesztési elveket alkalmaztam. Hosszas töprengés után úgy döntöttem, hogy a „betyár-kérdésben” nem kívánok állást foglalni. (A kérdés régóta megosztja kutatóinkat. Az egyik nézet szerint a betyár társadalmi lázadó, és bizonyos korokban a nemzeti és osztályküzdelmek élharcosa, míg mások szerint egyszerű bűnöző, akit a nép idealizál, mert szüksége van felmagasztalható hősökre).

A kiadványban bőséges irodalomjegyzék áll az érdeklődők rendelkezésére, a művekben nálamnál szakavatottabb kutatók fejtik ki nézeteiket e témában. Ennek tükrében mindenkire rábízom a betyárok megítélését. Közlöm viszont az általam tisztelt és nagyra becsült Vargyas Lajos tanulmányát a betyárballadáról és a rabénekekről, mert úgy gondolom, ez szorosan hozzátartozik a betyárfolklor mélyebb megismeréséhez. (Var-

gyas Lajos: *A magyar népballada és Európa I-II.* Budapest, 1976.)

Remélem, új albumunk legalább annyi örömet fog okozni hallgatóinak, mint nekünk okozott a lemez elkészítésének folya-

mán. Most ébresszük fel kissé ezeket a híres mordályforgatókat, ismerkedjünk viselt dolgaikkal, s az idő távlatában ne a törvény szigorával ítéljük meg őket!

Kálmán Péter „Cucás”

Egy moldvai csángó hegedűs dallamkincse – II.

V. A RENDSZERÉZÉS SZEMPONTJAI

Gábor Antal dallamkincsének bemutatásánál nem a teljességre, hanem a legjellemzőbb dallamok összesítésére törekszem. Főként azok a dallamai érdekelnek, amelyekről több felvételünk is van; amelyeket kiforrottan, igényesen, változatosan játszik; amelyekről más csángó, vagy csángóknak megszólaló cigány zenészekről is vannak adataink; és amelyek a helyi hagyomány részeinek tekinthetők, vagyis több nemzedék óta használatosak a tájegyen.

Válogatásom tehát bizonyos fokig szükségszerűen szubjektív, de vélhetően jól reprezentálja a jellemző környékbéli tánc- és dallamkészletet.

A hangszeres tánczene rendszerezése máig problematikusabb, mint a daloké. A *Magyar Népzene Tára* az énekelt dallamokkal együtt a hangszereseket is dallamtípusok szerint rendezi. A tánczenei elemzések viszont táncfajták szerint csoportosítják a dallamokat, kiegészítve ezt olykor a kadencia-rend szerinti rendezéssel.¹

Mindkét megközelítés sajátos Kárpát-medencei magyar viszonyokat föltételez. Az első azt, hogy a hangszeres zene szerkezete a vokálisával összevethető, tehát ugyanúgy strófákba szerveződik, amelyeknek jellemző dallamvonaluk van. A második pedig azt, hogy egyazon tánc kíséretére több különböző dallam is használható. A moldvai tánczenére e két feltétel általában nem érvényes.

Föl kell tehát állítanunk egy olyan rendszert, amely megfelel az anyag sajátosságainak. A szempontokat úgy kell összeválogatnunk, hogy a lehető leginformatívabb kategóriákhoz jussunk, s föl kell vázolnunk ezek egymáshoz való viszonyát.

A magyar néptánc kutatásban alapvető felismerésnek számít, hogy „a tánc típusok összefonódása és összeolvadása, a műfaji átcsapás és a táncformák kereszteződése igen gyakori jelenség a néptáncok körében”.² Mindez a tánczenére is igaz. E fölismerés jegyében a magyar néptánc kutatás célja egy adekvát tipológiai rend kialakítása, vagyis tárgyának olyan sokoldalú meghatározása, amely „megkönnyíti a típusok érintkezésének, rokonságának feltárását, a történeti fejlődés menetének kitapintását, valamint az interetnikus kapcsolatok feltárását”.³

Rendszerezésem is ezt kívánja elérni. Az egyes dallampéldák ismertetésével leginkább azok történeti viszonyait, térbeli elterjedtségét, rokonságát, interetnikus helyzetét, a tánc által való meghatározottságát, valamint az egyes típusok egymásra gyakorolt hatásait szeretném megvilágítani.

Kiindulópontként azt a rendszert választottam, amelyet Bartók Béla alkalmaz máig egyedülálló munkájában, a *Rumanian Folk Music* első, hangszeres dallamokat tartalmazó kötetében⁴, hiszen az itt közölt erdélyi, partiumi, bánági román hangszeres anyag sokkal könnyebben összevethető a moldvai hangszeres zenével, mint bármely Kárpát-medencei magyar. A dallamok rendezéséhez Bartók funkciók szerinti osztályokat alakít ki. *A* és *B* osztály: tánczene; *C* osztály: hangszeren játszott vokális dallamok sajátos funkció nélkül; *D* osztály: lakodalmi szokásdallamok. A tánczenén belül az *A* osztályba sorolja a kötött szerkezetű dallamokat, a *B* osztályba pedig azokat, amelyekben két-három ütemes motívumok kötetlenül ismétlődnek.

Ez a rendszer azért jelentős a moldvai csángó hangszeres zene vonatkozásában, mert egyrészt fölismeri a funkciók osztályok elsődleges fontosságát, vagyis azt, hogy a különböző funkciójú dallamokat külön kell kezelnünk. Másrészt fölismeri, hogy a táncdallamoknak a daloktól eltérő, sajátos szerkezetük lehet. Végül, fölismeri a tiszta motívumismétlő szerkesztést mint a tánczene egyik lehetséges formáját.

Ugyanakkor több ponton módosítanom kell a bartóki rendszeren, hogy anyagunknak jobban megfeleljen. Bartóknál élesen elkülönülnek a kötött és a kötetlen szerkezetű dallamok.⁵ A moldvai táncdallamoknak egy jelentős részénél viszont a szerkezet se nem egészen kötetlen, se nem szabályosan strofikus, hanem több-kevesebb periódust kombinálhat úgy, hogy a táncdallam megőrzi identitását. Ezért a táncdallamokat a forma kötöttsége szerint *A*: nem strofikus és *B*: strofikus dallamokra osztom. A nem strofikus dallamot nem lehet dallamvonal szerint jellemezni, hiszen nincs adott eleje, közepe és vége, sőt gyakran egy egységen belül is rögtönző variáció függvénye. A variáció lehetőségei és korlátai természetesen csak több hangfelvétel összevetésekor, valamint a dallamhoz kapcsolódó tánc ismeretében tárulnak föl.

Az *A* osztályt két csoportra bontom, továbbra is a forma kötöttsége szerint. Az 1. csoportba sorolom azokat a dallamokat, amelyek néhol eltérnek a szabályos periodikus beosztástól. A 2. csoport dallamainál a periodikus beosztás következetes, de egy dallamot kettőnél több periódus alkot, amelyek sorrendje kötetlen.

A *B* osztályban a strofikus dallamokat dallamvonal és térbeli elterjedtség szerint csoportosítom. Az 1. csoportba kerülnek

a Kárpát-medencei kapcsolatokat mutató dallamok: a. ötfokú ereszkedő, b. hexachord, c. a magyar új stílus körébe tartozó dallamok. A 2. csoportot egyetlen, a Kárpát-medencében is megtalálható, ám szélesebb körű kelet-európai kapcsolatokat is mutató dallam alkotja. A 3. csoportba kerülnek az újkori közép-európai kapcsolatokat mutató dallamok, a 4.-be a szélesebb regáti elterjedtségűek, az 5.-be pedig egy, a román új dalstílus körébe tartozó dallam. A kizárásos alapon kapott 6. csoport darbjait lokális dallamoknak nevezhetjük, mert közelebbi rokonaik csak a közvetlen környékről (vagy onnan sem) ismertek.

A Gábor Antal által hegedűn játszott vokális dallamok a *C* osztályba kerülnek, a lakodalmi szokásdallamok pedig a *D*-be.

A következő fejezetben a főnti osztályozás rendjében ismertetem Gábor Antal dallamkészletének fontosabb darbjait. A dallamok között megnevezéseit tőle magától származnak, vagy bizonyos esetekben, ha nem áll rendelkezésre ilyen adat, akkor a gyűjtőktől. Az egyes dallamok jellemzése után közlöm az általam ismert publikált változatokat, először a Bákó megyeieket, majd gondolatjel után a távolabbiakat. Az egyes hivatkozásokhoz fűzöm a dallamnak az ott közölt megnevezését, ha az különbözik a Gábor Antalétól, majd az adat származási helyét, és a hangszer, ha az nem hegedű.

VI. A DALLAMANYAG

A OSZTÁLY: Tánczene – Nem strofikus dallamok

A/1. Motívumismétlő, kötetlen formájú dallamok

A regáti hangszeres zenét a Kárpát-medencétől, különösen a magyartól, határozottan megkülönbözteti a motívumismétlő-variálós dallamszerkesztés jóval nagyobb aránya. A szakirodalomban ezt ütempáros réteg néven is szokás tárgyalni.⁶ Általános az a feltételezés, hogy a motívumismétlés a zene legősibb formája, amely a Kárpát-medencei magyarságnál elsősorban gyermekdalokban, énekes szokásdallamokban őrződött meg.⁷ De a hangszeres tánczene kezdetét is itt kereshetjük. „Az Európa periferikus területein századunkig önálló szerkesztésmódként is megőrzött ütempáros zene lényeges vonásaiban közös európai tánczenei hagyományról tanúskodik. [...] Emellett a Balkán egyes részein szinte máig érintetlenül fennmaradt ütempáros tánczenéből Európán túli, keleti kapcsolatokhoz is egyenes út vezet.”⁸ A motívumismétlő szerkesztés minden archaikus tánczenében jelen van⁹, azonban se nem ősi,

se nem új – tulajdonképpen inkább kortalan. Hiszen éppen alapvető, elemi jellege miatt aligha lehet egy-egy motívum, motívumsor eredetét időhöz vagy helyhez kötni. Még nagy időbeli vagy térbeli távolságban is újra meg újra szülheti őket a véletlen. „Az ütempár csekély terjedelme arra figyelmeztet, hogy ebben a kategóriában élesen elhatárolható nemzeti sajátosságokról óvatosan beszéljünk” – írja Sárosi Bálint.¹⁰

Tiszta motívumismétlő zenéről akkor beszélhetünk, ha a motívumok nem rendeződnek nagyobb egységekbe, hanem a zenész improvizatív játéka során esetleges számban és sorrendben követik egymást. Ilyen zene alkotja Bartók román hangszeres kötetének B osztályát, s ezt elsősorban hunyadi dudásoktól és avasi hegedűsöktől gyűjtötte.¹¹ A magyar hangszeres zenében kisebb a jelentősége, főként az „aprójákban”, közbjátékokban van jelen.¹² Azonban néhány strofikus népi táncdallamunkban, valamint a reneszánsz kori kéziratokban fennmaradt magyaros táncdallamokban gyakran a motívumismétlő szerkesztés nyomait fedezhetjük föl. Ez arra utal, hogy régebben a Kárpát-medencében is elterjedtebb volt a motívumismétlő zene, sőt azt nyugaton magyar jellegzetességnek tekintették. De fényt vetnek ezek a források arra is, hogy a motívumismétlő zene hajlamos szabályos formába merevedni, s leginkább éppen így, az egyéni improvizáció köréből kilépve maradt fenn a magyar hagyományban.¹³

A Bákó megyei hangszeres zene legnagyobb részére is ez az állapot jellemző. De arra is van példánk, hogy a periodizáló szerkesztés nem következetesen érvényesül, vagyis a zenész olykor visszatér a kötetlen szerkesztéshez. Ez inkább a furulyások és a dudások játékára jellemző, az általam ismert Bákó megyei hegedűsök közül pedig leginkább Gábor Antalra. Talán kivételes hagyományörzést jelent ez, de az is lehet, hogy inkább a periodizáló szerkezet másodlagos felbomlásának tekinthetjük, amelynek célja a zenei folyamat színesítése. A szabályos periódusszerkezetet felbontó variálás lehetősége csakis olyan táncfajtáknál van meg, amelyek szintén motívumismétlőek, azaz kis ritmikai egységekből épülnek föl, amelyek nem alkotnak nagyobb csoportokat. Osztályozásunkat tehát nagyban meghatározza a tánc szempontja.

Corăghește, corăghească – Ez a tánc a román szakirodalom szerint a *brâu*-típus kifejezetten Közép-Moldvára – azaz Bákó és Neamț megyére – jellemző változata. Táncmotívumai tripodikusak.¹⁴ Zenéje a csángóknál mindenütt ismert. Erős motívumismétlő jellegéből adódóan számtalan, szinte egyéni változatban él. Ritmikájára jellem-

zőek a *legato* játszott négyes tizenhatod-csoportok, olykor *non legato* aprózó játékkal váltakozva. A publikált moldvai források mind szabályos szerkezetű dallamokat közölnek, négy- vagy háromütemes egységekkel. Azonban – Gábor Antalhoz hasonlóan – a gyimesi hegedűsök is sokszor kötetlen szerkesztéssel játsszák a „korobjászkát”, tehát valószínű, hogy ez a gyakorlat valaha az egész régióban elterjedt volt. Bartók román gyűjtésében több *cărăbășește* elnevezésű táncdallamot találunk a Bănsăgból, Biharból és Torda környékéről.¹⁵ Az elnevezés Bartók szerint dudautánzó zenét jelent, hiszen a duda sípszára románul *cărăbă*.¹⁶ Ezek a dallamok részben tiszta motívumismétlő, részben periodikus szerkezetűek, és ritmikájukban, motívikájukban hasonlóak a moldvai *corăghească*-hoz.

Dorobanțe – Ez a férfiak által járt virtuóz tánc csak Bákó közvetlen környékére – Mărgineni-re, Sósatakra, Kalagorra – jellemző.¹⁷ Neve a román *dorobanț* (darabont, gyalogos katona) szóból ered. Zenéje Drăgoi repertoárjában is híressé vált, de ettől Gábor Antal variánsa jelentősen különbözik. A dallam „öves tánc” néven és funkcióban szerepel egy 1991-es fölvételen.

Țigănească – A dallamhoz kapcsolódó tánc a férfi szólótánc egyetlen példája a moldvai hagyományban.¹⁸ Az újvívi alakoskodó szokásokban megjelenő cigány zsánerfigurákhoz is kötődik.¹⁹ Bogdánfalvi adatközlőnk szerint: „Ezt nem tudták szokan táncolni. Az ullyan moszolyogó tánc vót nállunk. Azt csak ez emberek táncolták. Mind e vasverűöt számozták [kovácsot utánozták] ott.”²⁰ De nem csak bemutató jelleggel, hanem közösségi táncként is élt. „Aztán errefelé csánták azt a *țigănească*-t karakodásba [körben], lányok isz, legények isz. Nem fogultak esze kezeik, míg járták. Oda béálltak szokan. Ott isz, ha volt ki mondikáljon, parancsoljon, hogy járják, akkor szép vót.” (Duma Antal, Bogdánfalva, 2007.) Hogy Kalagorban milyen formában élt ez a tánc, arról nincsenek adataim, de valószínű, hogy a táncra jellemző improvizáció, humor, dramatikusság miatt a zene periodikus beosztása nem lényeges. A dallam ismertetőjegye a duda játékmódjához közel álló, nyolcadoló ritmusú motívumismétlés, amely olykor a hegedű lehetőségeit kihasználva tizenhatodoló motívumcsoportokkal váltakozik. A kötetlen szerkesztés ez utóbbiakban kap teret.

Öves – A moldvai táncok legrégebbi rétegéhez tartozik. Egyetlen tripodikus motívumot, az ún. Feröer-lépést ismétlő, variálta, amelyet igen széles elterjedtsége miatt az egyik legrégebbi közös európai kultúrkinccnek tekinthetünk.²¹ Az öves rokonságban áll

a *sărbă*-val, a helybeliek is sokszor annak nevezik. „Legelszűő [legfontosabb] tánc ez vót – mondjam még csángóssan is – úgy mondtuk, ez övessz. Azt kerekítőbe [körben] táncolták. Szerba románul. Hamarabb [korábban] úgy mondták, az övessz, de elfelejtették. 'Z övedtül fogva tartoztál, sze kereken”. (Duma Antal, Bogdánfalva, 2007.) Ahogy ebből a bogdánfalvi adatból és a klézsei gyűjtésekből²² is kitűnik, övesük különbözik a *sărbă* általánosan elterjedt formájától: a tempó mérsékeltebb, az összefogóztatás módja vállfogás helyett övfogás, a tánc formája nyílt lánc helyett zárt kör, menete jobbra haladó és egyhelyben lépkedő szakaszok helyett végig csak jobbra haladó.²³ Az „öves” fogalma csak a csángókra jellemző, a környékbéli románoknál nincs megfelelője, hiszen az „öv” jelentésű román *brâu* inkább más vidékek másfajta táncaira vonatkozik.

Az övesnek nincs jellemző, általánosan elterjedt dallama. Régiesebb formái szinte egyéni megoldásokból állnak, amelyekben csak a motívumismétlő építkezés és a ritmika közös.²⁴ Drăgoi repertoárjában is találunk egy ilyen darabot²⁵, amely periodikus, végig erősen motívumismétlő, és a *sărbă*-ktől világosan megkülönbözteti a *brâu pe bătaie* (dobogós öves) elnevezés, amelyet a magyar „öves” fogalom körülírásának tekinthetünk. A csángó falvak hagyományában élesebben elválik a két tánc zenéje, mint a sokféle muzsikáló cigányoknál, akiknek tudatában az öves általában nem más, mint a „csángók szírbája”.²⁶

Gábor Antal övese is végig motívumismétlő jellegű, hol tisztább, hol közvetettebb formában. A tetrapodikus, periodikus beosztást csak egy motívumcsoport bontja föl. Szintén megtörhetik a periódusokat azok a közbjátékszerűen, több ütemen keresztül hangoztatott, magas fekvésű, I. vagy V. fokú hangok, amelyek a zenésznek időt adnak a következő mozzanat kigondolására, de színesítik is a tánczenei folyamatot, a feszültséget, a várakozás hatását keltve. Anyagunkban az öves áll legközelebb a kötetlen és a periodikus szerkezet határmezsgyéjéhez. Gábor Antal övesének egy részletét már Balla Péter 1934-es gyűjtéséből ismerjük Kalagorból, dorombon játszva.²⁷

Sărbă – A csángóknál és az egész Regátban ma a legkedveltebb tánc a *sărbă*, amelyet lánc táncként, s újabban páros táncként is járnak. Talán ennek elődje a Dimitrie Cantemir által *dant* néven leírt tánc. Mindenütt több dallam is kapcsolódhat hozzá. Zenéje legrégiesebb formájában az öveshez hasonló, olykor tiszta motívumismétlő. A *sărbă* zenéjét az övesétől leginkább azok a modernebb hangvételű dallamrészletek különböztetik meg, amelyek nem motívumismét-

lő periódusokból állnak²⁸, vagy a román új dalstílushoz sorolhatók.²⁹ E rétegekből összetett tánczenei folyamatok alakulnak ki, amelyekben kellemesen váltakoznak a motívumismétlő, sűrű triolás ritmikájú periódusok a strofikus, olykor szabálytalan, dallamosabb betétekkel. Így példánk három része is három különböző csoportba sorolható.

A/2. Periodikus dallamok

A Bákó megyei tánczenében a motívumismétlő zenei anyag általában szabályosan nyolc ütemes, periodizáló formákban jelenik meg. A tiszta motívumismétlő zene ősi állapotából eredetileg nyilván azért alakul ki a periodizáló zene, hogy a tánc szabályos egységeinek jobban megfeleljen. De ha a periodizálás igénye már általánossá vált, akkor természetes, hogy visszahat azoknak a táncoknak a kíséretére is, amelyek azt nem feltétlenül igénylik. A periodizáló jelleg azt jelenti, hogy a variált motívumanyagból álló sorozatokat négy illetve nyolc ütemenként gyengébb és erősebb, nyitó és záró fordulatok tagolják. Az így kapott ritmika többé-kevésbé megegyezik az ún. kanásztánc- vagy vágáns-ritmussal.

A periodikus dallamok szöveiteiben olyan egységek is előfordulnak, amelyeken nem láthatjuk a motívumismétlő szerkesztés nyomát, hanem többé-kevésbé állandósult sorpároknak tekinthetők. Ezeket is érdekes szélesebb kelet-európai összefüggésben szemlélnünk, összehasonlítva a székelyföldi féloláhos, a magyarországi kanásztánc-ugrós, a ruszin kolomejka-huculka zenéjével és a korai verbunkos korszak emlékeivel.³⁰

Ebben a csoportban minden táncnévhez kettőnél több periódus kapcsolódik. A periódusok sorrendje legtöbbször improvizatív, nem alkotnak nagyobb egységeket, vagyis strófákat. A Kárpát-medencei magyarságnál főként az erdélyi férfitáncok zenéjében találkozunk azzal az állapottal, hogy a zenei folyamat egységeit a periódusok adják, amelyek nem feltétlenül szerveződnek kötött strófákká.³¹

Sárbá – Gábor Antalnál szerepel egy sorpár, amely mintegy bevezetésként kapcsolódik az azt követő általánosan ismert dallamhoz. Ebben a formában csak tőle ismerem, más hegedűsöknél más zenei anyagot találunk ebben a funkcióban.³²

Serény kezes, fennjáró – A nagyobb, négy plusz négy ütemes egységekből álló táncok esetében egyértelmű az igény, hogy a kíséretzene nyolcütemes, periódusszerű, világosan tagolt sorokba rendeződjék. Ilyen a *kezes* (*horă, horă de mână*), az egyik legrégebb moldvai tánc. Négy ütemenként jobbra-balra haladó formái falvanként eltérő, dobogó motívumokkal és különböző elne-

vezésekkel ismertek, pl. Klézseben *oláhos*, „*Édes Gergelyem*”³³, Pusztinában *vert kezes*. E régies tánc típust románul a *horă pe bătăi, horă pe bătută* (dobogós hora) névvel jelölik. Ezek zenéje erősen motívumismétlő, periodikus, kisebb vagy nagyobb perióduskészlettel.³⁴ Bizonyára erre a tánc típusra utal Gábor Antalnál a *serény kezes* megnevezés is. Több fölvételt összevetve úgy tűnik, hogy Gábor Antal nemcsak kész periódusokból válogat, hanem a periódusépítésben is improvizál.

Kezes – *Kezesnek, horának* nevezik az újabbán egész Romániában elterjedt egyszerűbb, két ütemenként befelé-kifelé haladó táncformát is; ezt az előbbitől a *hora mare* (nagy hora) névvel szokták megkülönböztetni, és a közösségi jelleg felbomlásának jeleként a körből kiválva, páros táncként is járják. Kísérőzenéjében a motívumismétlést háttérbe szorítják a sorpár jellegű egységek, ugyanakkor jelen vannak erősen motívumismétlő periódusok is.

Mivel a *hora mare* táncbeli alapegysége félakkora, mint a *régies kezesé*, a zene elszakadhat a tetrapódiától, és helyet kaphatnak benne hexapodikus részek is, amelyek sokszor a román új dalstílus dallamvilágát hordozzák.³⁵

Laița – Egyik dallampéldája ahhoz a román nyelvtérületen széles körben elterjedt tánc típushoz tartozik, amelynek változatai *mușama, baraboi* stb. néven ismertek. A párok a kör ívén haladnak, s a táncvezető parancsaira irányváltást s más mozgásformákat hajtanak végre. A tánc ritmusa aszimmetrikus, vidékünkön általában 3/4-es ütemhez közelít, de az utolsó negyed enyhén megnyújtott (több variánsát 7/8-os ütemben közlik). E dallamok a legtöbb csángó faluban kötődnek a lakodalmi szokásokhoz is, vagy az újévi kecskés alakoskodáshoz, esetleg mindkettőhöz.³⁶

Példánkban is gazdagon variáló motívumismétlő építkezéssel alkot periódusokat, de más motívikával. A variáció egyik formája

1. Pl. Virágvölgyi Márta: A széki férfitáncok zenéje Dobos Károly primás repertoárjában. In: Virágvölgyi Márta – Felföldi László (szerk.): *A széki hangszeres népzene*. Planétás, Budapest, 2000. 351-374.
2. Felföldi László – Pesovár Ernő (szerk.): *A magyar nép és nemzetiségeinek táncgyománya*. Második, javított kiadás. Planétás, Budapest, 1997. 16.
3. Ugyanott.
4. Bartók Béla: *Rumanian Folk Music. Volume One: Instrumental Melodies*. (szerk.: Benjamin Suchoff). Martinus Nijhoff, Hága, 1967. 7-15.
5. Hiszen ha a „kötött” dallamok mégsem egészen kötöttek is, a rövid fonográffelvételek ezt nem árulják el.
6. Pl. Sárosi Bálint: *A hangszeres magyar népzenei hagyomány*. Balassi Kiadó, Budapest, 2008. 62.
7. Kodály Zoltán: *A magyar népzene*. Zeneműkiadó, Budapest, 1971. 54.
8. Sárosi i.m., 62.
9. Pávai István: *Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczenéje*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 1993. 97.
10. Sárosi i.m., 62.
11. Bartók i.m., 50ff.
12. Kodály i.m., 91.
13. Sárosi i.m., 60f.
14. *Dicționar de termeni muzicali*. Academia Română et al., București, 2010. (A továbbiakban: DTM.) Két változatát leírja Sfîrlagea 1960: 85-103.
15. Bartók i.m., no. 134, 200a-c, 348a-c, 369, 517-519, 651.
16. Bartók i.m., 348a jegyzet.
17. Leírja Sfîrlagea: *15 jocuri populare*, 75-84.
18. Martin: „Magyar táncdialektusok”, 278.
19. Németh i.m. 11.
20. Vö. Péterbencze Anikó: „Közösségi alkalmak és táncok Bákó környékén.” *Néprajzi Látóhatár* 1-2 (1994), 189-204: 193f.
21. Martin: „A magyar és román táncfolklór”, 404.
22. Tálás Ágnes Judit (szerk.): *Moldvai táncok – Klézse, Somoska*. [A Kárpát-medencei táncos örökség IV.] DVD-lemez. Hagyományok Háza, Budapest, 2009.
23. V.ö. DTM „sárbá”.
24. V.ö. Balogh i.m., no. 17/a-19/b, Klézse, kaval és furulya.
25. Arvinte i.m., 195.
26. Németh i.m. 12.
27. Bartók-rend 12952. <http://db.zti.hu/nza/br.asp> (Magyar Tudományos Akadémia, Zenetudományi Intézet). A továbbiakban: BR.
28. Pl. Prichici, Constantin Gh.: *125 melodii de jocuri din Moldova*. Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955. no. 89, Bákó.
29. Pl. Sârbu i.m., no. 56, 70, 228.
30. V.ö. Sárosi i.m., 68f.
31. Virágvölgyi: „A széki férfitáncok”, 351f.
32. Pl. Navratil Andrea – Nagy Bercel (szerk.): „*Nincs Pusztina békerítve...*” *Ünnepek és hétköznapiok Moldvában*. Etnofon ED-CD 079 audio CD-k. Budapest, 2005. CD 1 / 19. sáv.
33. Tálás i.m.
34. Pl. Prichici i.m., no. 95; Balogh i.m., no. 39/a-b; Navratil – Nagy i.m., CD 2 / 2. sáv.
35. Pl. Prichici i.m., no. 94.
36. Németh i.m. 3, 12.

Laița. Gábor Antal – hegedű, Lujzikalagor, 1993. április (gyűjtő: Fábri Géza, Kanalas Éva)

az „előadási sajátágként – zenehosszabbító eljárásaként” alkalmazott kvintváltás (vö. 9-16. és 25-32. ütem), amit a sajátos hangnemen tesz kényelmessé. A dallam variánsát csupán egy sánduleni-i hegedűstől ismerem.

Muşama – Az aszimmetrikus dallamok közül ez a legelterjedtebb a csángóknál, szö-

veges változatait is sokféle éneklük. Nyilvánvalóan motívumismétlő eredetű dallam, de valamelyest strofikussá szilárdult, s így a variáció és a periódusok száma korlátozottabb. Hasonlóval az előző példában is találkozunk. Eltérő elnevezése talán arra utal, hogy más falvakban volt használatos.

Rața – A tánc különböző formái Moldvában és Munténiában fordulnak elő; közös bennük, hogy az egyes figurákat vezényszó szerint táncolják. A dallam periódusai motívumismétlőek.

Lipták Dániel
(folytatása következik)

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 3 New Publication: Körner, András: *Hogyan éltek? – a magyar zsidók hétköznapi élete 1867-1940* [How did they live? The everyday life Jews in Hungary 1867-1940] Corvina Kiadó. 2013. Budapest, Hungary. ISBN 9789631361667 The author's aim was reconstruction of Hungarian Jewish everyday life. Assembling some 250 photographs for the book was a project in itself. The book covers religious and non-religious (assimilated) Hungarian Jewish culture. Interview by Dombi Gábor –published in *Népszabadság* 2013. Nov. 30.

Page 6 New CD: Szokolay Dongó Balázs – Privát népzene [Private folkmusic] Dongó plays bagpipe, shepherd's flutes, saxophone and tárogató. His music traditional folk and improvised music based on Hungarian folk. On this new CD are 12 short pieces by Bartók and Kodály performed in archaic peasant music style; and his own contemporary folk music arrangements. Dongó describes it as "a rustic modern direction". Printed here are: Kiss Ferenc' recommendation and Dongó's own description.

Page 7 A survey of the "discovery" of, and ways that **Hungarian folksong** has been used and popularized over the years – outside of its natural habitat – including mention of the various publications on folk song and media coverage. The article concludes with comment on the success of 2012's folk dance and music talent show and contest "*Fölszállott a páva*" televised on Hungarian TV. By Mrs. Bencze László Dr. Mező Judit – college lecturer, folk music researcher.

Page 10 Love and courtship in the village in 'the old days' – Kóka Rozália's column. One of the stories is about a young man from the village of **Istensegits in Bukovina**. Before he turned 17, he and the neighbor girl fell in love and she got pregnant. The boy's parents wouldn't let him marry. By the time he returned from the military – his girl had really "been around" so he lost interest. He went off to work in Moldavia, met a Slovak girl and wanted to get married. The people in his village thought he should marry the girl who had his baby instead. When it came out that she had been so unfaithful and then lied about it – he was allowed to marry the Slovak girl. Selected from the book: *Egy asszon, két asszon*.

Page 12 The Forrás Folk Dance Ensemble is an amateur folk dance ensemble based since 1985 in the town of Százhalombatta, Hungary (home also to a huge oil refinery). Százhalombatta has been hosting an international folk dance festival for years. In 2013 Forrás was invited to tour in Mexico. They performed in Monterrey and other cities. Support for the tour came from: City

of Százhalombatta, Balog Zoltán and the Hungarian Human Resources Ministry, the public education and folk arts sector of the National Cultural Fund, City of Ercsi, Beke Busz Kft. Report by director of the group, Szigetvári József.

Page 16 Bede-Fazekas Zsolt's story Part I – Zsolt was born in 1961 in Győr, Hungary. He worked as an actor and theatre director in Győr until the end of the 1980s. Starting from the beginning of the 1980s, the Hungarian secret police began a sequence of surveillance and intimidation because of his alleged anti government type activities. He was threatened and forced to spy on his friends. Finally at the end of the '80s he and his wife defected. From Austria, they emigrated to Canada and then settled in Toronto, where they still live and Zsolt has a Hungarian language radio program, Hungarian bookstore and often invites Hungarians to perform in Toronto. As told to Kóka Rozália.

Page 24 An evening of Foltin Jolán's choreography was held at Budapest's **National Dance Theatre** on December 21st, 2013, in celebration of her 70th birthday. It was a retrospective of some of the best choreographies, which included folk dance, dance theatre productions and pieces for children, that she has done over the years for the Honvéd and Bihari ensembles. Names of the works performed: *Harangok* (Bells), *Asszonyok könyve* (Women's Book), *Kömmüves Kelemenné* (Ballad of Mrs. Kömmüves), *Egy régi kertben* (In an Old Garden), *Inferno, Gyerektánc* (Children's Dance). By Novák Ferenc, first published in *A Tekintet*. 2014/1. Budapest.

Page 30 A story about resisting temptation that plays out in a village between a young mother and the unlucky bachelor who lived next door. Another selection from **Kocsis Rózsi's memoires (born in Szék 1932/died 1999)**, published by Juhos Kiss Sándor, Juhos-Kiss János.

Page 36 Czinger László 1944-2014: A productive life. A key figure and contributor to the Hungarian folk dance movement in Slovakia, he was active from the 60's on – as folk dance choreographer, dance ensemble director, events, festival and workshop organizer, folk dance researcher in **Hungarian communities in Slovakia**. By Takács András.

Page 38 A lost language. A piece about the **lost dialect of a village in a remote corner of Eastern Europe** on three borders: Slovakia, Hungary and Ukraine. It laments the changing times, regimes, communism and governments that have come and gone; each one leaving its own marks and changes on the delicate culture there. The young people from this area become

"migrants" – heading to the cities, taking on new ways. Only afterwards do they look back wistfully realizing what they've lost. By Borbély Szilárd – first published in *Élet és Irodalom* LVII. 27. 2013 July 5th.

Page 44 New CD: Szeredás Ensemble: Outlaw ballads and songs, and prisoner's songs of Hungary's Hajdúság, Hortobágy, and Sárrett regions. Released by Szeredás 2000 Bt. Accompanied by background information on traditional vocal and instrumental music, these genres of songs, and the regions. Includes bibliography. By Kálmán Péter "Cucás".

Page 46 A traditional **Moldavian Csángó fiddler's** repertoire. Part II. The fiddler **Gábor Antal (1926-2008)** was from the village of Lujzikalagor / *Luizi-Călugăra*, southwest of the town of Bákó / *Bacau* in Moldavia, Romania. Discussed here are: issues of categorizing the melodies – the system in Bartók's Rumanian Folk Music (volume one – instrumental melodies) was used as a point of departure. The melodies studied here fall into two categories. The categories and 7 kinds of dance tunes are described. By Lipták Dániel.

Sue Foy
(More English summaries of the articles in this issue
and in previous issues can be found at
www.folkmagazin.hu)

folkMAGazin

2014/2, XXI. évfolyam, 2. szám
Megjelenik évente 6+1 alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János
Felelős szerkesztő: Grozdits Károly
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bede Judit, Gósi Anett,
Juhász Katalin, Kóka Rozália,
Juhos Kiss Sándor, Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Porszinter Nyomda
Tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Országos terjesztés: Lapker Zrt.

Bankszámla-szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány (B.I.C.) OTPVHUHB
HU55 11701004 20171625 00000000

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap
Folyóirat-kiadás Kollégiuma

Néptáncosok
Kellékboltja

2004 óta

divatban
maradni

SELYEM-BROKÁT: 3000-6000 Ft/m
KASMÍR: 5500-8000 Ft/m
PAMUTVÁSZON: 1200Ft/m
KÉKFESTŐ: 2600 Ft/m

HIMZETT SZALAG: 250-1600 Ft/m

Néptáncosok kellékboltja
1137 Budapest, Katona József u. 21.
www.neptanckellek.hu

Budak János, tulajdonos
2013 Szabadtéri Néprajzi Múzeum

FOLK MAGAZIN

FUCHS-TOKAJI
A KORONAJA

FUCHS-TOKAJI

TÖLCSEBŐRÖG

HOKKOTÓLO
PRÓBÁRÁNYI

FEL	10
FELE	20
AL	30
ALJ	40
ALJ	50
ALJ	60
ALJ	70
ALJ	80
ALJ	90
ALJ	100

TOKAJI

TOKAJI
A BŐRÖG

**FUCHS-TOKAJI
A KORONAJA**

13
90
5
25

